अथ बौधायनसूत्रम्

श्रीः॥ ॐ भूः॥ ॥अथ तस्मत्संवत्सरेषट्ऋतुषट्ऋतुमासेषुचतुर्षुचतुर्ष्वहःसुनवसुनवसुमासिमासिवाकुमारस्यजन्मनक्षत्रे
क्रियेतब्राह्मणानन्नेनपरिविष्यपुण्याहंस्वस्त्यृद्धिमितिवाचयित्वादेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापक्षा
ऊर्ध्वाग्नेर्मूर्धोसुवरितिहाभ्योअथनक्षत्रदेवताभ्योजुहोतियथानक्षत्रमनुमतिरन्विदनुमतेऽनिह्यनु
मथाज्याहुतीरुपजुहोतिनक्षत्रदेवताभ्योयथानक्षत्रंचंद्रमसेस्वाहाप्रनिद्रायैस्वाहाहारात्रेभ्यःस्वाहार्धमा
सेभ्यःस्वाहामासेभ्यस्वाहेतिमासिमासिरात्रेभ्यःस्वाहेत्यादतोसंवत्सरायस्वाहेतिसंवत्सरेसंवत्सरंस्वरुकृत्स
मरुतिसिंहमादनुवरप्रदानादन्नस्यसंसर्गणःपात्रेत्यथसंवत्सरपर्यवेतेषुसिंहमाग्निमुखात्कृत्वापक्षाऊर्ध्वा
ग्नेर्यप्रधानवेघथानक्षत्रमनुमतिरन्विदनुमतेनवानवोनवतिन्नायमानोयमादित्याभ्रूभुमाप्यायंतीति
भांतादनुवाक्यांताधूर्ववदाज्याहुतीरुपजुहोतिनक्षत्रदेवताभ्योयथानक्षत्रंचंद्रमसेस्वाहासंवत्सरायस्वाहाकारांता
दनुवाक्यस्यसिंहकुसमरुतिसिंहमाघेनुवरप्रधानान्नक्षत्रहोमोव्याख्यातः॥ ॥अथवैनंनिष्ठाहावाआपः
श्रद्धामेचारभ्येतियज्ञोवाआपोयज्ञमेचारभ्येतिवज्रोवाआपोवज्रमेवाभ्रातृव्येभ्यःप्रत्यस्यत्यापोवरसोधीर
क्षसामपहत्याहत्यापोवैदेवानांप्रियंधामत्यमतंवाआपमस्मादिद्वरुणोनमभिषिंचतीत्यापोवैसर्वादेवता देव
तास्वेवाभ्रातृव्यस्यापोवैशांताशांतामिदेवास्यभुंचंशाम्यतीतिब्राह्मणंतस्मात्सविंत्रेणशांतुदकंकरोतिजन्मनक्षत्रे

विवाहचौलदीक्षोपनयनसमावर्तनाग्न्याधेयांत्यन्यानिमंगलकार्याणि ग्रहोपरागग्रहोत्सवेवाद्दियात्स्कृत्वा स्नात्वा
यविंदेताधशांतिमारभेतयुग्मान्ब्राह्मणान्स्वयंशालिनपाणिपादानप्रक्षाल्याचमय्यप्रतिरूपासनेदृषदुपरिगोमय
नगोचर्ममात्रंचतुरस्रंस्थंडिलमुपलिप्यदर्भपुंजाग्रमुखमुपवेष्यदर्भान्धारयमाणःपवित्रपाणिस्थंडिलं
कृत्वाप्रोक्ष्यलक्षणमुल्लिख्याद्भिरभ्युक्ष्यदर्भैरवकीर्यगंधोदकेनाभ्युक्ष्यपुष्परक्तीयेत्रस्यपात्रंनिधायब्रह्म
जज्ञानमित्यथतिरःपवित्रमपधायनयंजघनितस्यवितुर्वरेण्यमित्यथयत्राक्षतंदत्त्वाचषनिभूर्भुवःस्वरोमि
त्यथपुष्पैर्यवैःकलैरवकीर्यदर्भैप्रतिच्छाद्याभिमृशन्निंद्रोदेवतारभिष्टयइत्यन्वारब्धेषुजघनितस्यवितुर्वरे
ण्यमित्यनोपछार्धंचशंकरुज्ञानवानमुल्कावदतीजघनिराक्षोघ्नंरुणद्धपाजघमित्तिनंनपृथ्वीमित्यनुवाकमद
द्विरस्त्यर्धंचमपोहृष्येदंविष्णुर्विचक्रमेत्यनमनुवाकंयनरुद्रभयामहेस्वस्तिदाविशस्पतिरितिहाभ्यांमहा
रुद्रःमनोयारुद्रेतिहाभ्यांयदेवाःपुरसदाग्निनेत्रारक्षोहणारितिपंचभिःपर्यायैरग्नयरक्षाघ्नेतिपंचाग्निरायु
ष्मानितिपंचाग्नेःहोमुचोयावामिंद्रावरुणेतिचनस्तोयोवामिंद्रावरुणत्यषावृत्रयशस्विनितिचतस्रऋचाषड्
नथामत्येनमनुवाकेनमाअस्कसर्वम्पूहतितिस्रिरनुछंदसंपंचचोऽअयंपुराहरिकेशइतिपंचभिःपर्यायैर
प्रतिमाभुःशिशानमित्यनुवाकंनवमंमयश्चमत्येनमनुवाकंविहव्याश्वमग्नेवर्चसइत्येनमनुवाकंसप्तारा
नग्नेर्मन्वइत्यनमनुवाकंसप्तर्षीनांसमीचीनामासिप्राचीदिगितिपंचर्चैःपर्यायैर्हनयोनामास्यनेषांवःपुरागहार्

त्रिषाद्भिःस्नानायधायेतिपंचभूतंभव्यमित्येनमनुवाकमथर्वांगिरसमिंद्रोदधीचइत्येनमनुवाकंप्रसांगिरसंचक्षोहे
नइतिप्रतिपद्यभ्रान्त्यंपादयामसीत्येनंप्राणारक्षतिविश्वमेनयइत्येनमनुवाकंमन्निर्नःपात्वधास्मसंदृहेत्या
प्रउनयाएषाकाविंयेनमनुवाकंमहमस्मित्येनमनुवाकंनासत्योचंद्रमसेत्येनमनुवाकंमग्निर्नःपात्वधास्मनवो
नवइत्येनमग्निरनुवाकेनतन्नेरुपहोमेभ्यश्चस्करभिमत्याङ्गिरसाभिर्वाकृणोमिहिरण्यवर्णाभिःपावमानीभिर्याहुति
भिश्चंयोरावृणीमहमित्येनमनुवाकंनमोब्रह्मणइतिपरिधानीयांत्रिरन्वाहनिब्राह्मणंप्रणवेनोथाप्यव्याहृती
भिःप्राक्षत्यथदक्षिणांदद्यात्पुरस्तादुपविशायहिरण्यंदद्यात्दक्षिणातोरजतंपश्चात्कंसमुत्तरतोवासोदद्यात्य
थाग्रहगृहीतानांज्वरगृहीतानांभूतापस्मृष्टानांमित्रबंधुसुहृज्ज्ञातिसंबंधिबांधवानांराजांचराजपुरोहितानांच
बालवृद्धानबंधिपापरोगिदीर्घरोगिरुग्णातुरानूपोष्यप्रतिहस्यश्वोष्ट्रगोमहिष्यजाविकभक्ष्याश्वधनधान्यानिच
प्राक्षत्यचमेकरात्रंत्रिरात्रिपंचरात्रंसप्तरात्रंनवरात्रमित्यपस्पृशेत्यथपस्पृशेत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥ ७ ॥
अथातःप्रतिसरबंधंव्याख्यास्यामोयस्मिन्दिनेनादौसूत्रंकुर्यात्तस्यांरात्रौप्रदोषांतेप्रतिसरमारभेतभूर्भोम
मेदेशेगोमयेनगोचर्ममात्रंचतुरस्रंस्थंडिलमुपलिप्ययुग्मान्ब्राह्मणान्स्वयंशालिनपाणिपादानप्रक्षा
लितानचम्यप्रतिरूपासनेदृषदुपरिन्यस्यपश्चात्प्राङ्मुखआचार्योपविशेत्तिलस्यदक्षिणंबाहुमवितरहस्तमात्रंसैकतंस्थंडिलंकृत्वोल्लि

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

ग्व्याहृतिभ्युक्ष्यस्कंदिलस्यमध्येप्रागग्रान्दर्भान्संस्तीर्यतेषुपरिकुंभंनिधायव्याहृतिभिःभुद्वादकेःदूर्वयित्वाहर्वक्षि
नकलेरवकीर्यगंधपुष्पधूपदीपैरुदकुंभमभ्यर्च्यकुशैर्वीजिप्रतिष्ठाघानरनःभालिनंहुलस्यापूरयतिसरसत्रगंधा
नुलिप्तंनिधायाचार्यमुखान्स्त्रीम्राणीयामाधारयेत्वादकुंभमवाग्यसावित्रीजपंतिनत्सवितुर्वरेण्यमित्यृतामथवे
दादीजपत्यग्निमीळपुरोहितमित्यृग्वेदस्यपत्वोजैवान्नियजुर्वेदस्यागन्नआयाहीवीतयइतिसामवेदस्यशंनोदेवीरभि
ष्टयइत्यथर्ववेदस्यराधोग्रंरुणद्मयाजःप्रमितिनएथ्वामित्येतमनुवाकंजपेद्यास्विन्निचनस्रोत्यंहिरण्य
वर्णाःशुचयःपावकाइत्येतमनुवाकंपवमानःसुकर्जनमित्येतमनुवाकंवरुणसूक्तंमुन्नंवरुणपाशमस्मदितियदू
चंरुद्रसूक्तंपरिणोरुद्रस्यहेतियदूचंब्रह्मसूक्तंब्रह्मजज्ञानमितियदूचंविष्णुसूक्तंइदंविष्णुर्विचक्रमेतियदूचंपंचब्रह्म
ज्ञानवंरसइतिश्रीसूक्तंहिरण्यवर्णाइतिपंचदशर्चंनमोब्रह्मणइतिपरिधानीयान्निरन्वाहपणवनोथ्याव्याहृति
भिःस्करभिमत्याद्भिरग्निंप्रोक्षतिप्रतिसरसूत्रमादायवामकक्षंध्यात्वाग्नियुष्माभिरितिनस्यदक्षिणहस्तंगृहीत्वाद
क्षामतिबध्नातियोन्द्रीणांवामहस्तनस्मिन्यनसूत्रनत्र्यंबकंयजामहइतिग्रंथिंभस्मनासंस्पृश्ययोब्रह्माजज्ञाणइत्यर्चं
नरक्षांकुर्यादित्याहभगवान्बोधायनः॥ एकादशः॥ ॥अथानोग्रहानित्यबलिकर्मोपहारान्व्याख्यास्यामोभ्रह
धानमशुचिमज्ञपत्नसूक्तंगतश्रद्धानयंतिमत्र्यंपुरुषंयमसादनंग्रहाणामुग्रत्वेषांनक्षत्रमथचारिणांउप
हारान्सवस्थाभिरित्यर्थंनुयथाविधिं॥ मासिमासिस्नानादयनेचंद्रसूर्यग्रहजन्मनक्षत्रभुक्तभुक्तयातद्गृहाणा

मातिथंसंवत्सरादिपप्रयुंजानःसर्वान्कामानवाप्नोतीत्यग्नेकाग्निधानंभास्करंगारकोनोभ्येनोशुक्रोनिशाकरः॥
सोमपुत्रोगुरुश्चैवनावुभौपीतकौस्मृतौ॥रक्तंशनैश्चरविधाहुकेतुंतथैवच॥ग्रहवर्णानिपुष्पाणिप्राज्ञस्तत्रोप
कल्पयेत्॥बलिंचैवोपहारांश्चगंधमाल्यंतथैवच॥यथाक्रमंणोपहरेत्सर्वेषामनुपूर्वशस्त्यसमिधमादित्याय
खादिरमंगारकायापामार्गंबुधायाश्वत्थंबृहस्पतयेशमीशनैश्चरायगरुवेदूर्वा
केतवेकुशानिसर्वेषामभावपालाशींवीथदेवयजनोल्लेखनंप्रस्तरप्रणीताभ्यःकृत्वोपोत्थायाग्नेयंकृत्वाग्निंग्रहदेव
तमावाहयतिमध्यनुभास्करंलोहितंदक्षिणेनतु॥पूर्वेणभार्गवंविद्यात्सर्वंदक्षिणतःशशी॥पूर्वेनिरवुधंविद्या
दुत्तरेनुगुरुंतथा॥पश्चिमेनुशनिंविद्याद्राहुंदक्षिणपश्चिमे॥पश्चिमोत्तरतःकेतुंग्रहस्थानंविधीयते॥रक्तमारि
त्यायग्निकोणमंगारकायपश्चकोणंशुक्रायचतुरस्रंसोमायवायव्यंबुधायचतुरश्रंबृहस्पतयेधनुःशनैश्चराय
राहवेभूर्यंकेतवेध्वजमितिपरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वासत्येनत्वादित्यायाग्निमर्धेत्यंगारकायप्रवःशुक्रा
येतिशुक्रायाप्यायस्वेतिसोमायोबुध्यस्वेतिसोमुधायबृहस्पतेअतियदर्यइतिबृहस्पतयेशंनोदेवीरभिष्टय
इतिशनैश्चरायकयानश्चित्रआभुवदितिराहवेकेतुंकृण्वन्नकेतवइतिकेतवेएतावन्तोवैकानांसमिधामष्टसंख्या
मष्टसंख्यानमष्टाविंशतिर्नक्षत्राणिनक्षत्रेष्वेवैतत्प्रतिष्ठायसमिधोऽभ्यादधातिसप्तसप्तसमिधोऽभ्यादधाति
सप्तवैछन्दांसिछन्दोभिरेवैतत्समर्धयतिसप्तसप्तसमिधोऽभ्यादधातिसप्तवैछन्दांसिछन्दोभिरेवैतत्समर्धयति

कायाघृतोदनंभुक्त्वायघृतपायसंसोमायाक्षीरोदनंबुधायदध्योदनंबृहस्पतयेतिलपिष्टमिश्रमोदनंशनैश्चरा य
राहवेमोसोदनंकेतवेश्वित्रोदनमितिसर्वेषामलाभेहविष्यंवासोमराजानमितिसोमविष्टकृतंकृत्वोनिजयप्रभृतिभि
र्मंत्रैर्धनुर्वरप्रदानादधाग्नेयेणाग्नेयंहुत्वाचंद्रमायोहिष्ठामयोभुवइतिसप्तभिर्हरण्यवर्णाःशुचयःपावकाइतिच
तसृभिःपवमानःस्वर्जनइत्येतेनानुवाकेनमार्जयित्वास्वेनस्वेनमंत्रेणागधपुष्पधूपदीपरत्नचंदनबलिमुपहृत्यनम
स्कृत्यप्रदक्षिणंकृत्वाग्नेयेणाग्निमुपविश्याष्टर्मार्जयित्वाद्रोहिष्ठामयोभुवइतिसप्तभिरर्घ्यदक्षिणांदत्वानिष्क्रम्यधनुरा
दित्यायरक्तमनुलेपनंवाहनंगारकायरक्तंभुक्त्वायरक्तंवस्त्रंसोमायकांचनंबुधायवासोबृहस्पतयेहेमानःशनैश्च
रायराहवेछागंकेतोःकुंजरमितिसर्वेषामलाभेहिरण्यंवायेनवातुष्येदाचार्योयथासमुत्थितंघोरयंत्रंप्रतिह
त्यनेवंसमुत्थितंघोरंशीघ्रंशांतिनयत्यसौ॥यथाशस्त्रप्रहरणाकवचंभवतिवारणं॥एवंदैवोपघातानांशांति
र्भवतिवारणं॥अहिंसकस्यदांतस्यधर्मार्जितधनस्यच॥नित्यंचनियमस्थस्यसदापह्यत्यनुग्रहंदेवोनभुभा
भुभंदर्शयंतिभुभाभुभमित्याहभगवान्बौधायनः॥ ॥ग्रहागावोनरंद्राश्वब्राह्मणाश्चविशोपतः॥दूजिनाःदूज
यंत्यनेनिर्हंत्यवमानिना॥रुग्वेरंभास्करंविद्यात्कंदंमंगारकंतथा॥शुक्रंस्त्रीपतिंविद्याद्गवांचैवबृहस्पतिं॥
बुधंनारायणंविद्याद्बालुणंचशुक्रंतथा॥यमंशनैश्चरंविद्याद्राहुंकालंतथैवच॥केतुमग्निमयंविद्यादेवंदै
वयथाग्रहाः॥देवतायज्ञनाकिरीटिनंपद्मासनंपद्मकरंसप्तगंधंसमुद्भवं॥सप्ताश्वंगमनंकलिंगदेशजंका

श्यपंगोत्रजंविश्वामित्रार्षजंत्रिष्टुप्छंदसंरक्तांबरधरंरक्ताभरणभूषितंरक्तगंधानुलेपनंरक्तछत्रध्वजपताकिनं
मुकुटकेयूरमणिशोभितमारुह्यरथंदिव्यमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविष्टमधिदेवताग्निसहितंप्रत्यधिदेवता
रुद्रसहितंरक्तचंदनमंडलपूर्वमुखमादित्यमाबाहयामिकिरीटिनंरक्तवर्णंशक्तिशूलगदाभिधरंचतुर्भुजंसप्तग
नमविंशतिदशजंवासिष्ठगोत्रजंजमदग्न्यार्षजंमतीछंदसंरक्तांबरधरंरक्ताभरणभूषितंरक्तमाल्यानुलेपनंरक्त
त्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशोभितमारुह्यरथंदिव्यमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविष्टमधिदेवताभूमि
सहितंप्रत्यधिदेवतास्कंधसहितंत्रिकोणरक्तमंडलदक्षिणमुखमंगारकमाबाहयामिकिरीटिनंश्वेतवर्णंचतु
र्भुजंशक्तिशूलवरदंकार्ष्मासमूर्ध्वरक्तमंडलंभोजकोकरदेशजंभारद्वाजगोत्रजंशोनकार्षंपंक्तिछंदसंश्वेतांबरधरंश्वेता
भरणभूषितंश्वेतगंधानुलेपनंश्वेतछत्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशोभितमारुह्यरथंदिव्यमेरुंप्रदक्षि
णीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविष्टमधिदेवतेंद्राणीसहितंप्रत्यधिदेवतेंद्रसहितंभुकूपंचकोणमंडलाप्सुगर्भग
तंभुक्तमाबाहयामिकिरीटिनंश्वेतांबरधरंदशाश्वंश्वेतंरथेपाशांकुशौबिभ्रद्दोर्भ्यांयवनदेशजंमत्रिगोत्रजमा
त्रेयार्षमनुष्टुप्छंदसंश्वेतांबरधरंश्वेताभरणभूषितंश्वेतगंधानुलेपनंश्वेतछत्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयू
रमणिशोभितंभास्करथंमेरुंप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविष्टमधिदेवताभ्यहितंप्रत्यधिदेवताभ्यांसहितं

चतुरश्रमंडलेप्रत्यङ्मुखंनगवंनंसोममावाहयामि॥कैरीटिनंपीतवर्णंकर्णिकारसमद्युतिंवृ
ष्टिचर्मगदापाणिंसिंहस्थंवरदंनगधरंद्वाजंमुनिगोत्रजंभारद्वाजायंछन्दसंपीतांबरधरंपीताभरणभूषि
तंपीतगंधानुलेपनंपीतछत्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशोभिनमारुह्यरथंदिव्यमेरुप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रह
मंडलेप्रविशमधिदेवनाप्रत्यधिदेवनाविष्णुसहितंपीतबाणमंडलेउदङ्मुखंबुधमावाहयामि॥
कैरीटिनंपीतवर्णंचतुर्भुजंदंडवरदंसाक्षसूत्रकमंडलुसिंधुद्वाजंआंगिरसगोत्रंवासिष्ठार्षंमनुष्टुप्छंदसं
पीतांबरधरंपीताभरणभूषितंपीतगंधानुलेपनंपीतछत्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशोभिनमारुह्य
रथंदिव्यमेरुप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविशमधिदेवनेंद्रसहितंप्रत्यधिदेवनाब्रह्मसहितंपीतदीर्घचतुर
स्रमंडलेउदङ्मुखंगुरुमावाहयामि॥कैरीटिनंनीलसमद्युतिंशूलधरंवरदंगजवाहनंसर्वाणवाणासनधुरं
सौराष्ट्रदेशजंकाव्यंगोत्रजंऋग्वार्षंगायत्रीछंदसंकृष्णांबरधरंकृष्णाभरणभूषितंकृष्णगंधानुलेपनंकृ
ष्णछत्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशोभिनमारुह्यरथंदिव्यमेरुप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविश
धिदेवनाप्रजापतिसहितंप्रत्यधिदेवनायमसहितंकृष्णधूमलेप्रत्यङ्मुखंशनैश्चरमावाहयामि॥कैरी
टिनंकरालवदनंखड्गचर्मशूलवरधरंसिंहासनस्थंपूर्ववद्द्वाजंपक्षिगोत्रजंआंगिरसमार्षंमनुष्टुप्छंदस

कृष्णांबरधरंकृष्णाभरणभूषितंकृष्णगंधानुलेपनंकृष्णछत्रध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशो॰भिनमा
रुह्यरथंदिव्यमेरुप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडलप्रविशमधिदेवनासर्पसहितंप्रत्यधिदेवनाकालसहितंकृष्ण
भूषमंडलेदक्षिणामुखंराहुमावाहयामि॥धूम्राक्षिबाहुंत्र्याशधरंविकृताननंनरध्वजंकिरीटिनंगृध्र
ध्वद्वाजंनैर्ऋतिगोत्रजंक्रौंचमाषीनानाछंदसंचित्रांबरधरंचित्राभरणभूषितंचित्रगंधानुलेपनंकृ
ष्णपिंगलध्वजपताकिनंमुकुटकेयूरमणिशोभिनंवारुह्यरथंदिव्यमेरुप्रदक्षिणीकुर्वाणंग्रहमंडले
प्रविशनधिदेवनाब्रह्मसहितान्यसधिदेवनाचित्रगुप्तसहितान्कृष्णपिंगलध्वजमंडलेदक्षिणामुखान्क
तूनावाहयामि॥आसत्येन०विपश्यतु॥अग्निंहनं०रक्षतु॥येषामीशे०यजमानस्यसंतु॥अदित्याय॥अ
ग्निर्मूर्धा०जिन्वति॥द्यौःपृथिव्यै०पयः॥क्षेत्रस्यपते०मदेयंतु॥अंगारकाय॥प्रवःभुक्काय०जिगाति॥
इंद्राणीमासुनारिषु०सामरत्नपतिः॥इदंवो०केवलः॥भुक्काय॥आप्यायस्व०संगथे॥अक्रमं०नषजीः॥
गौरीर्मिमाय०व्यमन्॥सोमाय॥उद्बुध्यस्वाग्ने०नंतुमेन॥विष्मोर्नुकं०गायः॥विष्मोरराटमसि०विष्म
वेत्वा॥बुधाय॥इहस्थेभवि०चित्रं॥इदमकत्व०रुयतां॥ब्रह्मजज्ञान०विवः॥इहस्थेनय॥द्यौर्नाइवी०
वेतुनः॥पजापते०रयीणां॥इमंयम०मादयस्व॥शनैश्चराय॥कयानश्चित्र०इना॥आयंगौः सुवः॥यन्नदवी

निर्ऋतिरा०॥ हुप्रमुक्ताः॥ राहवे॥ केतुरूपेवनू० यथाः॥ ब्रह्मादेवानांपदवीरनू॥ सचिनचित्रं० नक्तस्य॥ केतूनः॥
॥ ॥अथातोगृह्यकर्मणांगृह्यहुमिच्छामिमास्मनाद्यौसंवत्सरसंवत्सरेवाप्रर्यमाणपक्षेपुण्येनक्षत्रे
गृह्यानिमारभेतेतापामार्गपलाशशिरीषोदुंबरमदाभस्मनणमिंद्रवत्याद्यायहंसमार्ष्टिमानलोकर
तिपंचगव्यनदर्भयुक्तेनाचमंप्रोक्षतियनरुद्रनयामरेत्यग्निंदाविन्यस्तिहिनिहोत्याहरणुचयानःप्रमि
तिभरथ्वामित्यतेनानुवाकेनाग्निंहार्थान्समकीर्यवास्कमध्यधदेवब्रह्मजज्ञानंत्रुरवनप्रत्यग्निमुखात्कृत्वा
पक्काज्जुहोतिवास्तोष्पतेवास्तोष्पतयइतिहाभ्यामथाज्याहुतीरुपजुहोतिभूवाम्पृणामिति
षड्भिरनुछंदसंसाविष्टकृतमहस्रंजुहोतिविष्टकृत्सभ्रतिसिहमाधेनुवरप्रदानाद्ब्राह्मणानन्ननपरिवेष्यपु
ण्याहस्वस्त्रूमितिवाचयित्वाएवंप्रयुंजानोमहांतंपोषंपुष्यतिबहवःपुत्राभवंतिनेववालाःप्रमीयंत
नगृह्याभ्याधेयाग्नहंतिनहस्थिणापथानयेतनस्करसर्परक्षसांसिपिशाचाबाधंतेयदिगावःप्रत्यरनावांम
ध्येआहुतिमहस्रंजुहुयाद्वोशांतिमिच्छन्नेहिपश्चुतुष्पदांचनहिंस्याच्चनहिंस्यान्नवासोदक्षिणेतिहस्माह
बोधायनः॥ ॥अथातोभ्रशांतिव्याख्यास्यामोथयदेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापक्काज्जु
होतिनदर्भिनावभ्रेवयुजोपधानाभिमंत्रणंपुरोनुवाक्यामनूच्ययोहवानोभिपद्योहव्यवाहोविनियाज्ययाजु

होतिन्यथाज्याहुतीरुपजुहोतिभ्रंशिन्याइंस्वाहाचयुभ्याइंस्वाहाश्रोत्रायस्वाहाभ्रुत्यैस्वाहेतिसिष्टकृत्यन
मिमिहमाधेनुवरप्रदाननथाग्नेयाग्निमभ्रेथपर्णेपुरुनशपंनिदधातिपाअभ्रेथ० कनूमिःसहंतिरुछा
लीसंक्षालनमाज्यशेषमुदकशेषंचपात्रेसमानीयाभ्रेथशरवयावोदग्निःप्रदक्षिणंपर्यतियोवाअभ्रे
स्यमध्यस्यलोमनीवेदस्यैतनानुवाकेनैतिहस्माहबोधायनः॥ ॥अथानागज्ञांतिव्याख्यास्यामोभुकूप
क्षेषस्यामेकादशंचतुर्दशंश्रोणायांवाब्राह्मणान्ननपरिविष्यपुण्याहंवस्तूहमितिवाचयित्वापु
रस्तान्निलनंदुलाञ्चिरुप्यसाविस्राअपआनीयसाविस्राणर्णकंवासमावेष्टयित्वाषश्वत्रदकुंभंनिधा
यपंचहवींस्रंबेप्रतिष्ठापयतिअथदर्भमालाभिर्गजनाशालमलस्यहस्तीहुनस्यगंधमाजिघ्रतिभाभ्यं
मेखणमिध्माबर्हिःकरोतिअथदेवयनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वाघृतेनपक्कगजस्त्रुकेनजुहुयात्पू
नरूर्जमंनमित्यथाज्याहुतीरुपजुहोतिनमस्तेरुद्रमन्यवइयंतेःपंचदशाभिरुषसहस्रंजुहुयात्सिष्टकृत्स
भ्रतिसिहमाधेनुवरप्रधानादथाग्नेयाग्निदर्भस्तंबेषुहुनशपंनिदधातिनूनंस्वाहेत्यथस्थालीपाक
शेषंहवींस्रंचेपंचायुष्यस्रुकेनपात्रायित्वाप्रणीतानूतलेनप्रोक्षत्यापोहिष्ठामयोभुवइतिनुस्तोकियएण
ःशुचयःपावकाइतिचनस्तोकैःपवमानःस्वर्जनइत्येतनानुवाकेनमार्जयित्वावस्थानंगजंनयेतिह

स्त्रीरीर्घायुर्भवतीत्याह भगवान्बोधायनः॥ ॥ यमयज्ञः स्वयंप्रोक्तः प्रवक्ष्येविधिमुत्तमं॥ मासिमासिचकर्तव्यो
नकायवुलिस्तथा॥ मेधाकामोर्थकामोवापुत्रकामस्तथैवहि॥ याम्येहनिसनक्षत्रेसवान्कामान्समश्नुते॥ संवत्स
रस्यकार्तिक्यांबलिकुर्वन्नयज्ञनः॥ अकुर्वन्यस्तकार्तिक्यानरकेनुनिमज्जति॥ तस्मात्कुर्वीतकार्तिक्यांस्वर्गकाम
स्तथैवहि॥ निलप्रस्थस्यकर्तव्यंगुरमिश्रंतथाहवि॥ एकनतुनकर्तव्यःकर्तव्याबहवःसह॥ हविस्तस्यामिश्र
यश्चविधायधयामास्त्रोचीवोधीर्दिशमुपनिष्क्रम्यानिर्दिणीवेदेनदीनीरसमेवास्मिन्भूचोदेशेदक्षस्य
ग्निंवेदंकरोतिसन्नधीसिकतामिर्वोनिम्नउन्नरवेद्यादिशांस्तृक्योभवंतिदक्षिणेनकरुरूपंस्त्वात्तरणाग्नि
प्रतिष्ठाप्यदर्भैस्तरवेदिंचपछादयतिप्राग्ग्रैस्तथैवविदूरनिधायप्रस्तरंचाथानुदक्सनाभिमुन्निमिर्य
मोहवेहूपयनाभिमुक्ता॥ आसीदनाभुक्तयनेवबर्हिष्यूर्ज्ञायजात्यसमश्नुहुत्योमितियमुमावाह्यमहव
यतमानयेदनभिनिचमंयमप्रस्तरमाहरेदनिचनस्रुचिः प्रस्तरमनिमंत्र्यपवित्रपाणिनर्ध्यस्तानपाणा
चमनीयंचप्रदायत्रारुणीभिर्हरण्यवर्णाभिः पावमानीभिरितिमार्ज्जित्वासवैस्करभिमाल्यंचप्रदायय॥
थोपलभ्यंदक्षिनुस्माः प्रतिसराःकृष्णसूत्रंचामध्यमेनपलाशपर्णीमाज्येनाग्निमन्वारभ्यैनुहुत्वाग्रमा
यस्वाहांतकायस्वाहाधूमायस्वाहानंतायस्वाहासत्यवस्वाहाविघ्नवेस्वाहेतिजुहुत्वाहुत्वाप्राणग्रीव्यकृष्ण
र्णीयुदुंबरपर्णानिवोनिधायतानिमध्यमायामुन्नरवेघोरविनिवेदयंतेयमायसोमेसमुत्तानिनिस्रुचे

DR BHAU DAJI

दक्षिणस्यामुन्नरवेघोरविनिवेदयंतेयोनेश्चनोयमरक्षितारोचनुरक्षीन्नचरक्षसा॥ नाभ्यांगुल्य
रिदयंतेस्वस्तिचास्माअनमीवंचधेहियुनरस्यामुन्नरवेघोयुमहनाभ्यांहविर्निवेदयंतेउरुणसावरू
पावुरुवेलोयमस्याहनोचरतोवशाश्चनु॥ नावस्मभ्यंरध्यतयस्यायपुनर्दाववरुमघरुग्रहाग्निर्योस्यैको
ऽवयतिनिस्तनिर्यमगाथाभिः प्रदक्षिणंपरिणयंतेदक्षिणेनकरंकृयंगत्वाप्राचीनावीतंकृत्वासव्यंजान्वाच्य
मिषन्मिथनत्वधापिरभ्यहतिनिरदकाजलिंनिनयंतिनस्यपाणौममभिर्व्याहृतिभिः मसपशनिप्रोचोग
छंतेत्रयोहिस्वर्गलोकारहतिसमलोकाबलीष्टाभवंतिविज्ञायतेरधिकाश्चाभ्रकाशिषमितिपुनः प्राणानाय
म्ययथेनंप्रत्यत्तनमोनमस्कारकृपेन्योनमोनमस्कारकृपेन्यइतिकरकृपमुपस्पृश्ययमेकामायययमंनि
वादयंतेयमोदोधारतिनिस्तिनीकेसकृपर्णीमितिप्रवाहयंतेहविरुहूरनः पंचभिर्व्याहृतिभिः स्वयमवभृ
थंगछंतुरुहिराजत्सनेनानुवाकेनवरुणावरुथकलिकलुषंमुक्त्वागत्वारोभवंतीतिविज्ञायतेयमन
दनंत्रिनयनमापुत्रिगतिंचतस्रनिः गदित्यमुपनिष्क्रमतेउदुयंतमसस्परंनिप्रतिसरमाबध्नातिसर्वमरुन
माल्यंचगृहीत्वासर्वानायश्चिनंहुत्वास्नानमवभृथंनिःततः हविःशेषान्भक्षयंतिनक्षास्यस्तनक्षस्यतेस्व
स्त्यनस्यतेनः स्वगास्तनस्यमधुमनउपहूतस्यापहूतोनरयामीतिनिषन्नेनयानेपुत्रायपित्रेवप्रि

यथादेवब्राह्मणेभ्योयेनुवंतथायमादवस्वाग्निःप्रयोनमंकेसमाधायपुनर्वपुर्मंकरुछोनेनचास्यभवनिर्ऋथा
र्तनचास्यानिभनिष्यथानमिनिःस्मारबोधायनः॥ ॥सर्वव्याधिहरंचैवसर्वव्याधिविनाशनं॥रणधर्मंप्रवक्ष्य
मिविधिधर्मेश्वरानने॥संग्रमेषुचमर्वेषुग्रहणेशशिसूर्ययोः॥पर्वणेरुभयोश्चैवजन्मनिश्रवणेतथा॥स्वरागामि
नवचैवसतीयानतथवच॥गोमयेनोपलिप्तेनुभूमौदेशमाचरन्॥चतुर्णामपिवर्णानांसंस्कारंचतथाभवेत्॥
गृहीत्वाब्राह्मणानूमुर्ह्योश्चनुरावरुपारगान्॥आचार्यंऋत्विजश्चैवसर्वशास्त्रविशारदं॥प्रागादिषुप्रतिष्ठाप्यना
नूविप्रानूदिशक्रमध्यमः॥वीरिभिःसंयुतैःभुद्दैश्चनुरश्चनुकारयेत्॥तन्मध्येतामकलशंस्वर्णपद्मेनतःक्षिपेत्॥
तस्योपरिसमानीतंनयत्रस्थंपासंस्कृतं॥भाजिषावाचयित्वानुगुरुविप्रैसमन्वितः॥ नेभुद्दैस्तोभि
श्चविशोधनः॥विप्रमानोमसहस्रंवागेद्वापितथाभवेत्॥सावित्रीमथलोशंवैत्मवंवाजपेद्गुरुः॥जपयुःप
रितोविप्रास्तथामंत्राश्चवैत्मवान्॥ननरत्नासमुथाप्यमधुपर्कंक्रमेणतु॥प्रोक्षयेत्सावमानीभिर्थेनपा
त्रंनिवेसयेत्॥गुरोश्चदक्षिणांदद्याद्ब्राह्मणेभ्यश्चभक्तितः॥वस्त्रंचगुरवेदद्याद्धिरण्यंचविशोधनः॥घृतपा
त्रंचनस्थेवनमस्कुर्यात्सनंगुरुं॥तनेवंविधिनातेभ्यादक्षिणांचविशोधनः॥विप्रलोकमवाप्नोतिशिवलोक
मथापिवा॥सर्वरोगविनिर्मुक्तःसर्वान्कामानवाप्नुयात्॥गोसूक्तनस्तोदद्याद्वामवविशोधनः॥यःश्रृणोति

पठेद्वापिसयातिपरमांगतिं॥योदेवस्यप्रणेविद्वादेवस्यपरमासुयादेवस्यपरमांसुयादितिबोधायनः॥ ॥अ
थातोराज्ञाभिषेकंव्याख्यास्यामःपूर्वपक्षस्यपंचम्यांत्रयोदश्यांनिष्येश्रोणायांवायानिवान्यानिभुभनक्षत्रा
णिनेसुपूर्वंकरेवयुग्मान्ब्राह्मणाभोजयेद्राज्ञोवाचयित्वायोनिगात्रभुतरतनसंपन्नंब्राह्मणंपुरोहितरणीतुआ
कूत्येलोकामायत्वासमर्धेत्वेतिपुरोहितोजपेत्साकूतिमस्यावसेकाममस्यसमर्ध्याइंद्रस्ययुजनेधियरंतिस्वयज
पेत्साकृतिंदेवीमनसः०निविशमित्यथास्मिनआदित्यपात्रनमटपंकृत्वोपकल्पयेद्व्रीहिभिर्यवैस्तिलमाषैः
पंचगव्यैःसामुद्राश्चवोनाद्याश्चोडुंबरंभद्रासनंव्याघ्रचर्महेमकलशंगोशृंगेश्चसंस्थसहसादयतियत्सहस
वीणीमानुषाणीत्येतस्माद्ब्राह्मणादुत्तरपूर्वदेशेपाकयज्ञविधानेनब्रीहिभिर्यवैःस्तिलमाषैःव्याहृतिभिर्महाव्या
हृतिभिःसावित्र्याचत्र्यंबकेनाएसहस्रंजुहुयादथदक्षिणार्द्धपूर्वोर्द्धश्रीसूक्तविधानेनश्रीदेवीमाराध्यमुकुटं
प्रक्षालयतिगायत्र्यापाद्यंगोमूत्रंगंधद्वारेतिगोमयंआप्यायस्वेतिचक्षीरंदधिक्राव्णोतिदेवस्यधिभुक्रमसीत्या
ज्यंदेवस्यत्वेतिकुशोदकमितिमुकुटंप्रक्षाल्यप्रतिसरंबध्नातिप्रतनेअग्नेशिखिविष्टनामतिराजानंराजवाहन
चाग्नमहिर्धीचेनारंत्रिमुपविशेत्सलंविशेद्ब्राह्मणोहिनआदित्येभद्रासनंनिधायतस्मिन्व्याघ्रचर्मोत्तीर्यतस्मिन्गो
शृंगवऽपवेरपरमकलशानादायापोहिष्टामयोभुवस्तिगृह्यसनेहरमुत्तमंशिवंनोहरमुत्तमंशिवंनोहरमुत्तमंशिवंनोमयो

मीनिचाभिषिंच्यत्यङ्गिरोभिर्वीरुधोभिर्हिरण्यवर्णाभिः पावमानीभिरित्यैश्वपवित्रैरथशांखगोश्रृंगोभ्यांभिषिंचत्यपो
योदृविणेरसन्नमहमस्माअमुष्यायणायातेजसेश्रियैयशसेब्रह्मवर्चसेत्याश्वाघायाभिषिंचामीतिसमुन्मृष्टसमु
क्षोदानीतिसमानमासुरवस्यमार्जनादेतस्मिन्काले राजावाहनंमहिषीचस्नापयित्वाब्राह्मणेभ्योग्रामंनिघ्नसहस्रंरा
सीतदानिस्वस्त्ययनंवाचयित्वामुकुटंवाकिरीटंवापटंवापाकरोतिसमेयशास्विस्यथउष्णिशंकरोतिशताभि
षेकउष्णिन्नमाघ्नंतीतिब्राह्मणंस्वस्त्यस्वराष्ट्रमनुपालयतीत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥अथातःशताभिषेकवि
धिंव्याख्यास्यामःशतसंवत्सरजीविनःसहस्रचंद्रदर्शनोवादगयनआपूर्यमाणपक्षेधर्वयजनोलूखलप्रभ
त्याप्रणीताभ्यःस्वस्त्ययनेनाग्निंब्राह्मणंनियुंक्तेसंभरंसंभरंकरोतिसुवर्णरजतनाम्नमन्मयीमिर्वीकलशोस्त
नुनापरिषेचनैःप्रक्षाल्यमध्येप्रधानकलशंनिधायगंधपुष्पकलाक्षतैरर्चयित्वादिक्रमेणदक्षिणापरोत्तरान्क
लशान्स्थापयित्वानिरःपवित्रेभ्युदकेनपूरयित्वामध्येप्रधानकलशेनरत्नैरर्चयित्वाहतेनवाससाप्रणाद्य
गंधपुष्पधूपदीपैरलंकृत्यमध्येप्रधानकलशेब्रह्माणमावाहयतिएह्याग्नेक्रमेणप्रजापतिमावाहयामिपरमेष्ठि
नमावाहयामिचनुर्मुखमावाहयामिहिरण्यगर्भमावाहयामित्यावाह्यापरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वाद
वतामर्चयित्वापोहिष्ठामयोभुवइतितिसृभिर्हिरण्यवर्णाशुचयःपावकाइतिचतसृभिःपवमानःसुवर्जनइ

त्येतेनानुवाकेनमार्जयित्वाथैनांधपुष्पधूपदीपैरमुष्मैनमइत्यनेनामुष्मैस्वाहामुष्मैस्वइत्यथपक्षाज्ज्यो
त्यायुष्टविश्वतोदधदितिपुरोनुवाक्यामनूच्यायुर्दाअग्नेहविषोजुषाणइतियाज्यथाजुहोत्यथाज्यहुतीर्हु
जुहोतिब्रह्मजज्ञानमितिब्रह्मसूक्तेनाग्निराधुक्षानितिपंचभिःपर्यायैरितिसिद्धमाथेनुवरप्रदा
नादथाग्नेयाग्निंहवामहेवेषुहनश्रेष्ठंनिधात्यायुष्टआयुर्दाअग्नइतिहाभ्यामथैनमभिषेकंकरोतियाक
मेधारसावणाइतिचैनमभिमृश्यचैप्रधानकलशेनाभिषिंचत्येद्रादिक्रमेणयाःप्राचीरितिचैनमभिमृशेद
समभिषेकंकरोतियाउर्ध्वाइतिप्रधानकलशेनाभिषिंचत्यहतानिवासांसिपरिधायापआचम्यालक्ष
त्यनंआदित्यमुद्वयंतमसस्परीतुत्यंचित्रंदेवानांउद्वयंदेवंदेवहितंयउदगादित्यथैनंनेवयथैनमेतेरकां
सांधीवासामालीयैनंस्यात्प्राङ्मुखउपविश्यस्वर्णरजतनाम्नकांस्यपात्रेहविराजंहिरण्यंनिधायनि
मीत्यान्मीत्यावेक्ष्यब्राह्मणायप्रयच्छत्यथहयमारुह्यग्रामंप्रदक्षिणीकृत्यइंद्रोमेनस्थिरंकरोतुगु
रवेवरंदत्वाब्राह्मणानांसंपूज्याशिषोवाचयित्वादशपूर्वान्दशापरानात्मानंचैकविंशतिंपंक्तिंचपुनीहि
पुत्रपौत्रैश्चषष्टिवर्षसहस्राणिस्वर्गलोकमनीत्यब्रह्मणःसायुज्यंसलोकतामाप्नोतीत्याहभगवान्बो
धायनः॥ ॥द्वितीयोध्यायःसमाप्तःप्रथमःप्रश्नः॥ ॥अथगर्भाधानंव्याख्यास्यामःपुंसवनेनश

त्रेब्राह्मणानन्नेनपरिविष्यपुण्याहंस्वस्त्यृद्धिमितिवाचयित्वाथदेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापक्वाज्जु
होतिप्रवेधसेकवयेत्यजेहप्यास्वाहेतितथाज्याहुतीरुपजुहोतिज्येष्ठायस्वाहाश्रेष्ठायस्वाहाकनिष्ठा
यस्वाहाप्रतिष्ठायैस्वाहाप्रतिष्ठित्यैस्वाहादंपत्यैस्वाहादंपत्यायस्वाहायतनवनेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहाब्रह्म
णेस्वाहेतियजमभ्रतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानाद्धविष्यमन्नमभिमंत्रयतेतत्सवितुर्वृणीमहे० धीमहीत्यृचेणा
ग्निंनुभोजायापनीप्राश्नीयात्तत्सवितुर्वृणीमहइतिप्राश्यापआचम्यजठरमभिमृशतियतेरुद्रभयामहस्वस्ति
दाविशस्पतिरितिहाभ्यांयंकामंकामयतेतंमनसाध्यायेद्दिनिगर्भाधानंव्याख्यातंअथमंगलान्याहरत्नभ्वा
स्थीभ्यःप्रतीयरन्त्विकाभिःप्रस्रज्यंतेतेवराःप्रतिनिर्दिनाःयंकामयेतदुहितरंप्रियास्यादितिनांनिष्ठ्यायां
दधात्मियेवभवतिनेवनुरागछतीतिब्राह्मवेश्योवधित्विकाशाद्वोमृगशृंगसिनिष्ठ्याशाद्वस्यानाविति
रुक्मांरुदतीनिष्क्रांतावरणपरिवर्जयेदन्नांगुसांघोनामघभा२रभांविनानांकिकटांमुंडमंडूकिकां२सां
कटिकां२रातीपालीमित्रा२स्वनुजांवृषकारिंचवर्जयेन्नक्षत्रनोमानदीनामावृक्षनामापर्वतनीमाप्रेष्येना
मापक्षिनोमापिशाचनामाश्वसवरिप्लकारेभांत्यावरणेपरिवर्जयेद्यज्ञक्रिविषयेद्रव्याणिप्रतिछेनान्यु
पनिधायब्रूयादुपस्यृनोतिनानाविजानीतस२स्रष्टानिवेधापा२सूनूक्षेत्रालोष्ट२शरुध्मशानलोष्टमितिह

वैषामुपस्यृनेयथालिंगमरुद्दत्तमंपरिचक्षतेबंधुशीलक्षणसंपन्नामरोगामुपयछेतबंधुशीलक्षणसंपन्नः
श्रुतवानरोगइतिवरसंपद्यस्यामनध्यक्षोनिबंधस्तस्यामरुद्दत्तेनरदाद्दियेतनकेथयघसंभवेस्यातांपरेयांसूत्रा२र
कारिकाजावरूणीनिकारयित्वासमायांसंबाधइवपदमत्युत्तमोमितेरद्रायास्यफल्गुनेभ्यःपुरुषेभ्योन्यत्रम
दितिमिथ्यर्थंब्रह्मसूत्रेणप्रक्षालयित्वाथविजनेकालेक्षिप्रंकवनंशिरस्मरुदकुंभंनिधायस्तनन्धयंनीमथास्या
इदरमभिमंत्रयतेयथेववायुपवनेयथासमुद्रएजतिएवंतेगर्भएजतुसहजरायुणापसर्पदितित्यथयदिजरायु
र्नपतेदरैरेवमार्छितिलदेवपघस्वनामा२समस्तिनोदलमवपघस्वस्वस्यादितिपस्सिद्धंजातकर्म॥ इतीयोध्या
यः॥ ॥अथप्रजार्थिहामःपूर्वपक्षेपुण्येनक्षत्रेमावास्यायांविष्णवेयजेनदीनीरथशणायाबागमयेनगो
चर्ममात्रंचतुरश्रंछिलंकल्पयित्वाब्राह्मणाननेनपरिविष्यपुण्याहंस्वस्त्यृद्धिमितिवाचयित्वाप्राच्यादि
क्षुत्रियाणांप्रतिष्ठाप्यपार्श्वयोर्धातारंविधातारंदक्षिणतोधातारमुत्तरतःसनसामचेयंत्रैवब्राह्मणमा
वाहयोमिप्रजापतिमावाहयामिपरमेष्ठिनमावाहयामिहिरण्यगर्भंवावाहयामीत्यावाह्यसावित्र्यापाद्यं
दत्वातिसावित्र्यानिवेदयतेतेरेवनामधेयैःभृगुमन्नब्रह्मणमुद्वाहंधातुःपौत्रानुंविधातुःसनःसावित्र्यापआ
चमप्याप्रणवेनाघस्रात्तहत्वाब्राह्मणमुपतिष्ठतेनमोवाचेनमोवाचस्यतयतेभगंतिमुपतिष्ठतेसमावित्रस

जिह्वस्यसमधाग्निः प्रतित्सामेवविश्वाभूतानिकोस्याग्निः प्रतिष्ठितिनत्वमसिविश्वमसियोनिरसीत्यथस्त्रियमा
हूयसाविस्यापलाशपर्णीरेसहस्त्रेस्माधयित्वापुरुषसूक्तेनजुहुयात्संपातेनमर्ध्निजुहुयात्प्रणवेननमस्कृत्य
रेध्मयुतवंरलकुंडलाभ्यामलंकृतोनिननःसागमिणीत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥द्वितीयःपटलः॥ ॥अथसा
धमासेषुशुक्लपक्षस्यसप्तम्यांब्राह्मणान्ब्रह्मचारिणःस्त्रियःपुत्रकामासौभाग्यकामावोपवसंत्यथमध्यमा
यांसंध्यायांदध्योदनमुदानयत्यथदध्योदनोल्लेखनप्रभृत्याग्नीनाभ्यःहुत्वाग्नेयाग्निमालिख्यसंपरि
स्तीर्यषोडशाभिरर्कपर्णैरभ्यंतराग्नेप्रदक्षिणंमंडलमालीर्यगंधोदकेनाभ्युक्ष्यपुष्पैरवकीर्यधूपयाधिवा
स्यप्रणीतामद्भिःपूर्णांकृत्वास्रुवादित्यमावाहयेदादित्यंनावमारोत्यपूर्णमुपरिवासनीमछिद्रोपारयित्मु
रातारित्रांस्वस्त्ययंनमआदित्यायेतिपरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापक्वाज्जुहोत्यायानुदेवःसविना
पयानुहिरण्ययेनसविनारथेनावहंसःसकगंविघ्नापसंप्रयछंनंपपुरिंपुण्यमछेत्येकेकामाहुतिहु
त्वोन्नराधोत्सोविष्कृतमवदायांनःपरिधिसादयित्वाबहुपकारेन्नेरादित्यनर्पयत्योंनमाभाद्भनआदि
त्यायनमःकूनंहीवोनिस्तृतोनुरथोनासवर्णाधिकारिणोरुमिवरिकिनाकुनानामंधातुमेसंनवहान
स्वाहेत्यथाज्योहुनीरुपजुहोतिस्यविरस्वाहानजसेस्वाहायमिंद्रमाहुनेस्वाहाहृयंनंमुडत्वंनश्चक्रदेवहिनं

यउदगाद्वःसःशुचिषद्धयःसकपर्णाआविष्वदेवंस्यदिवीमिनिचरित्वास्रुकानिहारत्रासंपद्यंतेहादशमा
सांसंवत्सरःसंवत्सरसर्वान्कामानवाप्नोतिस्विष्टकृत्स्रुनिमिहमाधेनुवरप्रदानानर्पयित्वामनसाध्या
त्मवाहयस्कृत्मांपीत्यविनामित्रोअर्यमासवोनमित्रानवधीद्धगेन॥हहंनमामकृहीरवंनःरथंनरश्र
यस्वाहापृथिव्यांवामदेव्यश्रयस्वाहांनरिक्षेहहनिश्रयस्वाहादिविहहनात्वोपसत्भ्नोमीत्यथैनाआदाय
सहार्कपर्णरुनिष्कस्कदायुषेनियत्रापलाद्दत्वापोनिनयतिसमुद्रंवःप्रहिणाम्यक्षिनास्वायोनिमपगछ
नंअछिद्रःप्रजयाभूयासंमापरासेचिमत्पयरुनिसपवित्रेणपाणिनाद्विमार्ज्यित्वापोहिष्ठामयोभवर
नितिस्रुनिहिरण्यवर्णाःशुचयःपावकाःनिचनस्निपवमानःस्कवजनरत्येनानुवाकेनमार्जयित्वा
मासकृंधारयापवर्णाइत्येनानिरेनद्यंपुत्रंपौत्रमायुष्यंस्वर्ग्यंसूर्याचंद्रमसोःसायुज्यंसलोकतामाप्नो
तिरोपयेदमुनति॥ ॥चतुर्थः॥ ॥पुत्रपरिग्रहिंव्याख्यास्यामःशोणिनभुक्तभंगवोमानरपितरोनिमि
नकस्यप्रदानपरित्यागविक्रयेषुमानापितरोप्रभवनोनत्वेकंपुत्रंदद्यात्प्रतिगृह्णीयाद्वासहिसंतानो
यदृवंशानस्त्रीपुत्रंदद्यात्प्रतिगृह्णीयाद्वान्यत्रानुज्ञानाद्भर्तुःप्रतिग्राह्यंनुपकल्पयेद्वासप्तीदुकूलं
भणतीयकंचाचार्यंचवेदपारगंकुशमयंबर्हिःपर्णमयमिध्ममित्यथबंधुनाहूयमध्येराजनिवावेषप

रिषदिचागारमध्येब्राह्मणानन्नेनपरिविष्यपुण्याहंस्वस्त्यृद्धिमितिवाचयित्वाथदेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्नेणी
नाभ्यःकृत्वादानुःसमक्षंगत्वापुत्रंमेदेहीतिभिक्षेनददामीतीनरआहतंपरिगृह्णानिधर्मायत्वागृह्णामित्यथैनंवस्त्रकुंडलाभ्यांदंगुलीयकेनचालंकृत्यपरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापक्काज्जुहोतियस्त्वाहृदाकीरि
णामन्यमानइतिपुरानुवाक्यामनूच्ययस्मैत्वंसुकृतेजानवेदइतियाज्ययाजुहोत्यथव्याहृतीर्हुत्वास्विष्टकृत्प्रभृतिभि
र्हुत्वाधेनुवरप्रदानाद्दक्षिणादद्यात्येनएववासस्सीएनेकुंडलेनचांगुलीयकंयद्यदेवंकृत्वोरसःपुत्रउत्पद्यतेनुरीयभागे
षभवतीतिहस्माहबौधायनः॥ ॥पंचमः॥ ॥अथानायज्ञोपवितंव्याख्यास्यामःछेदेविनाशोवाहस्तपादास्यक्षा
त्याचम्यब्राह्मणकन्यायावाब्राह्मणविधवयावस्त्रातयाशुद्धयाकृताचमनयानिर्मितंसूत्रंगृहीत्वाप्राचीवारीचीवा
दिशमुपनिष्क्रम्यचतुरंगुलमात्रंषण्णवतिसूत्रंयरिमंडलंवाएवंद्विर्नीयंतत्रीयंमद्भिःप्रक्षाल्यापोहिष्ठामयोभुवः
तिसृभिर्हरण्यवर्णाःशुचयःपावकाःतिचतसृभिःपवमानःसुवर्जनइत्येतेनानुवाकेनमार्जयित्वादेवगा
यत्रीगायंतीतिनदीनारभ्यचोदेशंयत्रशुचिर्देशस्यादूर्ध्वंखादिरौदुंबरीमयेप्यथवाश्वत्थीवेणुनावायाग्नेयस्य
शरस्यमवलंब्यसज्जीवंबध्नातिविघ्नोपशमनंप्रथममुपसंहरंस्तंगृहीत्वाप्रतिष्ठापयतिभूःप्रतिष्ठापयामि ११
भुवःप्रतिष्ठापयामिसुवःप्रतिष्ठापयामिभूर्भुवःसुवःप्रतिष्ठापयामीतिप्रतिष्ठाप्यभूरग्निंचक्षुषीचेतिदक्षिणं

वर्तिमभिमंत्रयतेभुवोवायुमितिमध्यमांवर्तिसुवरादित्यंचरंतंचक्षुरादिवंचेत्सूत्रंवर्तिस्त्रयाणांब्रह्मेश्वरविष्णूनांप्रमाणंकृ
त्वानवगुणितंसूत्रंविष्णुनाद्विगुणितंचतुर्वेदस्यचत्वारित्रिवेदस्यत्रिकंनवत्॥ इत्यानांवेद्विवेदस्यैकमेकंवेद
नइतियज्ञोपवीतविधिर्व्याख्यातः॥ ॥षष्ठोध्यायः॥ ॥अथराजन्यवैश्ययोरुपनयनंप्रसिद्धमनादेवनाचा
र्यएवपक्काज्जुहोतिब्रह्मसूत्रमसीत्यत्रियुग्मीराजन्यस्यग्निर्घर्म्यग्निमाखाग्निर्घर्म्योयुवोअग्नेहविषोजुषाण
इतिजगतीभिर्वैश्यस्यजनस्यगोपाअजनिष्टजागृविस्त्वामग्नेमानुषीरीडतेविशःसमग्नेअग्नेसमिधःसमज
ह्रारित्यवैश्यवद्धुकारस्यैनावदेवनाचार्यएवपक्काज्जुहोतिनत्सवितुर्वरेण्यमित्यथाज्याहुतीरुपजुहोतिसा
वित्रीयेत्वानिर्ऋत्येवोतिषड्भिरनुछंदसंनात्रजगतीभिर्वैश्यस्यजुहोति अथाग्रेणाग्निंहुत्वाशेषस्यदत्वाविरमेब्रा
ह्मणनक्षत्रियायामुत्पन्नोब्रह्मवदेवनस्यक्षत्रियेत्वेतिनित्याहुतिभिश्चेत्सूपहोमःक्षत्रियवदेवषष्ठस्यक्षत्रिये
त्वेत्येवोपहोमःक्षत्रियाद्देवयायामुत्पन्नःक्षत्रियवदेवसावित्र्याचोपहोमोवैश्यान्क्षत्रियायामुत्पन्नंवैश्ये
वद्भायत्रीत्रिष्टुप्जगत्यःतत्सवितुर्वरेण्यमासूत्येनमुंतमुनइतिसावित्र्योयथाक्रमंब्राह्मणक्षत्रियवैश्ये
नांमुंजसमावर्तनंसमावर्तनंप्रभृतिस्नानकःएवंणग्रामानिष्क्रमणप्रभृतिनान्यत्रणाचार्याद्वर्वाचंविस
र्जनन्यत्रस्नंवदत्वाप्रसिद्धंवाचादेवर्षीपितॄन्स्नपयित्वादर्भेषुप्राङ्मुखउपविश्यदर्भौद्वौधारयमाणः

स्त्रीस्त्राणाभ्यारण्यित्वासावित्रीसहस्रकृत्वआवर्तयेछनकृत्वोवादशावरंवेदारीनधीत्यप्रश्नमनुवाकंविधीयान
यावन्नरस्मिन्विज्ञायतेनगरहानेनियस्किंचरदातिसादक्षणोनिब्राह्मणंअथदेवनान्यर्चयतिवैश्वदेवंकरोतिप्र
सिद्धबलिहरणमथवैनवतिपंचवाएतेमहायज्ञाः सन्तिप्रतायतेसन्तिसंतिष्ठतेदेवयज्ञःपितृयज्ञोभूतयज्ञो
मनुष्ययज्ञोब्रह्मयज्ञश्चेत्येतद्यानुपूर्व्यंभवत्यथदेवेभ्यःस्वाहेतिव्याहृतिभिःश्वेत्यपिसमिधंनदेवयज्ञः संतिष्ठतेथ
पितृयज्ञोब्राह्मणान्भोजयेयित्रियादनापश्चादपिवादक्षिणेनाग्निंदर्भान्सस्त्रीयंगंधपुष्पधूपदीपैरलंकृ
त्यतेषुपिंडंदद्यात्पितृभ्यःस्वधानमइत्यप्यपस्तृपितृयज्ञः संतिष्ठतेथभूतयज्ञः उत्तरेणाग्निंप्रागग्रादर्भान्सस्त्री
यंगंधपुष्पधूपदीपैरलंकृतेषुबलिमुपहरतिभूतेभ्योनमइत्यापुष्पेभ्यस्तद्भूतयज्ञः संतिष्ठतेथमनुष्यय
ज्ञोब्राह्मणेभ्योन्नंदद्यादोदपात्रान्नमनुष्ययज्ञः संतिष्ठतेब्रह्मयज्ञउक्तः कथमुस्वलुनित्यानामनुक्रमंकृत्वा
ध्योपासनमग्न्युपासनंनित्यस्वाध्यायगृहकर्मस्नानादित्योपस्थानतर्पणंगृहयज्ञगृहदेवार्चनंवैश्वदेवपं
चमहायज्ञात्मकयज्ञसंध्योपासनाग्निहोत्रासंयज्ञसंवेशनामीत्येतान्युदितहोमान्योजस्राग्निहोत्रेणानुदितहो
मिनोग्निहोत्रंसंध्योपासनमितिक्रमएतानिनित्यान्युपश्रुषमारभ्यासंवेशनासिद्धंसार्यंप्रातःस्पत्नीकःप्री
तिंवर्धयेन्नस्योःसंपत्याःपूर्वरात्राःउपसंवेशनमधरात्रादधःशयनमाब्राह्ममुहूर्तादथोपोत्थायनित्या

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

ग्यारंभनइतिव्याख्यानमुपनयनं॥ ॥समाप्तः॥ ॥अथषंढबधिरमूकानांसंस्कारंव्याख्यास्यामःऋतुर्याथा
कामीस्यात्पुण्येनक्षत्रेब्राह्मणान्भोजयित्वाशिवोवाचयित्वाकेशनोप्यस्नानंशुचिवाससंवहन्शिरवंयज्ञो
पवीतिनमपआचम्यदेवयजनमुदानयत्यथदेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वाज्ञिकीसमिधमा
ज्येनाङ्क्त्वातूष्णीमभ्याधापयतितूष्णीमश्मानमभिस्थापयतियथालाभतूष्णीवासःपरिधापयतितूष्णीमे
खलामंत्रवद्भूधिंकरोतितूष्णीमज्ञनेप्रतिमुंचतितूष्णींदर्भेप्रयच्छतियाज्ञिकस्यवृक्षस्यनामपृच्छत्यथैनं
दक्षिणहस्तंगृह्णातियस्मिन्भूतंभव्यंचेत्यथैनंदेवनाभंपरिदधातिदेवेभ्यस्त्वेत्यथैनमुपनयतिदेवस्यत्वेति
सर्वत्रनामग्रहणंवर्जमाचार्यएवपत्न्याजुहोतिनत्वेवंतुवर्तयन्त्यपिमित्यथाज्याहुतीरुपजुहोतिश्रेयेत्वानि
र्ऋत्यैत्वेतिषड्भिर्व्याहृतिभिरथाग्नेयाग्नियाज्ञिकवृक्षस्यपर्णेषुहुनत्रोजंनिदधातिनत्वरस्माव्याख्यातमथ
पक्वान्नादायप्राश्नातितूष्णीमसर्वान्मंत्रानाचार्यएवजपेदित्येकेअथजउन्मत्तव्यसनिव्याधितोन्मत्तना
धिकाङ्गानामामयव्यपस्मारिश्वित्रिकुष्ठिजुंघनारोगिणश्चेतनव्याख्यातइत्येकेसघोमधुपर्कंददातीति
स्रुग्घृतंगृहीत्वाक्रमधुपर्कवदाहृतंतूष्णीमायुष्मिन्मेहविषोजुषाणइतिपितावाभ्रातावाबालजमारोपयेदित्ये
के॥ ॥अष्टमः॥ ॥अथानोग्न्यथसंस्कारंव्याख्यास्यामःऋतोयथाकामीस्यात्पुण्येनक्षत्रेब्राह्मणान्भोज

ऽग्नेत्वाङ्गिरोवाचयित्वाप्रदक्षिणमग्नेरंपरिसमूहयत्यग्नेरेवोपरिषदनमिनेनमभ्यर्चयत्युपवीतंप्रनि
मुंचत्यथदेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वायाज्ञिकीसमिधमाज्येनाक्तामूर्ध्वमभ्याधायप्रनियथाल्पं
भूतूष्णींवासःपरिधापयतिनूष्णींमेखलांपरिव्ययतिमंत्रवदूर्ध्वंकरोतिनूष्णींमज्ञिंप्रमुंचतिनूष्णींदंड
यछतियाज्ञिकस्यछत्रस्यनामप्रछत्यथाश्वत्थमुपनयेद्देवस्यत्वेतिनामग्रहणवर्जमाचार्यएवपक्वाज्जुहो
तिनमस्कृत्यवरुणमित्यथाज्याहुतीरुपजुहोतिनिष्टेत्रियेत्वानिर्ऋत्यैत्वेतिषडाहुतिभिश्चरुंकृत्वास्विष्ट
कृत्संभरतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानादथाग्रेणाग्निंपलाशपर्णेहुत्वोपनिदधातीतिनमुरस्तात्व्याख्यानमथ
पक्वाहुत्वाशाथैनंनिवेदयतिनूष्णींसर्वामंत्राणाचार्यएवजपेदित्याहभगवान्बौधायनः॥ ॥नवमः
॥ ॥यथोपनयनंहोमाणामुग्रचेष्टानांनक्षत्रमथचारिणामेवंविवाहंकुर्वत्यपरपक्षेशुभेदिनेचाशुचिना
विवाहंकुर्वीतविवाहेनभोगोभिमन्येवंसथात्पुनर्विवाहंकुर्वन्नचेदौपासनारंभात्पाकज्वलनस्यनाशः
पुनर्विवाहंकुर्वन्नाथपुनर्विवाहंव्याख्यास्यामःउदगयनआपूर्यमाणपक्षेपुण्येनक्षत्रेपूर्वेऽह्नांशुभेवंकु
र्वन्नोपवसत्यथश्वोभूतेब्राह्मणान्नेनपरिविष्यपुण्याहंवाचयित्वास्वस्तिवाचयित्वाग्नीन्संभृत्यसं
निधायाद्देवस्यपरमात्मनः आसना
दिकमादायास्तूपोरुषमाग्नेयः॥ ततःकलशमादायकुर्यात्स्नपनमादितः॥ मंत्रापनेनुमनव्यास्नपने

परमात्मनः॥ वैश्रवंसरूकमाघोहिरण्येतिचसप्तकं॥ पवमानोनुवाकश्चसर्वेसाधारणास्मृताः॥ अनुरू
मंत्रंयत्किंचिन्मंगल्यंयानतोबुधः॥ अनेनविधिवत्कृत्वास्नापनंपुरुषस्यतु॥ दत्वापायसमन्नंतुशेषंपरिस
मापयेत्॥ नित्येवाचनेयस्याकलशास्नापनस्यवै॥ स्नापनस्यत्रयश्लोकाब्रह्मजज्ञानमंत्रतः॥ वामदेव्यंततः
कुर्यात्पवित्रंघृतपश्चवत्॥ पवमानश्चनित्यस्यादेतत्सर्वंसमापयेत्॥ विष्णुर्योनयसंकांतोचंद्रसूर्यग्रहेतथा॥
अर्चनायाश्चविछेदःकदाचित्कालतोनवेत्॥ उपघातेपिचान्यस्मिन्दुस्वप्नेदुर्निमित्तके॥ आद्यंतुस्नपनंकुर्या
त्सर्वशांतिर्भवेद्गृहे॥ अयनेचोत्सवंकुर्यात्सुप्तेसर्वजनैः॥ इहलोकेपरत्रापिसुखमेवास्यवर्धते॥ पश्चा
द्धोमश्चसायुज्यमेतीत्यत्रनसंशयः॥ जगद्धितायकस्यस्यस्नपनंकृतवान्प्रभुः॥ सोपाहभगवान्बौधायनः॥ ॥
॥ ॥नवोदशः॥ ॥अथातोऽग्निष्टाकल्पंव्याख्यास्यामः॥ चतुर्थ्यामष्टम्यांआद्ययामपर्वाणिवा यानि
चान्यानिशुभनक्षत्राणितेषुपूर्वेऽह्नेवयुग्मान्ब्राह्मणान्नेनपरिविष्यपुण्याहंवाचयित्वास्वस्तिवाचयि
त्वासमागतायांनिशायांकपिलापंचगव्येनसहिरण्यं यवव्रीहिकुशाश्वत्थपलाशपर्णेश्चरुवेणीघृतां
शरूंश्चिरत्वाभिषिंचत्यापोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातनमहेरणायचक्षसेयोवःशिवतमोरसस्तस्यभाजय
मानःशकुंजनयथेनमातरोवःशंनयथासनमिश्रमवव्रीहिकुरंपादपीठेनिक्षिपति

नमस्ते रुद्रमन्यव उतोत इषवे नमो बाहुभ्यां ते नमो नमस्ते अस्तु धन्वने त्वमुतो त इषुधये नमो विसृजे विद्धये नमो आसीनाय नमः शयानाय नमः स्वपते नम उत्तिष्ठते नमः आतिष्ठते नमः शूराय नमो युध्यते नमो हन्त्रे नमो हनीयसे नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्तारायै नमः शंभवे च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय चातप्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शंगवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमोऽग्रेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्य आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यो नम आयच्छद्भ्यो विसृजद्भ्यो नमो अस्यद्भ्यो विध्यद्भ्यो नम आसीनेभ्यो नमः शयानेभ्यो नम स्वपद्भ्यो नम जाग्रद्भ्यो नमस्तिष्ठद्भ्यो नमो धावद्भ्यो नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यः क्षुल्लकेभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्यो ऽरथेभ्यश्च वो नमो नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्मारेभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टेभ्यो निषादेभ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशयाय च शिपिविष्टाय च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च संवृधे च नमो अग्रियाय च प्रथमाय च नम आशवे चाजिराय च नमः शीघ्रियाय च शीभ्याय च नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमः स्रोतस्याय च द्वीप्याय च नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्नियाय च नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उदार्याय च कर्म्याय च नमो मरुमेयाय च हरिकेशा

निगृह्यतांप्रतिगृह्यतामुभवान्महादेवोरुद्रायनमइतिनामभिःपुष्पाणिदद्यात्पत्रैरेवनर्पणंकृत्वारुद्रमन्त्र
मिमंजुहुयाद्भवायदेवायस्वाहाशर्वायदेवायस्वाहाईशानायदेवायस्वाहापशुपतयेदेवायस्वाहारुद्रायदेवा
यस्वाहाउग्रायदेवायस्वाहाभीमायदेवायमहतेदेवायस्वाहेतिगुडोदनंजुहुयाद्भवस्यदेवस्यपत्न्यैस्वाहाशर्वस्य
देवस्यप०ईशानस्यदेवस्यप०पशुपतेर्देवस्यप०रुद्रस्य०हेतेस्य०भीमस्य०महतोदेवस्यपत्न्यैस्वाहेतिहरिद्रो
दनंजुहोतिभवस्यदेवस्यकृतायैस्वाहाशर्वस्य०ईशानस्य०पशुपतेर्देवस्य०रुद्रस्य०हेतेस्य०भीमस्य०मह
तोदेवस्यकृतायैस्वाहेतित्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनमुर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात्
स्वाहेतिशिवसंकल्पानामभिःशिवायशंकरायसदामहायेतिकंडयंकपर्दिनेत्र्यायरुणायारुणपिंगलाय
हिरण्यबाहवेसेनान्यंग्रामण्यायबभ्लुशायहिरण्यायस्वाहेतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानादथहविषांब
लिहरतित्वामेकमाद्यंपुरुषंपुराणंरुद्रंशिवंविश्वसृजंयजामहेत्वमेवयज्ञोविहितोविधेयस्त्वमात्मनात्म
मन्निगृह्यीष्वरव्यमित्यथाग्नेणाग्निमन्थंस्थापयित्वाघृतेनाज्यंनिदधातिभूर्भुवःस्वरोमितिस्रिःश्रुवंप्रदक्षिणंस
माग्निंपरिक्रामतिविश्वभुजेनमःसर्वभुजेनमःआत्मनेनमःपरमात्मनेनमःइतिब्रह्मचारीगृहस्थोवाद्वा
ब्राह्मणोसंयतोहरिद्रोदनंभोजयेत्सानिष्ठतप्रतिष्ठाविधिः॥ ॥इतिचतुर्दशः॥ ॥अथातोमहादेवस्याहरहः

पर्यर्चाविधिंव्याख्यास्यामःस्नातःशुचिःशुचौसमेदेशेगोमयेनोपलिप्यप्रतिकृतिंकृत्वाऽनघुष्येर्यथालभे
नमर्चयित्वामहापुष्पोदकेनमहादेवेनमावाहेतोंभूर्महादेव०म्योंऽसुवर्महादेव०म्योंभूर्भुवः
सुवर्महादेवमावाहयामिआयातुभगवान्महादेवइतियोरुद्रोअग्नाविति यजुषापात्रमभिमंत्र्यप्रक्षाल्यनिरः
यविन्नमघआनीयपुनस्तेनैवाप्त्वभिमंत्र्यमहापवित्रेणादित्यंदर्शयेदोमित्यास्यमितिनोस्तासांपयमितिपाद्यं
ददाद्यथ्याहतिभिर्मित्यंबपोस्याथेनंस्नापयत्यापोहिष्ठामयोभुवइतितिसृभिर्हिरण्यवर्णाःशुचयःपा
वकाइतिचतसृभिपवमानःसुवर्जनइत्येतेनानुवाकेनब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्यतरुद्रायतवारिनरुद्रंवामदेव्यमापोवाइ
दमितिचाभिषेकंकुर्याद्यथ्याहतिभिप्रदक्षिणमुदकंपरिषिच्यपुनर्विन्नंपादमूलेनिधायाद्भिस्तर्पयतिभ
वंदेवंतर्पयामिशर्वंदेवंतर्पयामिईशानंदेवं०पशुपतिंदेवं०रुद्रंदेव०उग्रंदेवं०भीमंदेव०महान्तंदेवंतर्पया
मित्यष्टाविंशोन्नमोभगवतेरुद्रायत्र्यंबकायत्रिवृत्तायज्ञोपवीतेदधानायदेवायनमस्तुभ्यंविरोधुष्पा
णिरघात्वरिनरुग्णंगंधपुष्पधूपदीपान्ददातिदेवस्यत्वेतिहविर्निवेदनंत्र्यंबकमितिपरिषेकंददाद्यद
नोपस्तरणमसीतिप्रतिपदंकृत्वाहविरविरुद्धंसर्वंस्याद्दर्कंदमूलफलानिप्रक्षिपेन्मूहूर्तमनवस्थमाणं
आसानोरुविरुद्धासयामीतिनिवेद्यमुद्वास्यामनाधिधानमसीतिप्रतिपदंकृत्वात्र्यंबकमितिआचमनीयं

दद्यात्सर्वोपकरणैरर्चयित्वा नवायदेवायोत्पत्तिरसुभ्यनमोयुष्मनमस्तेभ्यो धादेदधात्तिरोद्भिःकरणजुः सामाथर्वभिः स्तुतिभिः स्तुवंत्यार्षेश्चस्तोत्रैर्नमस्कुरुयथानुभगवान्महादेवऽभिविसर्जयतिलिंगस्थानेचावाहनोद्वासनमर्चनमहरहस्तत्स्थापनमित्याचक्षतेऽहरहर्भगवान्बोधायनः॥ ॥पंचदशः॥ ॥अथानोरुद्रस्नानार्चनविधिंव्याख्यास्यामःअहिताएवनीथेस्नात्वोदेत्याहतंवासःपरिधायशुचिःप्रयतोब्रह्मचारीशुक्लवासाःप्रतिरुद्रंकृत्वानस्याद्दक्षिणाप्रत्यक्कूर्दङ्मुखस्थितासनिदेवतास्थापयेत्सज्जननेब्रह्मासनिष्ठनुपादयोर्विष्णुरसनिष्ठनुहस्तयोर्हरसनिष्ठनुबाह्वोरिंद्रसनिष्ठनुहस्तयोर्हरसनिष्ठनुहृदयेशिवसनिष्ठनुकंठेवसवःसनिष्ठनुवक्त्रेसरस्वतीसनिष्ठनुसर्वेष्वंगेषुसर्वादेवतायथास्थानंसनिष्ठंतुमारुद्रंतुरन्यथेनंप्रसाधयत्यारुद्रोनामनुष्यस्त्वसिद्धैर्वासुरादिभिः॥आराधयामिमन्त्रेणत्वांरुद्राणामहेश्वरंत्र्यंबकंयजामहेनिधनेनमावाहयामित्वावहंतुहरयःसचेतसःश्वेतंरूपंमहत्तमम्॥ धानाजरैर्बलवद्भिर्मनोजवैरायाहिशीघ्रंममहव्यायशंभोमिनिस्थापिनेनावाहनमथास्मैआसनंददामिसप्तोजानमितिभवेभवरतिपाद्यंभूर्द्वायनमरतिअर्घोरुद्रायनमरत्याचमनीयंमथेनंस्नापयत्यापोहिष्ठामयोभुवरतिनिस्त्रिर्हरण्यवर्णाःशुचयःयावकारतिचनस्त्रिपवमानःकवजनदत्तेनानुवाकेनाब्रह्मजज्ञानंप्रथमंकुदुक्षायसर्वविकयानश्चित्रआभोवाददमित्यनेनोमदेवायनमरतिचन्येष्वा

यनमरतिवस्त्रंयज्ञोपवीतंरुद्रायनमरतिआचमनंकालायनमरतिगंधंकलविकरणीयनमरत्यक्षतंबलविकरणायनमरतिपुष्पंबलप्रमथनायपुष्पंसर्वभूतदमनायनमरतिदीपंमनोन्मनायनमरतिकालेनैवेद्यंरुद्रायथास्थानंरुद्रपार्षदेभ्यःसर्वेभ्योघोरेभ्यःसर्वतोरुद्रगायत्रीजपेनसुरूपायविद्महेसुरूपायधीमहितन्नोरुद्रोगायत्रीसहस्रकृत्वआवर्तयेच्छतकृत्वोपनिधिनकृत्वोवादशावरप्रथेनमाज्ञाप्तिमाज्ञाप्तेमीज्ञानःसर्वविघानामित्यथेनस्यमूर्ध्निकलशाधारयामंतनमभिषिंचतिनमस्तेरुद्रमन्यवइत्येकादशानुवाकान्तेनसप्तोजानमितिपंचानुवाकानिमारुद्रायतिहादद्राचैमन्यांश्चरुद्रमंत्रान्यथाशक्तिजपेदथैनमेकादशाकृत्वोजपेज्जपांतेमाविष्मुसजोषसेत्येकादशानामनुवाकानांमकैकंजपेत्सर्वजपांतेपुनराराधयेद्रुद्रमाराधनंतदेतद्रुद्रस्नानार्चनविधिपापक्षयार्थंमुक्तिमोक्षार्थंधीकामःशांतिकामोमोक्षकामआरोग्यकामश्चैकुर्यादेवंकुर्वंश्चैनंसर्वमवाप्नोतिपापक्षयादिमंग्रहविधिंविद्वान्ब्राह्मणोयद्यद्यदाचार्यायददातिदक्षिणांददातिदक्षागावःसवत्साःस्वर्णविभूषिताश्चैकाधिकाःसप्तदशाएकांगांदक्षिणांददातीत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥षोडशः॥ ॥अथानःपुनर्प्रतिष्ठाकल्पंव्याख्यास्यामःपूर्वेरुद्रेषुनक्षत्रेषुयानिचान्यानिशुभनक्षत्राणिशुक्लपक्षउदगयनवसंतादिकालेपूर्वप्रतिष्ठितस्यापिबुद्धिपूर्वमेकरात्रंद्विरात्रमेकमासंद्विमासंवार्चनाविच्छेदेसतिदर्भस्तुपस्यत्रिवाएवंकरेवयुग्मान्ब्राह्मणान्नत्वेनपरिविष्यपुण्याहंस्तत्यृद्धिमितिवाचयित्वाम

मागतान्योनिज्ञायांजलाधिवासंवार्चनाविछेदेभूदरजस्थलाधुपस्थशूनिद्वाब्राह्मणाद्भोज्यजलाधिवासकृत्वाग्नेभूतदु
थायद्वीकलशेवास्थापयेदकंपंचगव्येनपूरयित्वापरंशुद्धोदकेनसहनवरत्नेननक्तायत्याहसहस्रमष्टशतमष्टवि
शतिंवाभिमंत्र्यस्नापयेदष्टसहस्रमष्टशतमष्टविंशतिवापुरुषसूक्तेनमूलमंत्रेणास्नापयित्वापुष्पाणिदद्याद्यथास
भवमर्चयित्वागुडोदनंनिवेदयेदेवंकृतस्यशांतिर्भवतिबुद्धिपूर्वेणार्चनाविछेदस्नपनेकर्तव्यमेवंकुर्वाणःस्वस्थद्रु
मित्याचष्टेएवंपुनःप्रतिष्ठामंत्रेणप्रतिष्ठापयेदित्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥सप्तदशः॥ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामि
देवस्यस्नपनेविधिं॥ महतोलिंगदेशेवाकारयेद्दृढिकांबुधः॥ मंडपेचपुराणोक्तंकृत्वास्नापनमारभेत्॥ रुद्रदेव
विप्रःसाक्षाद्यत्रसर्वस्यदेवनं॥ तस्मादाबाह्मयेत्सम्यक्सर्वत्रावाहनेविधिः॥ एवमेवास्मिकः प्रोक्तोदेवतानांचनर्षणो
नाराधनादिविप्रोस्याद्रुद्रस्यनुशिवादिकं॥ अथध्यानादिसर्वंस्याद्विकल्पंमनसिश्रयेत्॥ रौद्रंचसूक्तमाधेहिहिर
ण्यगर्भसंज्ञकं॥ वैकल्पिकंरुद्रवदुर्याद्ध्यानादिनविद्यते॥ अथहैकेवदंत्येवंस्नापनेतुमहाप्रभोः॥ सद्योजातादिपंचैव
सर्वोवैरुद्रइत्यपि॥ एतैरन्यैश्चकुर्याद्वैस्नापनंसार्वकालिकं॥ एवंचकुर्यात्स्नानेतुस्नापयेच्चनथाभवेदित्याहभगवा
न्बोधायनः॥ ॥अष्टादशः॥ ॥ अथातोदेवपूजाकरणेसर्वत्राग्नौविष्णौचक्रमेत्रियंबकंयजामहेत्यनाभ्यां
यथालिंगमासनपाद्यार्घ्याचमनीयंचैवंनयोश्चैवंविधिकंधर्मंत्वासर्वत्रवाचनाल्लोकप्रसिद्धाप्रतिषेधाभावा

कियतश्चिन्हस्माद्बोधायनःएवंप्रतिष्ठाप्यैवंकुर्यान्नयोरेवंसाधुर्यंसलोकतामश्नोतियदाग्नेयंसंवत्सराद्ध्वंक्रिय
तनोदेवयोःपरमंपदंब्राह्मसंज्ञकंदेवसगणआप्नोतियदिदेवस्यवपास्याद्यदुक्तंनदेवंविदुःयस्मात्पठतेयस्मैवहिक
रोतिनस्मैज्ञानंदद्यान्नाषाणाब्राह्मणाराजन्यःसहस्रंदद्याद्वैश्यश्चैवंयथाश्वदद्यान्नस्त्रीशूद्रोकुर्यान्नायंहिकुर्यान्नंस्वनेत्रो
पमनएवैतिस्वनंक्रयोस्त्रयोश्वैहुत्रिभीणापिब्राह्मणःपरसहस्रेणाभिमंत्रनंकृत्वाक्रयमाश्रीयात्सप्तानांपुरुषाणा
मलक्ष्मीर्निर्णुदतिआर्तिस्मरत्वत्पतनेश्रीर्यदेवोभजनेब्रह्मवार्यस्याविछिन्नसंततंभवतिप्रणवाद्याःस्तथावेदाद्य
वेदपर्यवस्थिताः॥ राजन्यंप्राणवंसर्वेनस्नात्यापूरुमप्येदित्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥प्रथमोध्यायः॥ ॥
अथातोव्याहृतिकल्पंव्याख्यास्यामःस्निग्धवणंस्नानादनःशय्यासनेत्रिरात्रमहोरात्रंवोपोष्यद्वादशसहस्रंव्याहृती
जपेत्कनकपुरश्चरणोधकर्मण्यारभतेदधिमधुघृतानांक्रमोनांयत्नात्सन्निधानमुहूर्तसहस्रंजुहुयाद्वृत्तवर्चसकाम
आज्येननेत्रकामःप्रयसापशुकामोदध्नेजेत्तिलैराक्षोपंचपनात्रानंवसघएवंविनश्यतिज्वरोवानस्यसा
नोन्नयोधेपुत्रकामःसक्षौद्रंमकामोश्वधेयुष्टिकामोग्नामीतिःशांतिकामाकामोयामाग्नेयंरूपकामःकदरखादिरे
राधिपत्यकामोबिल्वसमिद्भिरर्थकामःपलाशसमिद्भिःसर्वकामोयावद्भुंक्तेनावज्ञयाफलेनबोधायनः॥ ॥द्वितीयः॥
अथातोपुर्णाकल्पंव्याख्यास्यामोयज्ञोपवीतंरक्तपुष्पसंभारानुपकल्प्यमासिमासिकृत्तिकादूर्वाद्विजागमयेनगोच

DR BHAU DAJI

मेमाचंस्छंदिलंकृत्वोदेशाशौचेनसकृन्नलिष्टभगवतीमावाहयेज्जातवेदसेत्योमायोरोहिमावाहयेत्यावाह्यनामग्निवर्णामितिकृच्चंदद्यात्यन्नेवंपरयतियोपवीतंदत्वाथेनास्नापयत्यापोहिष्ठामयोभुवस्तानिसर्पिर्हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकारनिचनस्मिपवमानःसवर्जनरत्नेनानुवाकेनमार्जयित्वाथीयेरोद्यमहाकाल्यमहाधात्रीयेसकवर्णपुष्पदेवसंहितेमहाग्नयेतिथेतार्थेमहावैष्णवेनमानमस्येनमोनमस्येशास्वधारिण्यस्येकादशानामाधत्यंगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यमुष्यनमोरमुष्यनमस्येनस्वमार्जयित्वासावित्र्याभगवत्युगादेव्यहविर्निवेदयामीहविर्निवेद्यप्रषरकादशानाधत्यहुत्वाथंचरुंजयेद्रासकस्मिन्जपजानोयदग्नवघटनेविलोमावालाध्यतएवावंरस्वानियुञ्जतेहरिण्यवर्णोजभमकणात्भ्वावसंवरुणोरहस्यतेयुवमिंद्रश्चवसुस्वस्तिनरंद्रंदहश्रवाइतिजपित्वाशंचमेमयश्चमइत्येनरंदावृत्वाभिश्चजपेत्सावित्र्याभगवत्युगादेव्यहविरुद्वासयामीत्युद्वास्यशांधंब्राह्मणेभ्योदत्वासंवत्सरमुपासीतसर्वकामःसिद्धेनीत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥तृतीयः॥ ॥अथोपश्रुतिकल्पंव्याख्यास्यामआदित्यवारेगारुकवारेवाचतुर्थ्यांमघाभ्यांचतुर्दश्यांभरण्यांस्वातिकायांवाक्रियेतरविंधरंकृतभुक्तिशुचिर्ब्रह्मचारीभूत्वाथप्रदोषसमुपसमाधायसंपरिस्तीर्यहविषाउपश्रुतिमावाहयेत्यग्नेभूरसीदेवीमावाहयाम्योंभुवउपश्रुतिदेवीमावाहयाम्योंभुवःसर्वंभूताराज्ञीदेवीमावाहयाम्योंभूर्भुवःसुवर्महाकालराज्ञीदेवीमावाहयामीत्यावाह्याथनास्नापयतिआपोहिष्ठामयोभुवस्तानिसर्पिर्हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकारनिचनस्मिपवमानःसवर्जनरत्नेनानुवाकेनगंधसुमनसःसंविकीर्यहिरण्मयेनपात्रेणोदकुंभंपरयथित्वागंधसुमनसामनस्मिंहिरण्यहरिणीमितिहाभ्यांनोभूःश्रियमावाहयाम्योंभुवःश्रियमावाहयाम्योंभुवःश्रियमावाहयामीत्यावाह्यकुंभमितिहाभ्यांपंचसूत्रंप्रोक्ष्याभ्यर्चयेन्नमोस्तुनिलायेत्यथंचंद्रायनमोमामितिनिधंददात्यथदेव्यैदक्षिणतोग्निमुपसमाधायसंपरिस्तीर्यमहाव्रीहिभिर्मंत्रं

दुतेः पयसि चरुं श्रपयित्वाहविर्हुत्वा कृत्वामनसः काममित्याभिप्रेत्य काममन्नं चाज्यमिश्रं श्रीसूक्तेन पंचदशर्चेन हविर्जुहोति अग्नये स्वाहेत्यन्नाय स्वाहेत्यन्नपतये स्वाहेत्यन्नाधिपतये स्वाहेत्यन्नमयाय स्वाहेत्यन्नमयाधिपतये स्वाहेत्यन्नमयाधिपतय आवहेमं मयि देहि यशो मयि धेहि मयि श्रियं मयि तेजो मयि वर्चो मयि सर्वं मयि सर्वाणि मयि सर्वाणीति मार्ष्टि क्षितिपासामन्नमित्यन्नस्य श्रीर्नु दत्ते वसवो वा हरन्ति मा सिमा सिवामहान्तं पोषं पुष्यन्ति धन्यं पशव्यमायुष्यमाराग्यं पुण्यं यशस्यं नस्यं महत्स्वस्त्ययनमित्याह भगवान्बौधायनः ॥ ॥ पंचमः ॥ ॥ अथातः सरस्वतीकल्पं व्याख्यास्यामः शुक्लपक्षस्य त्रयोदश्यां वोत्तरयोः फाल्गुन्योः पुष्यनक्षत्रेऽथर्ववेदयजुर्वेदविद्भ्यो ब्राह्मणेभ्यः प्रभूतान्नपानाज्यसमिधं सरस्वतीमावाहयेत्तां त्वान्वारभ्यं सरस्वतीमावाहयामीत्यावाह्य स्नानादि कल्पयति कादिनेकल्पयामि मोदिनेकल्पयामि सरस्वत्यै कल्पयामि ब्राह्म्यै कल्पयाम्यर्थेनां स्नापयति यां वो देवीः प्रतिष्ठाम योजुवन्ति नि सप्तभिर्हिरण्यैः शुचयः पावकाः शन्नो चतसृभिः पवमानः सुवर्जनः स्वर्येण नानुवाकेन मार्जयित्वाथा ह्लिम्लपेत्यनेन वनाम धेयैर्गंधपुष्पधूपदीपरसुक्षीरसुक्षीरेण मधुसुक्षीरेण मधुसुक्षीरेण मधुसर्पिः परिधानं प्रभृत्याग्निमुखा कृत्वापकृजुहोति पायसं वा चोदयित्वा सरस्वतीमावाहयेत्यन्नाय वो वीरवीकल्पेनि हाभ्यामथाकृतीकृदजुहोति प्रणीदेत्यानाहवायनेसरस्वतीमयजनः प्रियाप्रियाश्विमाजुहुनाय स्वाहेतनः श्रद्धा योदेवीवाचमजनयन्तयद्ब्राह्मणास्तेनसक्तेनत्विदकल्पभवतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानादथाप्रणीश्चिपलाशपर्ण

पुटेषु पयसि चरुं श्रपयित्वाहविर्हुत्वा कृत्वामनसः काममित्याभिप्रेत्य काममन्नं चाज्यमिश्रं श्रीसूक्तेन पंचदशर्चेन हविर्जुहोति अग्नये स्वाहेत्यन्नाय स्वाहेत्यन्नपतये स्वाहेत्यन्नाधिपतये स्वाहेत्यन्नमयाय स्वाहेत्यन्नमयाधिपतये स्वाहेत्यन्नमयाधिपतय आवहेमं मयि देहि यशो मयि धेहि मयि श्रियं मयि तेजो मयि वर्चो मयि सर्वं मयि सर्वाणि मयि सर्वाणीति मार्ष्टि क्षितिपासामन्नमित्यन्नस्य श्रीर्नु दत्ते वसवो वा हरन्ति मा सिमा सिवामहान्तं पोषं पुष्यन्ति धन्यं पशव्यमायुष्यमाराग्यं पुण्यं यशस्यं नस्यं महत्स्वस्त्ययनमित्याह भगवान्बौधायनः ॥ ॥ पंचमः ॥ ॥ अथातः सरस्वतीकल्पं व्याख्यास्यामः शुक्लपक्षस्य त्रयोदश्यां वोत्तरयोः फाल्गुन्योः पुष्यनक्षत्रेऽथर्ववेदयजुर्वेदविद्भ्यो ब्राह्मणेभ्यः प्रभूतान्नपानाज्यसमिधं सरस्वतीमावाहयेत्तां त्वान्वारभ्यं सरस्वतीमावाहयामीत्यावाह्य स्नानादि कल्पयति कादिनेकल्पयामि मोदिनेकल्पयामि सरस्वत्यै कल्पयामि ब्राह्म्यै कल्पयाम्यर्थेनां स्नापयति यां वो देवीः प्रतिष्ठाम योजुवन्ति नि सप्तभिर्हिरण्यैः शुचयः पावकाः शन्नो चतसृभिः पवमानः सुवर्जनः स्वर्येण नानुवाकेन मार्जयित्वाथा ह्लिम्लपेत्यनेन वनाम धेयैर्गंधपुष्पधूपदीपरसुक्षीरसुक्षीरेण मधुसुक्षीरेण मधुसुक्षीरेण मधुसर्पिः परिधानं प्रभृत्याग्निमुखा कृत्वापकृजुहोति पायसं वा चोदयित्वा सरस्वतीमावाहयेत्यन्नाय वो वीरवीकल्पेनि हाभ्यामथाकृतीकृदजुहोति प्रणीदेत्यानाहवायनेसरस्वतीमयजनः प्रियाप्रियाश्विमाजुहुनाय स्वाहेतनः श्रद्धा योदेवीवाचमजनयन्तयद्ब्राह्मणास्तेनसक्तेनत्विदकल्पभवतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानादथाप्रणीश्चिपलाशपर्ण

पुटविलेखितवाक्यवलिहवो देत्यापरेणाग्निमाश्मानं कुमारमुपवेषयति धारयंकुरुनडहासयेदुन्मोषीरवरदेवी भूत्यांपर्वतसर्षपान्। ब्राह्मणेभ्योऽनुज्ञातागच्छदेवीयथासुखमिति पुनरागमनायनदर्शनायेवमेवमामिमासिविधा कांसासरस्वतीमाराधयेदित्याह भगवान्बौधायनः ॥ ॥ षष्ठः ॥ ॥ अथानोविलुकल्पं व्याख्यास्यामोऽषाढकार्तिकफाल्गुनशुक्लपक्षेषुहादश्यांयदाश्रद्धाभवत्यहोरात्रमुपोषितश्वोभूतेप्राग्वोदुम्बरारण्यभुचिगृहेगोमयेनोपलिप्तेनमस्तमंडलिकाग्नितुषसमाधायसंपरिस्तीर्यप्रणीताभ्यः कृत्वासिद्धंवायनेपवित्रंपवित्रेणनदसुकल्पामितिविपुदूर्णेहिरण्मयंभगवन्तंध्यायन्नयोनरकुक्षिनिरसेपात्रेऽप्यस्यापधित्वावाहयेत्पुरुषमावाहयामित्यानाय्यप्रसिद्धस्नानंप्राणायामनीयात्रिरात्रासर्वसरभिगंधपुष्पधूपदीपेमान्त्सचयथोपपन्नंबर्हिष्यास्तरणेप्रस्तरेगोभिर्जुष्टमितिधूपभाजनेन्यस्यनितनःसोऽग्नाज्याहुतीर्जुहोतिपुरुषसूक्तेनपरोमात्रयेतिनिसप्तभिः पवमानसुपवर्नायन्नरोराज्यमिश्रंभक्षयन्त्याज्याहुतीर्हुत्वावासुदेवायस्वाहाबलदेवायस्वाहाविष्णवेस्वाहाश्रियेस्वाहेतिस्विष्टकृतमवदायसादयित्वादेवतमर्चयतिएतेरवनामधेयैरसुक्षीरसुक्षीरेणजमदग्निगंधपुष्पधूपदीपैरन्नोनामुमेस्वाहासुमेधेस्वाहेतिफलोदकेनासुचनर्पयाम्यसुतर्पयामीतिस्विष्टकृत्सभवतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानाद्याग्नेयेविष्णोअग्नियुजइतिजानुनीपात्यचतुःप्रदक्षिणंपरिक्रमयेद्विश्वभुजेनमः सर्वभुजेनमः आत्मनेनमः परमात्मनेनमः

निधुवस्तर्जयित्वापुरुषमुद्वासयेदो भुः पुरुषमुद्वासयामि मुद्वास्यत्रायस्वकृत्वोत्सृजेदवस्थंप्रतनेनमघाकृमिन्कृवि
त्मोषधिचक्ष्यंभूरिनिद्राभ्यांप्रतिसरंविस्रसंयतिरंवि क्षुविचक्रमेइत्येनाचरुंजाभ्रातिएवयोवयेधस्मिन्नियमः
प्रतिकूयान्नमेदरघादित्येनेरवमंत्रेजाभ्रातिप्राश्याथजाचम्योनमोभगवतेवासुदेवायेतिहृदयावारंजपित्वाश्व
मेधफलमाप्नोतिसकृदुच्छ्वासनानन मितिसमाप्तः॥ ॥अथानोरविकल्पंव्याख्यास्यामोमंडलंचतुरस्रंवागाम
येनगोचर्ममात्रंस्थंडिलंकृत्वाश्चत्वारिंशत्कृत्वोरविवारेनाम्रपत्रेरक्तगंधरक्तपुष्पंवाघृतेसूर्यआदित्यए
वाद्यसत्येनार्घ्यंदद्याद्भूरसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसदन्नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा
निसद्गोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत्सत्यंबृहदितिपाद्यमग्निर्मूर्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयमपांरेतांसिजिन्वति
इदमर्घ्यंमथेनंस्नापयत्यापोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातनमहेरणायचक्षसेयोवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयेहनः
उशतीरिवमातरस्तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथआपोजनयथाचनःशुचयःपावकाःसचेतसःसमिषवमानः
कवजनेनरेत्येनानुवाकेनमार्जयित्वाथाङ्गैःस्नापयतिधानावंतंपयामिसिंचंतंपयामिवरुणंतंपयामिभगवंतं०हंसंतं०
पूषणंतं०पर्जन्यंतं०वायवंतं०मीढ्वंसंपयामीत्येनेरवनामधेयैर्गंधपुष्पंधूपयेत्परमुष्मैनमोरमुष्मैनमइतिव्याहृतीभिपुरुषमुद्वासयामित्यु
द्वास्याथाचमेदद्याद्दक्षाच्चत्वारिंशादेकावरुणमर्चयित्वाकुष्ठरोगिक्षयरोगिनत्याधिमुच्यतेबंधाद्रोगीरोगाद्वि
मुच्यतेत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥अष्टमः॥ ॥अथानोऽग्नेरुत्पत्तिंव्याख्यास्यामःसिलतेलमाज्यंपयोदधि
मन्नुलाजान्कृत्वाकृष्णानिवासांसीतिसंभारानुपकल्पयतेप्राङ्मुखंदासनेराधावाहविष्यंभुंजीनाधश्चाभूमे

ज्येषामनुमार्ष्टुयाद्देवागारेरहस्यप्रदेशेवायत्रोचतेसंडिलंकृत्वाथदेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृ
त्वाप्रणीताभ्यःकृत्वाग्नेणर्षिज्येष्ठादेवीमावाहयतीतियत्याःसिंहारथेयुक्त्वाघ्राभ्यांपनुगामिनूःतामिमां
पुंडरीकाक्षींज्येष्ठादेवीमावाहयेत्यावाहयेहलोकाक्षीतयेनमःपरलोकाक्षीतयेनमःश्रियेनमोज्येष्ठा
यैनमःसत्यायैनमःकलिप्रियायैनमःकलिहृदयायैनमःमृत्यवेनमोविकृत्यैनमःप्रकृत्यैनमोऽजायैनमः
श्रियैनमोवरदायैनमोहस्तिसुखायैनमोपार्श्वदायैनमोविघ्नपार्श्वायैनमइत्येनास्नापयत्यापोहिष्ठाम
योभुवइतिनिसृभिर्हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकाइतिचनसृभिःपवमानःकवजनेनरेत्येनानुवाकेनमा
र्जयित्वैनेरवनामधेयैर्गंधपुष्पंधूपयेत्परमुष्मैनमोरमुष्मैनमइतिपरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वा
पक्षाज्जुहोतिनिर्ऋत्यैज्येष्ठामनुनक्षत्रमेतिसुरोऽसुरस्यामनूत्यपुरंदरायस्वधायैयमायस्वधाय
जुहोतिअथाज्याहुतीरुपजुहोतिरुद्रायस्वाहाज्येष्ठायैस्वाहाज्येष्ठायस्वाभिजित्यैस्वाहेतिनमःकृत्वोनि
र्ऋतिमहमिरनुछंदममथकृत्सेजुहोतिदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांमिमा
मूर्षुवस्करोज्येष्ठायैहविर्निर्वपतियामिनिर्वपत्यथदिग्बलिमिछतिगंधमाल्यैर्दासीनिर्व
पेदवाङ्मंचत्राह्मणेभ्योदत्वानमःकृत्वोनिर्ऋतिरितिषड्भिरुपस्थायस्विष्टकृत्प्रभृतिसिद्धमाधेनु

वरप्रदानाद्यास्यासिहारथेयुक्तोव्याघ्राश्वाप्युगामिनः॥ नाभिमांपुंडरीकास्त्रीज्येष्ठामुद्दास्यथामीमुद्दास्यज्ञेष्ठांस
हस्तरूतभावनयेत्तनकनीयोपरिमितकनीयोवादक्षावरंतोकपाचकवक्षमूलीवाकलाग्रीअधःग्रीथीश्वीभूतेतथै
वाभ्यर्चयेत्पमामाद्यर्धनीतानामाचार्यासर्वकामानवाप्नोतीत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥नवमः॥ ॥अथातो
विनायककल्पंव्याख्यास्यामोमामिमासिकनुर्थ्यांभुक्लपक्षस्यपंचम्यांवासुद यादौसिद्धिकामःऋद्धिकामः
पशुकामोभगवंतोविनायकस्यबलिंहरेद्वैधुःकनेकभक्तशुचिरुपआचम्यथाद्वयज्ञनोलोहनप्रभृत्या
ग्निमुखान्कृत्वादक्षिणामुखंहस्तिमुखंदक्षिणोब्रह्मणमुपवितिणोपोथाप्योदवनमावाहयतिविघ्नविघ्न
श्वरागच्छविघ्नंयेवनमस्कुर्यंतेविघ्नायनवास्यापसदास्माकंभगवान्भवोमित्यथाद्वोसनसुमनसोभि
श्रमघ्नेरदानीमाआपःशिवनमाहनाःघृतंनमामेधामेधनमाअमृताअमृतरसापाद्याअर्घ्योअर्कणी
अभिषेचनीयाआचमनीयामाज्ञेनीयाश्वप्रतिगृह्यतांभगवाविनायकोमित्यथनूतनीगंधपुष्पधूपदी
पेरभ्यर्चोपनिष्ठेतनमोभूतपतयेनमोभुवनपतयेनमोभूतानांपतयेनमइत्यथनिस्त्रोविनायकाहुनी
र्जुहोतिविनायकायनमोभूतपतयविनायकायस्वाहाविनायकायभुवनपतयेनमोविनायकायस्वाहा
विनायकाभूतानांपतयेनमोविनायकायस्वाहेतिज्यंयत्रभ्रेनिमिद्धमायेनुवरप्रदानादधूपरंभमोदकंस

कूल्यापयसमित्यथास्मात्पकैरनिविघ्नायस्वाहाविनायकायस्वाहाराजायस्वाहासुरायस्वाहागायस्वाहीमाय
हस्तिमुखायवरदायविघ्नपार्षदेभ्यस्वाहेत्यथभूतेभ्योबलिमुपहरेद्भूताःप्रचरंतीत्यथापंचसन्नंकरणं
हस्तेबध्नातिविनायकमहाबाहोविघ्नमेननवाज्ञयाकामामेसाधिनःसर्वाहृदंवध्नामिकंकणमित्यथाग्नि
प्रदक्षिणंकृत्वाप्रणम्याग्निवाघ्रविनायकंविसर्जयेन्नमस्तेयाहिमयाप्राप्तंमहाभागगणेश्वरनिष्ठसगणा
साधुयाहिमद्रंप्रसीदनोग्निमिदधिमधुपयआज्यंपरिप्लवनंविसर्जनंकृत्वयति॥ ॥दशमः॥ ॥अथातो
पनयनंजयकल्पंव्याख्यास्यामजननक्षत्रेपुण्येनक्षत्रेनिजन्मनिवाब्राह्मणान्नत्रेनपरिविष्यपुण्याहं
स्वस्तद्विमितिवाचयित्वाथदेवयजनोलुनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वाप्रदक्षिणमाग्नेयोसमिधोष्टस
हस्रमष्टशतमष्टाविंशतिवादधिमधुघृतयावसिसमुदायुक्तास्त्र्यंत्र्यंदधात्यैतुपरमत्योमानोमहांत
मानलोकंत्रंबकंयेतेसहस्रमित्यथाज्याहुतीर्हुत्वाघृतेनायुर्वर्धनाभूस्वाहाभूत्यैनेदंनमायुर्व
र्धनांभुवस्वाहाभुवत्यैनेदंनमायुर्वर्धनांसुवस्वाहासुवत्यैनेदंनमायुर्वर्धनांभूर्भुवःसुवस्वाहेतिज्यंयत्रभृतिसमि
साधनेनवरप्रदानादथाग्नेयाग्निरूपोग्निसंबंधेनुहनेयंनिरभानिनछंमारुतीमहरूनिदक्षिणादक्षनिर्धे
नुमघमनसूहंकंसंवासोवेनिहस्माहबोधायनः॥ ॥एकादशः॥ ॥अनाधिरुद्रकल्पस्समाप्तः॥ ॥

अथातः शिलीकल्पं व्याख्यास्यामः अहरहः चतुरस्रदिक्कविधाने नानाध्वोत्तरतविधिग्रहमध्ये शिथिलीजायते सन्नाहाप्रद
शुभकरभवनऽध्वंप्रजानां व्याधिपीडां करोति यतरंद्रभयामहरनिपलान्तसमिद्धिरधोत्तरतं हत्वाहविष्याज्यचरुव
मथहरणीद्रव्यभागशिलीजायते सकुटुंबरस्यमहद्भयं भवति सदृसस्थानिमंत्रेणखादिरसमिद्धिर्जुहुयादग्निदिग्भागशि
थिलीजायते समाहुत्सवहरागमनं भवत्यऽध्वं राज्यन्योभयं चकरोति अथमुनेसमनसिकरोतिरचभोधिं। वचलमिद्ध
नओदसदत्योंबरसमिद्धिर्जुहुयात्यमदिग्भागेशिथिलीजायतेअथाहानअर्थलाभमरणोत्सवनऽध्वंनार्यामरणंकरो
तिद्रुपसमिद्धिरन्यंवकेनजुहोतिनिऋतिभागेशिथिलीजायतेअथाहद्विंकरोत्यवनऽध्वंभार्यानाशंकरोत्यपाक्पागम
मिद्धिप्रजापतिमंत्रेणजुहोतिवरुणदिग्भागेशिथिलीजायतेगर्भस्रंसंकरोतिअनऽध्वंचोत्तरभयंकुर्यादवसमि
द्भिर्गणानांत्वेतिजुहोतिवायुदिग्भागेशिथिलीजायतेकन्यासुतजायतेदवसमिद्भिसमनऽअग्नइतिजुहोतिसाम
दिग्भागेशिथिलीजायतेराजदर्शनंकरोतिअनऽध्वंधान्यनाशंकरोतिवरसमिद्धिरघोरमंत्रेणजुहोतीशान
दिग्भागेशिथिलीजायतेग्रहपतेर्व्याधिपीडनंकरोतियेषामीश्वरनिशमीसमिद्भिर्जुहोतिरुद्रयदेशेशिथिली
जायतेगर्भिणीनाशंकरोतिबिल्वसमिद्भिरंबकेनजुहोतियज्ञानप्रदेशेशिथिलीजायतेग्रहपतेर्मरणंकरो
तिव्याहृतिभिर्यवांजुहोतिमहीस्थानेशिथलीजायतेप्रजानांचक्रनाशंकरोतिव्याहृतिभिर्यवंजुहोतिज

लभांडस्थानेशिथिलीजायतेदासनाशंकरोतिसप्तव्याहृतिभिर्यवांजुहोतिदेवालयेशिथीलीजायतेग्रामेभि
यंकरोतिबिल्वसमिद्भिरंबकेनजुहोतिसभास्थानेशिथिलीजायतेग्रामस्यकुटुंबस्याध्रुवंकुर्यात्वा
हरियसकेनजुहोतिदेवालयेथवास्थानेनृपंकुरुतेग्रहपवा॥उपनेरक्तवस्त्रंलेकुर्योन्नस्यप्रतिक्रियां॥समि
द्भिःसर्षपाचैवहविषानिलसर्षपैः॥कुर्याद्व्याहृतिमंत्रेणहोममष्टशतंपृथक्॥॥त्रयोदशः॥॥अथानो
यमलक्षण्यंव्याख्यास्यामःपलीगर्भोवायुर्मोविजायतेतंस्यसंस्कारःप्राङ्नामकरणाकोर्द्धाह्मणानवनु
प्यचक्षुर्णीस्थिरदक्षाणांतंकक्षायानाहरेयुः दक्षन्यग्रोधाश्वत्थोदुंबराणांचतुरउदकुंभान्दूरथित्वाचतुर
स्रोविधनाब्रह्मचारिणोवाहिरण्यमंतर्धायस्नापयेयुःशनधारेणकृत्वाभिषिंचयथभूतबलिंकरोत्याचा
र्यानलंकृत्यगामिथुनंदद्यासोयवमयंगोमूत्रेणास्निग्धाहिरण्यगर्भःसमवर्तेनाग्रइत्यष्टभिर्हुत्वाकायेना
नश्चकर्तनंस्यभयविघनरतिमभिधूनामकरणं॥॥चतुर्दशः॥॥अथानोर्ध्वमासएष्यंब्राह्मणान्ब्रह्मचा
रिणःस्त्रियःपुत्रकामआयुष्कामआरोग्यकामोवैश्रवंचेसकामःसौभाग्यकामश्चोपवसेत्यथप्रदोषसं
विरूपाक्षंसपत्नीकंसमुनसगणंसपार्वत्कमावाहयामीत्यावाह्यस्वागतेनाभिनंदयेत्स्वागतंपुनरागतं
भगवन्महादेवायविरूपाक्षायसपत्नीकायसकनोयसगणायसपार्षत्कायतेनदायनकुसुमाक्षतासौभगवा

महादेवोविरूपाक्षः सपत्नीकस्सकुमः सगणः सपार्षदस्त्यथ कूर्चेदशनि भगवनो यं कूर्चेदर्भमयस्त्वहरिनः सवर्ण
मयमंजुषस्वेतिप्रतिगृह्णातु भगवान्महादेवोविरूपाक्षायसपत्नीकायसकुमायसगणायसपार्षदकायेत्येतस्था
नानिकल्पयति महाकालायनमः शंकुकर्णायनमोनन्दिकेश्वरायनमोदंडिकेश्वरायनमस्तेभ्य
एकाज्जुहोमित्याद्ययारुद्रस्येतिद्वाभ्यामथाज्याहुतीर्जुहोति भवायहवायस्वाहेतिचतुर्भिर्ज्ञानार्हमवाहेतिविसृष्टकुं
डुत्वाग्नेणाग्निमर्कपर्णेषुहुत्वोषनिरधानियोरुद्रोअग्नाविनिशिष्टोगंधमाल्यैरभ्यर्च्यशिरोद्विजिह्वेभिस्कन्धति
आर्षेश्वस्तोत्रेदेवतांप्रवासयतिप्रयातुभगवानीशः सर्वलोकनमस्कृतः॥अनेनहविषापुनरागमनायचे
तियएवंविद्वानाचरतिपुत्रवान्पशुमान्भवतिसर्वायुरेतिनरंतरंतिबलंहस्तमयमश्नुतेतिनीहस्माह
बोधायनः॥ पंचदशः॥ ॥अथदर्शपूर्णमासकालिक्योपौर्णमास्यांक्रियमाणायांवाश्वयुज्यांवाद्वादश्यांवागोष्ठग
वांमध्येथदेवयजनोलेखनप्रभृत्याग्निमुत्सादनांतकृत्वापक्वाज्जुहोतिनिरुप्यागाअन्वेतुनइतिपुरोडाशमनूच्य
शुक्रेणेत्यन्यतिनियाज्यमाज्यंजुहोतिहविधतिस्वाहेहविधतिस्वाहेहरंतिस्वाहेहरमितिस्वाहायसरजसान्नेवत्सधार
यंधरुणोधयन्नायस्योपमिषमूर्जमस्मासुदधरत्स्वाहाआगावोअग्मन्नुतभद्रमक्रन्नित्येतेनसूक्तेननमस्ते
रुद्रमन्यवइत्यानडुवाकस्यविरुक्तस्यहविषोनिरुप्यसिद्धमाधेनुवत्सप्रदानाद्ब्राह्मणंवृत्वागामिथुनमध्वर्यवेदत्वानिला

जमंत्रेणाग्निःप्रदक्षिणंपरिक्रमयेद्धूम्रवर्णोहिवर्णोवाएधंछादयतिसूर्यस्त्वाभ्रजन्तोवत्सनर्यः स्तापयाछा
यालंकृत्यनिलोहकंटहलत्सूंप्राचीमित्यवधुनुधूर्नलविंदीत्वात्सायांतुपितरंरोहितस्यमूध्येथेनंगोवपि
सज्जनेनपुरानंपरिवोदेत्यायांतमनुमंत्रयतेत्वांगावइतिमध्यस्थमनुमंत्रयतेमयोभूर्वातोअभिवातूस्रा
इतिसर्वांसांपथसिपायसंस्रुचिहुत्वाब्राह्मणान्संपूज्याशिषोगृहीत्वाघथाशक्तिदक्षिणादत्तानिनिर्यज्ञोनिम
ग्नान्जात्यनरेवर्तमानाबहुरूपेनरुद्रान्शर्ववन्दनायनामानिचैकविंशंतिंचपुनानिनचपुनारावर्तनेन
इत्यथाप्युदाहरंतियद्यावहंपुत्रायपशुकामोगर्गायाजेत॥गौरीवानरयेत्वांनीलंवाबहुमुत्सजेत्॥लोहिनी
यस्तुवर्णेनश्वेतलांगूलललक्षणः॥ककुछेनक्रूरःकर्मःसवैनीलवृषस्तस्मादित्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥बोध
ायः॥ ॥अथातःसहस्रभोजनंव्याख्यास्यामउद्गायनेभाद्रपदेमासिपूर्णायांपुण्येनक्षत्रेनिजज्ञातीन्श्रोत्रि
यानेवाक्रियेतस्वगृह्येवगृहेवायत्रशुचिर्देशःस्यात्तत्रशुचिर्भूत्वापुण्यान्ब्राह्मणान्कृतप्रक्षालितपादो
दानाचम्यासनंकृत्वाग्नेरुपपुण्यंदर्भपवित्रंकृत्यसंकल्पसिद्धिरस्त्वितिवाचयित्वाग्निनाग्नेब्राह्मणाःसंपू
ज्याशिषोवाचयित्वाप्रदक्षिणानमस्कारंविधीयतेसहस्रंब्राह्मणानमीश्वरंसहस्रभोजनेसृष्ट्येकस्यैस्वाहाहोम्या
ऽस्वाहेतिदशानुवाकाभोजनांतेद्वारद्वाब्राह्मणाःश्रावयित्वाषड्ब्राह्मणान्नेनपरिविष्यपुण्याहंस्वस्त्यृद्धिमि

निवाच्यित्वादेवयज्ञनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वाप्रणीताभ्यःकृत्वायणाग्निंव्याहृतीनिविस्मोर्नुकमितिपुरोनुवाक्यामनूच्यविस्मोरराटमसीतियाज्ययाजुहोतिअथाज्याहुतीरुपजुहोतिकेशवायस्वाहेतिद्वादशानामधेयैःस्विष्टकृत्सभ्रतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानादथविप्रान्भोजयित्वागुरुपायसंघृतमिश्रमितिथान्नस्यबलिमुपहरतिअमुकैस्वाहासुकैस्वाहेतिद्वादशानामधेयैरथब्राह्मणेभ्योवस्त्रयुगानिकुंडलयुगान्यंगुलीयकानिवासापानहौछत्रंकमंडलुमितिचरुधान्नदोषंपक्वदोषमुभोजनापवनीआग्नीध्रीयानांसर्वेकामानवाप्नोतिमहापातकैःप्रमुच्यतेषष्टिवर्षसहस्राणिविष्णुलोकेमहीयतेविष्णुलोकेमहीयतइत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥अथाद्रव्याः॥ ॥अथानोजीवपुत्रोव्याख्यास्यामोयस्यास्यःश्रेयसश्छत्रपादक्षेत्रयोर्द्वौमुखोष्यतस्मिन्नेवाहनिसंभारानुपकल्पयतेयान्योर्ध्वदेहिकानिसनानंवस्त्रंकंचणीस्रुचीमंकुशंनावंतंपात्रंकंथांपत्नाद्वारंतंकस्माज्जिनमेदुंबरीमासंदीकलशानिसन्यान्यपचथ्वोभूतेस्नात्वामध्याह्नसतेछत्रोपोथाहपुण्यांहस्वस्तीतिवाचयित्वावस्त्रागुलीयकंदक्षिणाहोत्रासप्तंपायसंहविषाभ्रीयादथस्थाल्यादुविधिनाग्निमुपसमाधायसंपरिस्तीर्यग्निमुखात्कृत्वाघृताक्तंचरुंश्रपयित्वाचत्वारिश्रृंगातिपुरोनुवाक्यामनूच्यैतत्सवितुर्वरेण्यमितियाज्ययाजुहोतियच्चत्वारिंशदितिपुरोनुवाक्यामनूच्यहविष्मतीरितियाज्ययाजुहोतिअग्नेनयसुपथाराययेअस्मानितिपुरोनुवाक्यामनूच्यपावकयाचिषघमेरुमितियाज्ययाजुहोतियथाज्याहुतीरुपजुहोतिपुरुषसूक्तेनाष्टाद्रव्यंचहुत्वात्यागायत्यरु

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

सहस्रमष्टशतमष्टाविंशतिं वाजुहुयात्स्विष्टकृत्यर्तिपिंडमाधेनुवरप्रदानाद्यर्थमग्निः समासेचनुष्यर्थंगता
सुचोसंकुशांकुंपारज्जुमितिकृत्वातनवेहस्वायदवाप्रियंनाथकिंकरवाणीतिवाचयित्वाजीहिषुकलशान्मादयेन्नतु
नापरिवेष्यजलपूर्णान्मुखायामेकविंशतिंशरीरचनुष्यर्थंवाद्वौद्वौहस्तिगास्येकंयादयोःपंचपंचेतिश्रीनोसुभ
गवान्यमरतिस्तनआसदीकृत्वात्रीणिशीर्षिमुखेश्रीणिग्रीवायांपंचगव्येनप्रक्षाल्यपलाशदर्भैः कृत्वाजिनेषु
रुषकृतिंकृत्वामूलरापुरुषेप्राणानधिवेदयतइतनवारीरदेहमभिवेदयेतिनेत्यर्थेकलशेदेहंस्वयमवाभि
षेचयतूष्णीरुषेणसूक्तेनपंचर्चेनपंचगव्येनभुद्वादकेनसाधारुसहितमभ्रंलिहावाश्रीयाद्वाह्मणानपियमकिंक
रतदनंयकभोजयेचतुर्थ्यांयत्रदाहउदकंपिंडंचामुकगोत्रायमत्पुपिंडमामुष्मिकंस्वधेतिनमस्कारांतंकृत्वास
मापयेन्नत्राशौचंदशाहंस्यात्सस्नात्वाविषघनंकादशमेकादशमेहनिमितिप्रतिपद्यघनेथाप्युदाहरंतिआप
श्रीचभूदस्यपत्रेहंग्धास्वकांतनुंनदहेत्क्रियासर्वाकुर्यादितिहवेश्रुतिः स्त्रीणांतूष्णीसमंत्रकंवा
मासिमास्यब्दंसंवत्सरादूर्ध्वंमाहदशाननोनिरग्निर्यदास्वयंनश्राकुर्यान्नापुत्रादयःकुर्युरथाप्युदाहरं
तिजीवन्नेवात्मनःश्राद्धंकुर्यादन्येषुसत्स्वपि॥ यथाविधिप्रकल्पोक्तसपिंडीकरणादनंतरंतेनस्योक्तकालेन
विलंबयेत्वघनोनित्यंजीवन्मित्तेनस्माहबौधायनः॥ ॥एकोनविंशतिः॥ ॥अथानोनारायणबलिर्या

स्यास्यामभ्रंलिहादूर्ध्वंकात्सर्यंह्रासणाहेतुनाथचि॥ दंष्ट्रिभ्यश्चयमुभ्यश्चमरणंपापकर्मणां॥ विषशस्त्र
रज्जुपाषाणाद्दुर्ज्ञानरज्जुतेवाग्निशस्त्रमुपात्मत्यागिनाह्रासणाहनानामन्येषांचहादशाब्दाब्दाणित्रिणिवायत्रमरणं
यस्यस्यस्तत्रतत्रकुर्वीतासाहनानोपलाक्षणायमेवाह्यपणंसकृत्कृत्वाजिनेपुरुषाकृतिंकृत्वाहोनारकल्पे
नवाथेत्तमेधेवासंस्कारंकुर्यादथप्रयोगमंत्रानपोद्धृत्यपुरुषसूक्तस्यप्रत्यृचंमंत्राणास्थानेएथकप्रयोगा
नवत्यपिवाहूत्वासर्वक्रियेतयाम्यसूक्तेनापोषणंपोरुषेणोपस्थानसमानमन्यत्तीर्थेस्नात्वाप्रेतायोदक
क्रियांकृत्वानामगोत्रंसमारभ्यतेनारायणोनतनुदकमितिवाचयित्वाहरेत्सएवमेवसांपातनंश्राद्धंकरोतित्रि
रात्रेणवापिंडप्रक्षयेसावेमंत्रेपिंडमितिविशेषः एकादशमेकोद्दिष्टमेवमेवप्रेतायाधामुकंयमायचस्वाहे
त्यन्नंकरोतिवाप्रतिग्रहणप्रदानविसर्जनेचनारायणायेत्यनेनमंत्रेणकरोतिसर्वमनसासंकल्पयेद्वाचा
पिवाहरेदूर्ध्वंत्रयोदशाहान्मासिकंचसमानंसंवत्सरेसपिंडीकरणंसापिंडीकरणस्थानेनारायणबलिक्रिया
सांप्रतंविधतेसयंबौधायनंमतंयथा॥ हूयेरयनसंक्रांत्योर्व्यतीपातेषुदर्शेवा॥अथवापित्र्यर्क्षस्यकि
यमाणात्सपिंडीकरणमनेषामन्येषांचसमानंप्रेतपात्रेपित्र्यपात्रेवाभिचेत्तेतप्रेतायपिंडंपितृपिंडंपुनर्दध्या
दसोपित्रभिधानाभ्रियतामहः प्रयतामहः सगच्छध्वंभुर्भुवःस्वरितिव्याख्यातानारायणबलिः॥ विंशोध्यायः॥

यस्यात्मनः श्रेयांसि मिच्छत्यौर्ध्वदेहिकं स्वस्ययदि भवति तदादहनप्रभृति सपिंडीकरणांतं जीवनव्याप्यते तथोर्ध्वसंस्कर्त्रे
कुर्यात्तथाहकृष्णः जीवन्नेवस्वयंकुर्वीतात्मनः श्राद्धमिच्छति मंत्रेण कृत्वासंस्कारमुदकुंभालिमेवचकृत्वाधघोऽश्राद्धं
दद्याद्घृतेन जीवन् आत्मनः स्वक्रियं दत्वात्मनः श्राद्धं समापयेत् तत्रायं चंद्रग्राहस्याह स्वस्त्यात्रेयविधते॥ इत्यत्रैवविं
शुराद्यर्थं पारलौक्यंयत्कृत्वा सर्वमनुभवत्यात्मसंस्कारं कश्चिदुभयमनिकेतनं परिव्रजिष्यन्स्वयमनिकेतनो
भवत्यतः पुत्रानेवाभिनीवामुष्मिकं सर्वमस्मदंकुर्यात्नामोच्चारणेनहोत्रायत्नछर्मणाकरिष्यतथवाग्निहोत्र
मकृत्वेनदद्याद्विनिरुक्तविज्ञाः॥ ॥एकविंशः॥ ॥अथातोनारायणबलिंव्याख्यास्यामोदक्षिणान्नारायणाय
पितृयज्ञस्यहृदयंक्रियते पूर्वेद्युर्दर्शपूर्वाब्राह्मणान्निमंत्रयते यानिगोत्रेभ्यनुकल्पसंपन्नानथापरेद्यु
र्वरयेद्गृहान्नीत्वाग्निमुपसमाधायसंपरिस्तीर्यपरिषेचनाभ्यःकृत्वोपोद्धायाग्नेयाग्निंदेवनामावाहयतिपुरु
षसूक्तेनहिरण्यवर्णाभिर्देवनामावाहयत्यथैनंस्नापयतिपुरुषसूक्तेनाथगंधपुष्पधूपदीपवर
वस्त्रैरर्चयित्वाथाद्भिस्तर्पयतिकेशवंतर्पयामीतिहृदयेनाभिःपरिधानंभवत्यग्निमुखाहुत्वापकाज्जु
होतिविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वधानमोनारायणायस्वाहेतिपुरोनुवाक्यामनूच्यपरायतियाज्यायाजुहोत्यथाज्याहुतीरुपजुहोतिकेशवायस्वा
हेत्येनंदेवनाम्नैवयेयजेतयायसंस्थानमिश्रमन्नंनिवेदयतिदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेअश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ता

भ्यांविष्णवेमहापुरुषायहरिंविश्वाभिःस्वाहाकारेणजपतिव्याहृतिभिःस्वाहाकारेणजपतिव्याहृतिभिराचमनीयमथ
ब्राह्मणानाहयदर्भेषुकृतासनेषूपवेश्यार्घेनान्नस्रगंधपुष्पधूपदीपैर्मालैरभ्यर्च्यभुक्तवत्सुलिप्त
श्रंहविःसमुदायंयहस्तेनजुहोतिविप्रेभ्यःस्वधानमोनारायणायस्वाहाविप्रमहेभ्यःस्वधानमोनारायणाय
स्वाहाऋषिभ्यःस्वधानमोनारायणायस्वाहाथास्यमंत्रमुच्यसर्वाभ्यःस्वधानमोनारायणायस्वाहा
अग्नयेकव्यवाहनायस्विष्टकृतेस्वधानमोनारायणायस्वाहेयथाब्राह्मणान्नेनपरिभोजयत्यपआच
म्यतेषांयथाशक्तिदक्षिणांददातिप्रदक्षिणीकृत्यनोषमनुत्थाप्यदक्षिणेनाग्निंप्राग्द्वारंभोक्तृसः स्त्रीयंतेषु
बलिंददातिविश्वेभ्योदेवेभ्योनमःसाध्येभ्योदेवेभ्योनमःसर्वेभ्योदेवेभ्योनमःसर्वेभ्योदेवताभ्योविष्णवेनमो
नारायणायनमःमहत्यश्रीर्यायनमोयज्ञायनमोयज्ञपुरुषायनमःसर्वेश्वरायनमइतिस्विष्टकृत्प्रभृ
तिसिद्धमाधेनुवरप्रदानासर्वानृषिगणछंदांसिब्रह्मलोकमहायंतदाहभगवान्बोधायनः॥ ॥इत्यष्टा
दशानि॥ ॥अथानःशुभाशुभानिमित्तानांनारायणबलिंव्याख्यास्यामःशुक्लपक्षेत्रयोदश्यामपरस्यांवाग्रामस्यापोदीच्यांवादिशिमुपनिष्क्रम्यदेवगृहेगोष्ठेनदीतीरेगोमयेनगोचर्ममात्रंस्थंडिलमुपलिप्य
स्रुक्स्रुवेणमुल्लिख्याद्भिरभ्युक्ष्यप्रदक्षिणंदर्भासनानिकल्पयत्यकृतेभ्यःकल्पयामिकृतेभ्यःकल्पयामिवा

सेभ्यः कल्पयामि कङ्कुपुत्रेभ्यः कल्पयामि वत्सपुत्रेभ्यः कल्पयामि मध्ये थेनानां वाहयामि कङ्कानां वाहयामि कङ्कुपुत्राणां वाहयामि वायसानां वाहयामि वत्सपुत्राणां वाहयामि मध्ये थेनानां घृतपयसाधो हिरण्मयो भुवरुक्मिनस्रजो हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकाऽग्निचेतसस्त्रिः पवमानः सुवर्जनऽइत्येनानुवाकेन मार्जयित्वाधाऽङ्कमध्येथेनि यंकङ्कानभ्यनर्थयामि कङ्केभ्यः स्वाहा० कङ्कुपुत्रेभ्यः स्वाहा० वायसेभ्यः स्वाहा० वत्सपुत्रेभ्यस्तर्पयामीति मध्ये थेनानां घृतपयसाधो हिरण्मयो भुवरुक्मिनस्रजो हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकाऽग्निचेतसस्त्रिः पवमानः सुवर्जनऽइत्येनानुवाकेन मार्जयित्वा कङ्केभ्यः स्वाहा कङ्कुपुत्रेभ्यः स्वाहा वायसेभ्यः स्वाहा वत्सपुत्रेभ्यः स्वाहेति मध्ये थेनानां पयसि सत्यास्त्वा सत्येवरत सत्येन मनसा वायसा॥ यत्ते यमिह नृआ घोमध्यावलिमश्नीयाद्धस्तेनामत्रघातेन पितृघातेन वा पुनः॥ नरङ्कनघ्नि गृह्याऽङ्कपिलानां हत्वा वत्सानां विद्रोधनः॥ नरङ्कनघ्नि गृह्याघोमिथ्या वलिमश्नीयाद्याऽवीक्षेतुदूर्वरङ्गास्भावायतुदक्षिणा॥ नास्तीत्यपवंरङ्गीयान्नंविध्यत्यपि वोनरांमध्येत्यथवार्थतोनयएवंनातासवैकर्माणएरमतइत्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥त्रयोविंशः॥ ॥समाप्तःस्तनीयः प्रश्नः॥ ॥अथातःसुभाशुभनिमित्तानां॥ ॥अथातोवानायणबलियस्यात्सनम्रेवांसंअथातोनारायणाऽअथातोजाघन्याऽविधिअथातोसहस्रभोजनस्तुत्यंअथातःसहस्रभो

जनऽअथाऽऽदेशोत्सर्गःअथातोर्ध्वमासेधेमासेअथातोयमलकल्पंअथातःशिथिलीअथातोभिरूढिकल्पंअथातोयमस्तुअयकल्पंअथातोविनायककल्पंअथातोज्येष्ठाकल्पंअथातोरविकल्पंअथातोविष्णुकल्पंअथातःसरस्वतीकल्पंअथातःशीतकल्पंअथानउपश्रुतिकल्पंअथातोदुर्गाकल्पंअथातिथिविशातिपरिधाया॥ ॥अथातोमिथासत्यबलिव्याख्यास्यामोब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्राणांपंचगव्येनस्नात्वाग्रामात्शौचोदीचीवादिशमुपनिष्क्रम्यदक्षरेथवानदीनदीरंवाथहवयजनोस्थलनप्रभृत्याभिमुखाकृत्वापङ्क्तिहोनियतऽइदमथामहुसलिलादिशास्यतिरिनिहाभ्यामथाज्याहुतीरथजुहोतिअथैनुपरमानोमहांतंमानस्तोकमन्यकंयेनसहस्रंविश्मोनुकंजातवेदसेसेतंपारयेनिव्याहृतीर्मधुनेपतितिनिसिंहकलभानिसिंहमाभेनुवरप्रदानाअग्नेणाग्नेहवोस्तेहुतहोषनिरधानियोरुद्रोअग्नाविस्वाचार्थभोगावत्संहादऽअ॒ऽसु॒ऽक्रत्यब्राह्मणान्संभृज्याशिषोवाक्यंवाचयित्वाऽनेकाहऽइतिहऽइणांदयादित्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥प्रथमः॥ ॥आहुतानुकलिबलिहरणानुकलिंथनवलिंधवनुर्धवनुर्धमासेषुफाल्गुनेमासिधुकूपरस्मसमभ्यांक्रियेनाधिवात्रयोदशमेमासाषाढमेनंकालिकसपुरस्तादेवायकल्पयनवहिर्वेत्यानिपंचदशोअशरूणिबेल्वंमेक्षणंपरिधाश्चश्वेतरक्तगंधमाल्यंश्वेतरक्तञ्च प्रतिसरान्यूपपर्यंतमानिविधांश्चभक्षानूस्थालीपाकंचश्रपयत्यथैनानादायासहानिवासिभि

ग्रामाग्राचीवोदीचीवाहिरमुपनिष्क्रम्ययत्राघस्तंबत्वापश्चात्यस्यसूरश्मिस्वामस्याद्विरागभिर्वोरुणाभिरिष्णवणा
भिपावमानाभिर्मार्जयित्वानर्जलानोघमर्षणेनघृतेनाग्नाणायामन्धारयित्वोनिर्थवासःधौतयित्वान्यत्रयतंवासः
परिधायापश्चात्यदेयज्ञमनुमुखानयत्पथश्चोसमदन्नावेहिकुर्वेनिषुरुषमात्रीमर्षरमिनावानस्याःपूर्वार्ध
स्छंदिलंकृत्यग्निंवोढुंवरशाखाद्वहुषणोबहुशास्त्राग्रमनिष्कायांनिहत्यदर्भैर्गर्भनेषुमायेनिप्रनिरुतिंकृत्वा
परेणोदुंवरशाखांप्रनिष्ठाप्यप्रतिसरेणसहशाखयापरिव्ययंतेनयज्ञोपवीतमुपव्ययंतेनयज्ञोपवीतंपरमंपवि
त्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुरस्तात्॥आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतंबलमस्तेजइन्द्रानेनत्वारंप्रतिगृह्णाम्या
युषाब्रह्मणाब्रह्मवर्चसायेत्यपरार्धेवेधस्छंदिलंकृत्वोलूखलमभ्यवायुंक्षणात्कृत्वायेदिंस्त्रणास्त्रनंतिद
र्भस्तुनरेणाग्निंप्रागग्रान्दर्भान्स्त्रीयंतुपुंसंचपत्राणिसादयित्वासंस्कृतामिरद्भिरुक्षतानानिधायाज्याहुतीः
विस्रस्रेध्मांश्चिःसर्वाभिःप्रोक्षेवमेवदक्षिणतश्चोत्तरतश्चोदगग्रेनिधायपक्वोदनंपायसंवायाज्यंनिनय
न्स्यग्नावधिश्रयत्यापरिधानात्कृत्वासमन्वारब्धेषुतेत्वानिधमिषुप्रदक्षिणमग्निंपरिषिच्याथेध्मात्स
मिधमभ्यादधातिरमस्वेमहेनाज्ञानवेसमस्थमिवसंमहेमामनीषया॥अग्नाहिनंप्रमतिरस्यसंसद्यग्न
सख्येमारिषामावयंतवस्वाहेतिएवमेवाभ्यज्याहुतीयमभ्यादधातियस्मेत्वमायजसेऽनवस्वाहेत्यनवमेवा

भ्यज्यान्वीयमभ्यज्याहुतीस्त्रीकेमत्वाकमिथऽवयंतवस्वाहेत्येवमेवाभ्यज्यचतुथमभ्यादधातिननेनहंयमाम
हूऽनवस्वाहेत्येवमेवाभ्यज्यपंचमीमभ्यज्यादधातिनंत्वायमिद्विरंगिरोऽयविष्ठस्वाहेत्येवमेवाभ्युत्येकापवयेन
भवेनमस्वाहेतिषडुत्तरेणपरिशिष्टाज्यघारभ्याग्निमुखात्कृत्वादेवनमावाहयतीन्द्रंतनःप्रदक्षिणमावाहय
तिशिक्षःपुरुषिणंयथेतियस्यसिंहारथेपुरुषाव्याघ्राश्चाप्यनुगामिनः॥तमिमंपुत्रिकापुत्रंस्कंदमावाहयामीहभा
यातुदेवीनमःकात्रिकेयोब्रह्मण्यपुत्रःसहमातृभिः॥स्वधाभविगारवेनचविश्वरूपोजुषंवलिंसानुचरोजुष
स्वस्वाहेजानीयशक्तिसमपर्वमरीदमआप्रहुनमहंधूर्तमघघ्नंशिवेनवन॥पुराणदेववरंप्रथघंधूर्तसेना
मुग्रसेनामपर्णासुतः कृत्तिकानांपशास्यः॥अग्नेःपुत्रंरामथेयथोनेश्वातुमीस्थेसमसमीधित्वामरण्यनगर्भेश्वभ
म्यांचयजामशुक्रंविनोविन्नाप्यराभाजनंकामोध्वधूर्तप्रछन्नमःशंकरायनमश्चसाम्नेमोनीलग्रीवायच
नमःकृत्तिकापुत्रेभ्यनामधेनियोगःप्रियतांशासःप्रियतांपुत्रिकापुत्रःप्रियतांभगवान्महाधूर्तःप्रियतांन
मोनमःशिवतमायांतमनुमंत्रयतेस्वागतंपुनरागतंभगवतेधनायेतनआसनमुपकल्पयमंत्रांस्तोभगवन्म
धूर्तइत्यग्नकूर्चमहणंवदतिभगवतोयकूर्चेदर्भमयंरुक्मंचस्रक्रुचिनःसुवर्णमयंलंबुषंखेनिधायास्मै
कंसेवाचमसेवापुष्पफलासनमिश्रैर्वधीयसानेजोमयेनाधिधायाहणीयाआपोनिवेदयंतरमाआपःशि

वा॰ शिवनमाः शूलाः पशुनतमामेध्यामेध्यनमाअस्मनाअश्मनरसाः पाद्याअर्घ्याआचमनीयाआचमनीयामार्जनीया
श्चमार्जुषनांप्रतिगृह्यतांप्रतिगृह्यानुभगवान्महार्चनरनिमार्जयत्यापोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातनमहेरणायचक्षसे
यःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनःउशतीरिवमातरःतस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथआपोजनयथाचनः
पवमानःसुवर्जनःपवित्रेणविचर्षणिःयःपोतासुवर्जनःपवित्रेणानुकेनमार्जयित्वाप्रदक्षिणमावर्तयत्यग्नयेपवित्रवतेस्वाहा
सोमायपवमतेस्वाहाशुचयेस्वाहाशुचिपेस्वाहाकुमारायस्वाहाकुमारीभ्यःस्वाहाअग्नयेमणिमतेस्वाहाहिरण्यवर्णायस्वाहा
हिरण्यशृंगायस्वाहाअग्नयेगिरिजायस्वाहाकपर्दिनेस्वाहाहिरण्यबाहवेसेनान्येस्वाहागृहपतयेस्वाहाव्रातानांपतयेस्वाहा
गृहाणांपतयेस्वाहाशाखानांपतयेस्वाहाविवक्षतेस्वाहाविक्षीणतेस्वाहाउग्रायस्वाहाभीमायस्वाहाअग्रेवधायस्वाहादूरे
वधायस्वाहावधायस्वाहाहन्त्रेस्वाहाहनीयसेस्वाहावनानांपतयेस्वाहाप्रमृशायस्वाहाखादायस्वाहावानस्पत्यायस्वाहा
वनस्पतयेस्वाहामन्त्रिणेस्वाहावाणिजायस्वाहाकक्षपायस्वाहाकरीषिणेस्वाहाअप्सुजायस्वाहाकुलालायस्वाहाकर्करायस्वाहा
अकर्करायस्वाहाविकिरायस्वाहाप्रविकिरायस्वाहाइरिणायस्वाहाप्रपथ्यायस्वाहाकितवायस्वाहाकपर्दिनेस्वाहाकुलुंचानां
पतयेस्वाहागोष्ठायस्वाहागृत्सायस्वाहागृत्सपतयेस्वाहाव्रजायस्वाहाव्रजपतयेस्वाहासस्यायस्वाहासस्यपतयेस्वाहा
नीवार्यायस्वाहाकक्ष्यायस्वाहाविवीतायस्वाहाहरिकेशायस्वाहाउपवीतिनेस्वाहापुलस्तयेस्वाहाईशानायस्वाहा
कुलालेभ्यःकर्करेभ्यःस्वाहाकुलालेभ्यःकर्करेभ्यःस्वाहानमोनमोभवायदेवायरुद्रायपशुपतयेउग्रायध्रुवायमहते
भवायभवेशर्वायशिवायशंकरायमयस्करायनमस्तारायनमःशंभवेमयोभवेनमःशंकरायमयस्करायनमःशिवायशिवतराय
नमस्तीर्थ्यायकूल्यायनमःपार्यायावार्यायनमःप्रतरणायोत्तारणायनमआतार्यायालाद्यायनमःशष्प्यायफेन्यायनमः
सिकत्यायप्रवाह्यायनमःकिंशिलायक्षयायपुलस्तयेनमोनमःपर्णायपर्णशदायनमोनमःअपगुरणायाभिघ्नतेनमोनमः
आखिदतेप्रखिदतेनमोनमःवरूथिनेतरायनमोनमःइन्दायनमःसोमायनमःपवमानायनमःपूष्णेनमोनमोधृष्टायपराय
दूतायप्रहितायनमोनमोगणायगणपतयेनमोनमोव्रातायव्रातपतयेनमोनमोविरूपायविश्वरूपायनमोनमोमहद्भ्योनमो
नमोरथिभ्योरथेभ्योनमोनमोरथेभ्योरथपतिभ्योनमोनमोसेनाभ्यःसेनानिभ्योनमोनमोक्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्योनमो
नमोमहद्भ्योनमोनमोरथकारेभ्योरथेष्ठेभ्योनमोनमोकुलालेभ्यःकर्करेभ्योनमोनमोनिषादेभ्योपुंजिष्ठेभ्योनमो
नमोमृगयुभ्यःश्वनिभ्यश्चवोनमोनमःश्वभ्योश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमोभवायचरुद्रायचनमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवो
नमोनमःकुलालेभ्यःकर्करेभ्यश्चवोनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमोनमोभूतानांपतयेनमोनमोवृक्षेभ्यो
हरिकेशेभ्यःपशूनांपतयेनमोनमःशष्पिंजरायत्विषीमतेपथीनांपतयेनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमो
नमोभूतस्यायपशूनांपतयेनमोनमःशंगवेत्राजायनमोनमोगोष्ठ्यायभीमायनमोनमोअग्रेवधायदूरेवधायनमोनमो
हन्त्रेहनीयसेनमोनमोवनेभ्योवनपतिभ्योवोनमोनमोमन्त्रिभ्योवाणिजेभ्योवोनमोनमोभूतेभ्योगणपतिभ्योवोनमो
नमोविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्योनमोनमोमहद्भ्योनमोनमोरथिभ्योरथेभ्योनमोनमोरथेभ्योरथपतिभ्योनमोनमोसेनाभ्यः
सेनानिभ्योनमोनमोक्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्योनमोनमोमहद्भ्योनमोनमोरथकारेभ्योरथेष्ठेभ्योनमोनमोमृगयुभ्यःश्वनिभ्यश्च
वोनमोनमःश्वभ्योश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमोभवायचरुद्रायचनमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवोनमोनमःकुलालेभ्यःकर्करेभ्यश्च
वोनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमोनमोभूतानांपतयेनमोनमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्यःपशूनांपतयेनमो
नमःशष्पिंजरायत्विषीमतेपथीनांपतयेनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमोनमोभूतस्यायपशूनांपतयेनमो
नमःशंगवेत्राजायनमोनमोगोष्ठ्यायभीमायनमोनमोअग्रेवधायदूरेवधायनमोनमोहन्त्रेहनीयसेनमोनमोवनेभ्योवनपतिभ्यो
वोनमोनमोमन्त्रिभ्योवाणिजेभ्योवोनमोनमोभूतेभ्योगणपतिभ्योवोनमोनमोविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्योनमोनमोमहद्भ्यो
नमोनमोरथिभ्योरथेभ्योनमोनमोरथेभ्योरथपतिभ्योनमोनमोसेनाभ्यःसेनानिभ्योनमोनमोक्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्योनमो
नमोमहद्भ्योनमोनमोरथकारेभ्योरथेष्ठेभ्योनमोनमोमृगयुभ्यःश्वनिभ्यश्चवोनमोनमःश्वभ्योश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमो
भवायचरुद्रायचनमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवोनमोनमःकुलालेभ्यःकर्करेभ्यश्चवोनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानां
पतयेनमोनमोभूतानांपतयेनमोनमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्यःपशूनांपतयेनमोनमःशष्पिंजरायत्विषीमतेपथीनांपतयेनमो
नमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमोनमोभूतस्यायपशूनांपतयेनमोनमःशंगवेत्राजायनमोनमोगोष्ठ्यायभीमाय
नमोनमोअग्रेवधायदूरेवधायनमोनमोहन्त्रेहनीयसेनमोनमोवनेभ्योवनपतिभ्योवोनमोनमोमन्त्रिभ्योवाणिजेभ्यो
वोनमोनमोभूतेभ्योगणपतिभ्योवोनमोनमोविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्योनमोनमोमहद्भ्योनमोनमोरथिभ्योरथेभ्योनमो
नमोरथेभ्योरथपतिभ्योनमोनमोसेनाभ्यःसेनानिभ्योनमोनमोक्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्योनमोनमोमहद्भ्योनमोनमो
रथकारेभ्योरथेष्ठेभ्योनमोनमोमृगयुभ्यःश्वनिभ्यश्चवोनमोनमःश्वभ्योश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमोभवायचरुद्रायच
नमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवोनमोनमःकुलालेभ्यःकर्करेभ्यश्चवोनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपतयेनमो
न

रक्षितॄणां प्रतिषेधयेन दूयास्तस्यपितरः संतोषिष्यन्ते ॥ ॥ इतीयः ॥ ॥ प्रहुतानुकृतिधर्मोयभाग विधिर्व्याख्या
स्यामः स्वनुवधनदीरवानरराकपुष्करिणीवापिकूपदेवगृहप्रासादवसतीनामोषधिवनस्पतीनांचपूतंभवति
भूतिकामोऽदृयनुआपूर्यमाणपक्षेपुण्यनक्षत्रेयज्ञरूपाण्यध्वर्युरुपकल्पयेत खादिरपालाशौवारणिमात्र
यूपंकृत्वासोवर्णंस्यैशिशुमारकूर्ममकरकमलकुवलयकुमुदोत्पलकल्हाराभ्राजन्तहंसमत्स्यमंडूकाश्चदेव
गृहप्रासादवसतीनांनानदीकृतिवदोषधिवनस्पतीनांनानकलाकृतिवस्कूर्णोरलघुसर्षपश्वेतसिलचूर्णोपधापूर्ण
धानाः सक्तूकरम्भानांधानपूपपृथुपरीवासांसीधानवहेभ्रसप्रहोषेद्विजानांनीलोहितः शूद्राणानमस्कृ
रेवारुतेवनदीकतीरमध्यपूर्वस्थंडिलमुपलिप्यपूर्वावदंरवात्वोध्वर्युर्यूपंप्रतिष्ठापयत्याब्राह्मनब्राह्मणमृत
स्यास्मिन्नूराघ्नाजन्यस्यश्रोत्रीधेनुरितिवत्सस्यमणिमुक्तापूवालसुवर्णरजनाक्षनेरवकीर्यजघनेनयूप
स्थंडिलंकृत्वाधिरवथजनालुखनघ्नभूत्याघ्रणीनाभ्यः कृत्वोपोत्थायाग्रेणाग्नेर्दत्वानाहृत्यनिब्रह्मणेविस्म
वेश्रियेसूर्यायाग्नयेयमायनिर्ऋत्यैवरुणायवायवेसोमायरुद्रायबृहस्पतय

नरसिंहभगवान्बौधायनः॥ ॥चतुर्थः॥ ॥अथानःकाम्यविधिं व्याख्यास्यामोऽनकामस्यजुहोत्यनयतेऽस्यधेहिजानोय
दनवपदनेवालोऽयतेयेवावरस्वानोनियुद्भिःसहिरण्यवर्णाअभयमस्मावतीस्वरुणाहसमनेयुवंस्वस्तिनइन्द्रेणा
अन्नहोमावलयश्वभस्मिहोमोयदग्नेयानिकानीत्याऽवराशामामयोवाशानिकामःशनोदेवीरभिष्टयआपोभवा
युष्मकामआयुष्कामोऽग्नेयेनुपरेवतंप्राणंसुचभूयाहरिः हरंतमनस्तोकेवासोऽयतेजातवेदसेनत्सवितु
र्वरेण्यंयमादित्याःप्रजापतयइनंअहयामागहोमोभवतिरक्षसामपहत्याइतिवाब्राह्मणंसर्वस्यनेषजोपामार्गहो
मोपामार्गसपत्नहासहस्राणांपुष्टिवर्धनःयन्मेशिरसिपाप्मकेनुपुनिहतलल्लारेवाएष्टजालरचयहिध्वंसर्व
स्यभेषजोपामार्गोवस्युपतुस्वानेव्याहृतिभिनिलहोमःराक्षोघ्नःपावमानंवाथाप्युदाहरेन्नौषध्यसन्नवःपु
ष्पकाष्ठमूलंफलंतृणंएनद्वलेनहोतव्यनान्यत्किंचिदोदनादिभ्यः॥ ॥पंचमः॥ ॥अथान्नौचविधिंव्याख्या
स्यामोयामाहुरंगत्वायशोपवीतंशिरसिश्रुक्षिणेकर्णावाऽवाकृत्तिकांगृह्णातिकाष्ठमंतर्धायमध्यउपविशेद
घृतनवनीतिग्रावाद्रुक्षिणानउपविशेत्संध्याऽदृश्यमानायेनायोनयोऽस्यमूलेपर्वतमूलेचतुष्पथेश्मशानरंग
वोगोष्ठेहदनपुष्किलवजमेनर्जनेदेवखातेवल्मीकेमूषिकस्थलेपत्यग्नेमनसेस्वेचप्रतिगांप्रतिव्रासणंएकोल्लि
गमरुंचिद्धात्मन्येपाणेमरुत्स्वापःउभयोरिमरुंचिद्धामूत्रवर्चोचमिथुनेपंचायानदोकमित्युभयोःसमम

निका॥एतद्वोऽवरुद्धस्यहिगुणंब्रह्मचारिणः॥वाहस्यमस्यश्रेगुणंयतीनांचचतुर्गुणं॥आचार्यस्यगुदारानिर्ग
थेनाभिभाषते॥मेखलिनेनाग्नियेनयानिस्कारादिभिर्बोधायः॥ ॥षष्ठः॥ ॥आचमनविधिंव्याख्यास्यामः प्रा
क्प्रत्यक्उदक्प्लवोवाचदक्षिणोवाचोपवीतीनोत्तानेनाग्नेनलक्षणानिर्नविवर्णोभिनदुर्गंधरसाभिर्नसफेना
निर्नचैकहस्तेवादक्षिणानाभिर्नवहिर्जानुर्नविद्राणेलाभिर्निष्ठीवहसन्नहसन्नजल्पन्नविलोकयन्नप्रयतोनरोच
येद्वालणास्यदक्षिणेहस्तेपंचतीर्थानिभवंत्यग्रेस्तोमध्येदेवतीर्थंमंगुल्यग्रमार्षमधोग्निर्तीर्थंमंगुष्ठमूलेप्रजा
मध्येपरंकमंगुष्ठमूलेयत्प्रवासेस्वस्यतत्तीर्थंमाघमासंतुनाऽऽचम्यप्रतिगत्यग्निंपितॄंश्चपाणौवृणुयाद्वहस्तेनग्नि
राचामेत्प्रथमंयत्तिष्ठतिनेनर्वेदंप्रीणातिद्वितीयंतेनयजुर्वेदंप्रीणातियत्तृतीयेनसामवेदंप्रीणातियत्प्र
थमंपरिमृजतिनेनाथर्ववेदंप्रीणातिद्वाभ्यांतेनेतिहासपुराणानियत्पुरस्तेनागंयत्सम्यक्प्रोक्षतिनेननक्ष
त्राणियत्पादमभ्युक्षतिनेनविद्युद्वज्रंस्तनयित्नवंचाद्भिःसंस्पृशतेयत्तासिकेनेनप्राणापानौयद्भ्रुवेनेनादित्यंय
द्भ्रूमध्येनेनरुद्रंयन्मूर्धन्यनेनप्रजापतिंयत्सर्वतोमुखेनसर्वाणिहवाएतानिसर्वाणिभूतानिसर्वाण्येवैतानि
तत्सर्वाणिभूतानिप्रीणाति॥ ॥अथैतेऽंगुष्ठाभ्यांतुश्रोत्रेअंगुष्ठमध्यमाभ्यांतुवाक्चतुरंगुलीभिरास्यंअंगुष्ठाभ्यांना
सिकेअंगुष्ठानिष्ठाभ्यांतुश्रोत्रेअंगुष्ठमध्यमाभ्यांतुवाक्चतुरंगुलीभिरास्यंअंगुष्ठाभ्यांनासिकेअंगुष्ठ

देवनविधिनायुक्तानस्तुर्व्यनेकधाचनेति॥ ॥ सप्तमः॥ ॥अथवैभवत्यापोवाइदमग्रेसलिलमासीन्नास्मिन्प्रजापतिं वायुर्भूत्वाचरत्सइमामपश्यत्तांवराहोभूत्वाहरन्नाधिष्वकर्माभूत्वाव्यमार्ष्टसाप्रथनसाएथिव्यभवत्प्रथिव्यैएथिवित्वं नस्याप्रश्नाम्यदिनेनदेवकोपासनमेवोपासनेस्त्रियाएवसंस्कारार्थंओपासनमितिवाभार्योनुगतोमथ्यःश्रोत्रियागाराद्वाहार्योद्वादशाहंविछिद्यःपुनराधेयोथयदिद्वादशाहंविछिन्नस्याघाग्नकनिसनआहरणमितियुक्तमनत्संनिष्ठते॥ ॥अष्टमः॥ ॥अथयहस्थस्यउपासनंजपणमासानजुहवुर्यथोघपादंसंभारानाहृत्याग्नेप्रतिष्ठाप्यपरिस्तीर्यहादशाहंप्रायश्चित्तंहुत्वानदानामेवसंपरिस्तीर्यप्रणीताभ्यःकृत्वाचमुवारावमोदनंअपयित्वाभिघारयतीदंचमुहास्यप्रतिछिन्नमभिघारयतिपरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापकाज्जुहोत्यग्नयेस्वाहासोमायस्वाहाअग्नयेनवनेस्वाहाअग्नयेन्नादायस्वाहाग्नयेन्नपतयेस्वाहाग्नयेपवमानायस्वाहाग्नयेपावकायस्वाहाग्नयेशुचयेस्वाहाग्नयेव्यानिष्कनेस्वाहाग्नयेवनपतयेस्वाहाग्नयेगृहपतिकनेस्वाहाग्नयेवभ्यानरायस्वाहाग्नयेनुनमनेस्वाहासरस्वतीयस्वाहाप्रजापतयेस्वाहाभूस्वाहाभुवस्वाहास्वस्वाहाभूर्भुवःस्वस्वाहाग्नयेस्विष्टकृनेस्वाहायुनराधेयदर्वाधेयहवामीक्षणामभ्याधायजनप्रभृतिहुमायेनुवरप्रदानादथास्तमितआदित्येब्राह्मणेनयेविवाहस्थनेनेआहुनोजुहोत्यग्नयेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहानिशायंसूर्यायस्वाहाप्रजापतयेस्वाहानिप्रातःसूर्यायस्वाहाप्रजापतयेस्वाहाप्रातःपर्वणिपर्वणिस्थालीपाकउपसमेवकालांतरेभोजनंरात्रिभोजनस्यचैवमेवसायंमेनप्रातिपथमेसनिहुतओपासनंतंत्रं॥ ॥नवमः॥ ॥कथमुखल्वनाहिताग्नेरग्नीपूर्णमासीभवतीतियोर्णमास्यामामावास्यायामिष्वाकृहसन्नाधवसथस्थंकृत्वोधवसत्यथश्वोभूतेग्निमुखंसमाधायसंपरिस्तीर्यानवनीतउदपात्रंदक्षिणतोब्रह्माणमितिनाधायजघनेनाग्नेरुत्तराजिनंब्रीहिनिर्वपेथयाप्यनिरग्निरग्निंस्थालीपाकंश्रपयेद्यावानीयाधिश्रित्यपर्यग्निकृत्वास्रुवंभस्मणामितिसंमार्ष्ट्यथनंचरुंश्रपयित्वाभिघार्यैचमुहास्यप्रतिछिनमभिघारयतिपरिधानप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वापकाज्जुहोत्यग्नयेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहाद्यावापृथिवीभ्यांस्वाहाद्यावापृथिवीभ्यांवनुरवनंपुरस्ताउपसरणंपूर्वार्धादपरार्धादवनानमभिघारणंप्रत्यञ्चंनपुरस्वाहास्विष्टकृतःपौर्णमास्यांहविर्भवतीतिमामावास्यायामामावास्यासुभगासुशेवेतिहवणंस्विष्टकृतिस्विष्टकृतंहुत्वामेक्षणमभ्याधायसंस्रावेणाभिहुत्वासुवाद्विरनुपरिघिनिनयतिवभ्यानेहीतिस्रुवंपरास्यतिरुपरिघिनिनयतीमंसमुद्रमितिजयप्रभृतिसिद्धमाधेनुवरप्रदानायवत्सान्नाभ्यायपुरस्तान्निधायापरेणाग्नेरुदगग्रंदर्भमयमासनंप्रत्यभिमुखानेयतंदक्षमयमासनंविशास्यतिरितिहाभ्यांप्रथमेस्थालीपाकआज्यसंस्कृत्यकूर्माद्यनुहुयात्कर्मादिष्वनेनुहुयादितिब्राह्मणं॥ ॥

॥ ॥ इत्याम ॥ ॥ अथ यदि गृहस्थोऽग्नीन्विहरेत्कथं तत्र कुर्यादिति यस्मिन्काले विहरेत्तोभावग्नि परिचरेदपराग्निमुप
समाधाय संपरिस्तीर्य ज्यं विलाप्योदगग्नुद्गूह्य चतुर्गृहीतं गृहीत्वाजुहोत्यग्नये स्वाहेत्यथ सोमायेत्यथ
नमस्कृत्य पशुकाम्यायेत्यथ धाये त्वामानदं ग्रामिनस्त्वदग्नेऽहमिष्यामीत्येवान्तमन्तरेदग्नुत्वाहेत्यथ समारोपयत्यय
नेयानि कृत्तिय इति समारोपयेत्सर्वाण्यग्नि पशुसमाधायाजुह्वानउद्गृह्य स्वाग्नय इति समिध माधायसंपरिस्तीर्य
ज्यं विलाप्योदगग्नुद्गूह्य चतुर्गृहीतं गृहीत्वाजुहोत्यग्नये स्वाहेत्यथ सोमायेत्यथ यजमानोऽग्नि यो ब्रह्मा ब्रह्मणस्पत्येन
नमस्कृत्यैकं चतुर्गृहीतं जुहोत्यग्नि प्रणेथा मा मित्रस्वाहेत्वापकाज्जुहोति समिन्मंकल्पेथामिति पुरानुवाक्या
मनूद्याग्नेपुरीष्येति याज्यया जुहोत्यथाज्याहुतीरुपजुहोति पुरीष्यस्त्वमित्यानादनुवाक्यस्विष्टकृत्स्रुचि
सिद्धमाधेनुवरप्रदानादथाग्नेणाग्नेदर्भस्तंबेषुहुनत्यथेतिहधानिनस्प्रजानन्पितामहाग्नि हाभ्यां
मस्मिद्धोपासनेपार्वणवत्कुर्यात्संतिष्ठतेपासवनंत्रं ॥ एकादशः ॥ ॥ अथवै भवतिजामानोवै ब्राह्मणोग्नि
भिर्ऋणवाजायतेब्रह्मचर्येणर्षिभ्योयज्ञेनदेवेभ्यःप्रजयापितृभ्यइतिप्रजानन्नुमाच्छंसीत्यतस्माद्ब्राह्म
णादाहिताग्नेर्यदिदृङ्नावर्षसंख्यायुर्द्विप्रजानोत्यग्नेनकथंतत्रकुर्यादितिपुनरेवकुमारीसंस्कृत्यदृङ्मह
ल्येकादशोद्वाहनोवारण्योरग्नीत्समारोप्यारवसायमथित्वाग्निंनिहुत्योद्वासन्यस्येत्तानिवारण्योरग्नीत्स

मारोप्योपासनेब्रह्मोदनंश्रपयित्वोपवसेत्सोपवसथागाविप्रश्नेसिद्धमग्नाधेयंकृत्वेतन्मिन्नंस्थितेपवि
त्रेक्षायज्ञेनतन्मंस्थितायांनुमतौनिर्वपेत्तन्मंस्थितायांचेधानवीयांनिर्वपेद्यैवेद्राग्नेनपशुनायज
नेपुनराधेयंवाकुर्यादथैकोवैपुत्रोजायतेऽग्निर्हवैब्राह्मणः ॥ द्वादशः ॥ ॥ अथातोलौकिकोपासनगृहणधार
णोपावरोहणविधमनुव्याख्यास्यामः त्रिषुधंसमारोपणमात्मन्यरण्योःसमिधोनित्यसमिधांसमारोपयतिपालो
शीमाश्वत्थीखादिरीमौदुंबरीवासमिधमारोपयतिअर्थनेयोनिर्ऋतियइत्यरण्योर्वासमारोप्यमथित्वाजुहु
याद्यदिवात्मसमारोपणंभवतियाने अग्नेयज्ञियानवइत्यथैनमुत्थानावरोहनावरोहतिनवइत्यथयग
च्छतनआगोहतन्नआप्यायेतिकर्मग्निमारुत्यनुचोपसमाधायनासमिधमादधातियस्याग्नेःसमारूढो
भवतिजाजुह्वानउद्गृह्यस्वाग्नयइतिहाभ्यामथाग्निंपरिचरन्नीहिभिर्यवैर्वायवाग्वाग्रामकामस्यनंडुलैरोज
स्कामस्यपयसापशुकामस्यदध्नेंद्रियकामस्याधानिपत्नाग्नेजुहोतिमामिहमग्निंपरिचरणंमामिहंदर्शपू
र्णमासाभ्यांप्रसिद्धः पंचमहायज्ञानामनुप्रयोगश्चतदेवविधानमहरहर्ध्यनिवननेलौकिकोव्याख्यातः ॥ ॥
त्रयोदशः ॥ ॥ अथगृहस्थस्योपासनविच्छेदेप्राणेदुष्प्रानेषुभ्रातियुपत्नाशुद्धेग्नियागाराद्गार्ह्य
माहृत्याहवनीयेपुरोपसमाधायपर्युक्ष्यपरिस्तीर्यज्यंविलाप्योदगग्नुद्गूह्यचतुर्गृहीतंगृहीत्वाजुहोतिसमग्नेभग्नइति

यजनं

समन्वाहार्यमाहृत्य पूर्ववदेवाग्नेरुपाणापानावित्यनुमन्त्र्य मात्वाग्नेः संबाधेऽग्निभ्यां मात्वाग्नेः संबाधेऽग्निभ्यामग्नये अंगिरस्वते इदन्नमस्वानप्रणीतान्वस्तन्विष्टकृते इदमूर्ध्वयेनमेधिकं कर्मप्रतिपद्यते॥ ॥ ॥ चतुर्दशः॥ ॥ अथयस्याहिताग्निर्मार्गविदेनमासंयोगाग्नियेन कथंतत्र कुर्यादित्युपासनसंपरिस्तार्याज्यंविलाप्योदग्यस्रुवंनिष्टप्यसमूह्यस्रुचंचनुर्गृह्णातिगृहीत्वाग्निमुद्यम्योपरिष्टान्नेतूष्णीमुदगुद्धरतिसमिनः संकल्पेथाग्निमिदाहुतीर्जुहोतिमदाहुतीर्जुहुवाथेनमग्निमन्थनेयोनिरर्णियतिसमिधमासोप्यगार्हपत्येसमिधमभ्यादधातिभवतनः समनसावितिगार्हपत्यआज्यंविलाप्योदग्यस्रुवंचिचनुर्गृह्णातिगृहीत्वागार्हपत्येजुहोत्यग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टरत्यपरिमितंगृहीत्वागार्हपत्येवजुहोतिविश्वेभ्यस्त्वेत्यथगार्हपत्यस्रुवाहुतीर्जुहोतिप्रायश्चित्तिरथप्राचीनावीतंकृत्वाब्राह्मणंपचजुहोतियसमानायसजातान्निहाभ्यामथाब्राह्मणंपचनएवस्रुवाहुतीर्जुहोतिअग्नयेकव्यवाहनायस्विष्टकृतेस्वधानमस्वाहेत्यथयत्र्यापवीतंकृत्वाहृदयाग्रहीतेनस्रुवंपूरयित्वापुरुषसूक्तेनमनसानुब्राह्मणंयेजुहोत्यपस्तुवाहुतीर्जुहोत्यग्नयेविवस्वतेस्वाहाग्नयेनवनयेस्वाहाग्नयेभवमानायस्वाहाग्नयेपावकायस्वाहाग्नयेशुचयेस्वाहाग्नयेपथिकृतेस्वाहाग्नयेमन्मथेस्वाहाग्नयेप्रायश्चित्तायस्वाहाग्नयेसभ्यायस्वाहाग्नयेविष्टकृतेस्वाहाग्नयेसर्वप्रायश्चित्तायस्वाहाग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहाग्नयेसर्वहुतेस्वाहाग्नयेसर्वप्रायश्चित्ताय

समिः॥ प्रोक्षकाष्टचयेद्देहं निरध्यानुसमंत्रकं॥ विस्मोत्सर्यरक्षस्वेति सुरवेजलपावित्रकं॥ पवित्रवंतेतिमंत्रेणनिरधा
३५ तिनथापुनः॥ त्रिदंडंदक्षिणेहस्तेवस्त्रव्यंनिधायच॥ उदरेचनथापात्रंसाक्ष्यंनिरुधातिवै॥ यदस्यपारु
असः सत्यैशिक्यंनिधायच॥ गुह्येकमंडलुंचैवभूमिमूर्मिममगादिति॥ पितृमधप्रयोगेणदहेदग्निभिरवहि॥
संस्कृतंसुतथानस्यनाशौचंनोदकक्रिया॥ एकोद्दिष्टंनकुर्वीतसन्यस्तानांकदाचन॥ अहन्येकादशेप्राप्तपार्वणं
तुविधीयते॥ हारयामद्विजंपुण्यंनारायणबलिर्भवेत्॥ सर्वेनारायणोद्देवःसर्वदाचरेत्॥ अनाहिता
ग्निनांचैवसन्यस्तानांमहात्मनां॥ पितृहोत्रविधानेनगार्हपत्यंप्रणवेनवा॥ अग्निहोत्रानांमहतांब्रह्मनिष्ठेप
स्विनां॥ नैषांतुरक्षनंकार्यंमिश्रिभाकुर्मनीषिणः॥ निस्त्रिभिर्यो हतोभिक्षुस्वाचारेणप्रमाणतः॥ त्रिदंडानां
यथास्थानंमंत्रैः संस्थापयेद्बुधः॥ प्रक्षाप्यवेरसंस्थंतुमंत्रेणाप्यायनादिभिः॥ स्वाहयोर्यद्विस्वानंतिमहादे
वोभविष्यति॥ तस्माद्भिक्षोरवात्वासम्यक्प्रक्षाल्ययुक्तीनृ॥ सर्वसंगनिवृत्तिस्याध्यानयोगरतस्यच॥ नम
स्यहनंकार्यंनाशौचंनोदकक्रिया॥ निषेकादिश्मशानांतामंत्रैर्यात्रासणाग्निना॥ तस्यापनेष्वसंस्कारः क
र्तव्योग्निर्मंत्रविभिः॥ एवंहतिमहासानंस्यादृग्दृष्टिज्ञानयः॥ हयमेधफलंतेषांमंत्रीत्येवंविदुर्बुधाः॥ ॥समाप्त
शः॥ ॥अथानेकरायणविधिंव्याख्यास्यामोब्राह्मणानन्तरंविष्यपुण्यंस्वस्तिवाचयित्वाशुचौ

देशेगोमयेनगोचर्ममात्रंचतुरस्रंखातंकृत्वातत्रनानासंपूर्णाद्विरश्वत्थपंचपालिकाः सौवर्णीरजतनाघटम
र्यंवायथालाभंनवंशुद्धंतिमध्यंचतुर्मुखंविधायसूर्यवज्रिणमेवच॥ दक्षिणेनयमंविधायश्विमेवरुणंतथा॥उ
त्तरेशशिनंविधायसावित्रीकाष्ठायनक्रमः॥ वाल्मीकमृत्तिकामध्यगोमयंचतथैवच॥ संयुज्यप्रक्षिपेन्नाकपालि
कासुयथाक्रमं॥ दर्वामध्यस्थपत्रंचशिरोबंधित्वपद्मकं॥ नानामूलैस्तुवभीयाछन्नसूत्रेणवेष्टयेत्॥ मध्यमायाव्या
हृतीभिर्ब्रह्माणमावाहयामि॥ भूर्ब्रह्माणमावाहयामि॥ भुवब्रह्माणमावाहयामि॥ सुवर्ब्रह्माणमावाहयामि॥ भूर्भुवः
सुवर्णोहिरण्यगर्भमावाहयामि॥ सावास्तामिरवाग्नीषोमीपतिमिंद्राग्नीऋतुमित्ये
तामिरवदक्षिणस्यांयमंवैवस्वतंपितृपतिंप्रेतपतिमित्येतामिरवप्रतीच्यांवरुणंप्रचेतसंसुरूपिणमपांपति
मित्येतामिरवोत्तरस्यांशशिनमिंदुनिशाकरंसोममित्यथैनंस्थापयित्वापोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेहिरण्य
वर्णाःशुचयःपावकाःपवमानःसुवर्जनइत्येतानाद्भिरभ्यर्च्यगंधादिभि
रमुष्मैनमोमुष्मैनमइत्यंतेनानुक्रमेणदिशांपतीन्नमस्कृत्यसर्वकर्मफलप्रदानायकुर्वनुसफलंकर्मकुर्वे
वुसकलंभुभमित्रीहितिलयवसऽसर्षपाश्चैरपाप्रक्षाल्यथाक्रमंनिवेपेत्ब्रह्मज्ञानमितिद्वाभ्यांमध्यमायांयनरंद्रेभयामहेस्वस्तिदाविशस्पतिरितिद्वाभ्यांप्राच्यांयोस्यकोद्यनगानरंतिद्वाभ्यांदक्षिणस्या

भिर्मंत्रवत्पवनत्रयाग्निभ्यां प्रणीयां सोमोधनुभिस्तुनरस्यो यथाक्रमंशुद्धाभिः सिक्ताभिः प्रछद्यपंचगव्येन
यथाक्रमंसेचयेत् प्रणवेनवाधिधानंकृत्वायावत्कर्मनावसरस्तिष्ठंगोपायेत्समाप्तेकर्मणिदेवतायथाक्रमंसुद्वासयेत्
समृद्धात्मजाकामओषधायुत्रनाद्यानंपंचमेभक्तिमानांकाविस्तोःसर्वोसनस्तथा॥ चतुर्थेचांकुरंकुर्यात्पापीयां
श्रायतेचसः॥ अहेसर्वकामानासघोवाकुरान्तर्थेरित्याहभगवान्बोधायनः॥ ॥अष्टादशः॥ ॥अथातोनांदीमुखि
कादिनएवनिवृत्तौनिमंत्र्यचतुरवराश्चपित्र्यर्थानथुरमश्रुकर्मोभ्यंजनस्नानेर्यथोपपादंसंपूज्याग्निमुपसमा
धायसंपरिस्तीर्याज्यंविलाप्योरयस्रुवंसंमृज्योदवार्थोविप्रानुपवेश्यालंकृत्वाशुद्धिरुपहियवित्रमयवोदकंदिवा
यपुष्पफलाक्षतमिश्रंभोजनस्थानेषुसनेषुयवान्सिकताश्चसंप्रकीर्यपवित्रार्थानुपवेशनेषांसयवित्रेषुपा
णिषुनांदीमुखाःपितरःप्रियंतामित्यनेनमंत्रेणपात्रोनरेणापसव्यंयथोपवीतंकृत्वादक्षिणाग्रैःकुशैरालंकृत्यैवमेवकृत्वा
लोकरणमनुज्ञाप्यार्घंकृत्यएषराज्येनोपहृत्यनांदीमुखेभ्यःपितृभ्यःस्वाहेत्यनावदग्नौहुत्वाग्नमुपस्तीर्णेषुत्रि
धारितंपात्रेषुधृत्यएषराज्येनसंस्कृतेदर्भेषुसादयित्वादर्भैःप्रछाद्यथनांदीमुखानांक्षेत्रेष्वासनेषुसंमुखा
भिमृश्यपितृभ्योहिरुपस्तीर्योभिमृशेत्स्वान्यस्यहीदंरक्षतायहिरभिद्यार्थंयावद्ब्राह्मणेषुपितृसामान्यवा
चिस्वधाशब्दान्निवृत्तास्वाध्यभिभाव्यभुक्तवत्सुचात्तेषुपलिप्यादग्नौपुरुषोदनंसंप्रकीर्यसंस्कालनेनप्रदक्षि

DR BHAU DAJI

णंकृत्वापरिषिच्यपरिवप्यपरिस्तीर्यपरिषिच्यदक्षिणाःप्रदायनांदीमुखाःपितरःप्रीयंतामितिवाचयित्वाभिवाद्यस्वधायस्था
नेदक्षिणंजानुनिधायसव्यमुत्क्रमेणोदङ्मुखोदक्षिणेजानुनिधायसव्यंजानुनांदीमुखाःपितरःप्रीयंतामितिभोजनीयब्राह्मणा
नुत्थाप्यप्रसाद्यप्रदक्षिणीकृत्यदेवतीर्थेसंज्ञप्यदक्षिणेनाग्निंप्रागग्रेषुदर्भेषुनांदीमुखेभ्यःपितृभ्यः
स्वाहेतिसंस्रावंप्रदक्षिणंपरिषिच्योर्जंवहंतीरितिपवित्रेणोदपात्रंप्रोक्ष्यार्घंनकालहोमात्पक्षाज्येनपूर्ववद्धोमंकृत्वाभि
मंत्रयेतसुमनसोनइति॥ एकोनविंशः॥ ॥अथैकोद्दिष्टादिनएवप्राचीनावीतंकृत्वादक्षिणाप्रत्यक्प्रवणंस्थंडि
लंकृत्वाकुशैस्तृणित्वाग्निंप्रतिष्ठाप्यपरिस्तरणान्तेपुरस्ताद्दक्षिणाग्रादक्षिणतःप्रागग्रान्यश्चादक्षिणा
ग्रानुत्तरतःप्रागग्रानुत्तराग्रादक्षिणेनाग्निंदक्षिणाग्रादर्भास्तीर्यतेनैकैकोन्यंचपात्राणि
सादयित्वाज्यस्थालीस्रुचमौदुंबरींदर्वीमिलोदकपात्रंउदपणीयंपात्रमितिस्त्रीसंस्कृताभिरद्भिःकृताना
निपात्राणिकृत्वाप्रोक्ष्यसुहोदनंसघोषमानीयदक्षिणतोनिधायतत्रैवयमधाज्यंनिर्वपतिदक्षिणतोभ
स्मभिश्चांगाराग्निरित्यनेनाधिश्रित्याभिघार्यतस्मिन्प्रत्यग्नेपुनरभिघार्यसुहोदनंचापसलेःपर्य
ग्निकृत्वास्रुवेचदर्वीसंमृज्यविघोषमोदनंप्रतिष्ठिनमभिघार्यग्नौपवित्रंकृत्वास्रिलोदकपात्रेनिधाय
पभानय-नाशुमभागछतुप्रेतोदवयानान्सुप्रान्सलिलावरुणोन्यस्मिन्मन्नसर्वकामान्नूलमंतसीयमाणा

उपहत्यनामिर्माप्रेनाग्यवाग्रहामीतिपुंसांप्रेनायैवोग्रहामीतिस्त्रीणांमथोध्वस्यपवित्रेनिलोनावपतिनिलोमि
सोमदेवत्योगोसवेदेवनिर्मितः॥प्रलवद्भिःप्रनःस्वधयापितॄनुलोकान्त्सीधायाहिनरत्यथनिरःपवित्रंमध्वन
यतिपथुवानाऋतायतदितिनिस्मिरन्तुछंदसमथेनसर्वोभिरेणुलोमिसमुद्रायत्वामरुतांनिसोमस्यत्विषि
रसिनवमेत्विषिर्भूयादश्वतमसिसत्योमापाहीतिनस्मिन्यतेचिद्वायतिनंस्थानदंगुष्ठनचमहानाम्याचोप
संगृह्यमांदिग्नांनिरस्यअवघ्राद्दक्षूकाभिरसंनमुचेशिरइत्यथाऽऽपउपस्पृश्यपुनरवाभिरग्नांनोदेवी॰
स्वंवनुनरत्यथेनगंधपुष्पंधूपदीपंरम्यंचदक्षिणाग्रेदर्भेःप्रछाद्यभोजनस्थानेषामनेषुचनिलोम्निकनां
श्रसंघकीरत्यपहनाअस्कारक्षोसिंपिशाचायक्षयंनिधथिवीमनु॥अन्यत्रेनागछंनुयत्रास्यगनंमनइत्यनि
पुंसांयत्रास्यागनंमनइतिस्त्रीणामथेनदक्षिरवोसनिउदीरनामवरउत्यरउन्मध्यमेप्रेनःसोम्य॥॥अस्कयइया
यावृकवनसःमनोवनुप्रेनाहवेषिनिपुंसामुदीरनामवरोत्यरान्मध्यमाप्रेनासोम्याअस्कयाइअस्कावनसा
सानाअधुप्रेनाहवेषिनिस्त्रीणांमथाहिप्रेनसोम्यगंभीरःपथिभिःपूर्व्यः॥प्रजाअस्मभ्यंदद्रयिंचदीर्घायुत्वं
चशतशारदंचेनिपुंसामथाहिप्रेनसोम्यगंभीरःपथिभिःपूर्व्यः॥प्रजाअस्मभ्यंदद्रयिंचदीर्घायुत्वंच
शतशारदंचेनिस्त्रीणामथब्राह्मणानाहूयसदर्भेपल्वेसंस्तरेसपवित्रेषुपाणिषुनिलोदकंद

दात्यमुष्मैन्यमिरस्मिनिदत्तादूर्ववनिलोदकमथेनन्यूछनिकरिष्यामीनिकुरुष्वेतीतरेप्रत्याहुरथाभ्युक्षा
मीदंर्यमुपस्तीर्यसर्वस्मात्सरुत्समुदवायाग्निंधायदक्षिणतोभस्मग्निश्रानंगारानिरूप्यतेषुजुहुयात्मना
यामुष्मैयमायचस्वाहेतिनवनुनमुहुंचभवतिअथैतानिब्राह्मणेभ्यउपनिक्षिप्यदक्षिणाग्रेदर्भेषुसादयि
त्वादर्भैश्छाद्याग्निमरानिंएथिवीतियन्त्रंघोरंपिधानंब्राह्मणस्यास्यखेजुहोमिब्राह्मणस्यत्वाविद्यावनःप्रा
णापानयोर्जुहोम्यस्मिन्नग्निमाप्रेनस्यस्वेष्ठाअमुनामुष्मिंलोकेइत्यथैतानिब्राह्मणेभ्यउपनिक्षिप्यब्राह्म
णस्यागुष्ठेनानुदिशत्यमुष्माउपनिष्ठविनिभुजानाममोसनप्राणेनिविष्टजुहोमीतीपंचवनस्पतिंमआत्मा
नंचानऊर्ध्वेनिरासनेनत्यानपजाश्चमयस्वेनमुष्यामित्यसुस्कृतमीतीनरयांप्रनिवे
चनंपूर्ववन्निलोदकंदत्वात्रायेषमन्नायेषिंपिंडंदात्यमुष्माउपनिष्ठविनिमंक्षालनेनाथसमुन्नमस्वेतिदक्षि
णांदत्वाशय्यांवाचयित्वायस्मैपूर्वात्यभिवादनंकृत्वोत्थाप्यप्रसाद्यसंपाद्यघरक्षिणांदित्युपमनुज्ञाप्य
नेनवयथेनमत्यासहायंनिवदयनेनयथाजुषमथाकृणोनतोयपात्रेदुनीयंसंतनमेकंकनकंदत्वामासां
श्रयंनिनहादत्वामासमत्यारोहतिसंवत्सरेसपिंडीकरणं॥ विष्णुः ॥संवत्सरेसपिंडीकरणमितिनसुस्था
स्थानमेनावदेवनानाहूयस्थंडिलेकरोतिदक्षिनोमाग्निभाहवनुनरनएकोद्दिष्टवदक्षिणानाथदेवयज

नोक्षेत्वनप्रभृत्यापनिधानन्तत्वादिभ्योदेवेभ्यो ब्राह्मणानुपवेशयगंधपुष्पधूपदीपैरभ्यर्च्यैत्रेभ्यदेवेनचरुणा
नुदृश्यविश्वेभ्योदेवेभ्यः स्वाहेत्यथप्राचीनावीतीकृत्वादूर्वयन्निलोदकंसंस्रुस्रादायोत्तरतउक्षेत्वनप्रभृत्याप
निषेचनांतंकृत्वान्निलोदकपात्रेनिधायापआनयन्नाहमागच्छतुप्रेतोदवथानान्नसुप्तान्सलिलान्सवर्णानग्नि
त्यग्नेसर्वकामान्लभतेऽथैयमाणायपुत्रस्यतामिमांप्रलवद्भिः प्रेतस्वधयेहप्रेतंममानुलोकान्प्रीणाथा
हिनःस्वधानमस्तिस्वधाकारेनमस्कारेनमस्कारविधेयत्वान्मध्यानप्रेतायवोग्रहंमामितिधुंसांप्रेतायवा
ग्रहंमामितिस्त्रीणांप्रथाध्यत्यपविंत्रंनिलानावपनिनिलोमिसो० मितः॥ प्रलवद्भिः॥ येनमप्रभृतिमेहुमा प्रे
तावाहनादक्षिणाग्न्यधिकृत्यतावाहनप्रभृतिमिहुंनिलोदकदानंकृत्वाथोत्तरस्यामुष्मैस्वधानमस्तिन
थाशेषकृत्यंमातिकृत्वैनानरप्रत्याहुर्थानुज्ञातः परिधान्प्रभृत्यन्नाभिभक्षानानंकृत्वाथोत्तरस्यप
रिषेकंकृत्वाव्याहृतीभिर्हुत्वादर्भ्यामुपस्तीर्यसर्वस्मात्सकृत्सवदायाभिघायदक्षिणानाभ्रमग्निश्चानगारा
निरुद्धनेषुजुहुयाद्यनायमुष्मैयमायचस्वधानमस्वाहान्तयेकव्यवाहनायास्विष्टकृतेयमायचस्वधा
नमस्वाहेतिदक्षिणार्धपूर्वार्धेश्रोत्रंपात्रेधारयित्वादर्भैःप्रछाद्याभिमन्त्रयतिपृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मस्त्वामुखेजुहोमिब्राह्मणस्यत्वाविद्यावतःप्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसिमामन्न

नस्यक्षेष्टाभत्राभुक्तिलोकस्त्यभिमन्त्रयतिनिधायदक्षिणस्यब्राह्मणस्यभुक्तवतानुद्वास्यमुष्मैस्वधानमा
मुष्मैस्वधानमस्त्यथोत्तरस्यतन्मंत्रेणानुमंत्रणंतत्राभिघारणंकृत्वानुमानपत्राच्यान्नाथेषुनदीषान्नेप्रक्षी
यसंभालनेनावक्षीयदक्षिणांदत्वाक्षय्यंवाचयित्वाथशेषवत्यभिवादनंकृत्वाथोत्तरस्याचयस्यदक्षिणे
नाग्निंदक्षिणाग्रादर्भान्संस्तीर्यतेषुपंडेषुपिंडंदत्वामुष्मैनिष्ठत्तिसंभालनेनाघसव्यंतत्प्रत्यवनेज्य
तीतानरप्रत्याहुरथाप्यप्रसाघ्यदक्षिणीकृत्यशेषमनुज्ञाप्यैतेनैवयथानमत्यव्याहृतिभिर्हुत्वापरिषेकंविस्र
स्यदक्षिणेनाग्निंदक्षिणानूदगग्रान्संस्तीर्यतेषुपंडेषुपिंडान्दत्वातिभ्यःस्वधानमस्त्यादित्यस्त्राद्यावा
तंप्रेतपात्रंपितृपात्रेषुनिनयन्मधुमतीभिः संगच्छध्वमितिद्वाभ्यांप्रेतपिंडंपितृपिंडेषुनिदध्यात्समानामंत्रःसमा
नीवआकूतिरितिद्वाभ्यामथैनानुपनिष्क्रमयेत्समानायसज्ञानारितिद्वाभ्यांसंभालनप्रभृतिसिद्धमनऊर्ध्वसं
निष्क्रमणेसपिंडीकरणं॥ ॥ संवत्सरेसपिंडीकरणंएकादशोमासिषष्ठेनवमेवाहनिपितृणामावा
हनंयद्विपुण्याकृत्यंपूर्वस्किन्नभ्यहासघोविसर्जयेत्सन्यस्यपाणेर्गुष्ठेनकनिष्ठिकायाचांगुल्याप्रभृत्य
र्थवीजपेद्यावार्थिकाः विप्रोयंनरक्षेयंदिविमताअभूवुर्नेमंमंत्रंसमवयंतामितिचत्वारिपात्राणि
निन्नमिश्रंगंधोदकेनपूरयित्वैकंपात्रंस्यधाणिपितृणामेकमथवापितृणांप्रेतपात्रंपितृपात्रेषुनियच्छध्व

नाभिः संगच्छध्वमिति द्वाभ्यां प्रेतपिंडं पित्रर्पयेत्पुनर्दध्यात्समानीव आकूतिरिति द्वाभ्यां मथेनानुपतिष्ठते येसमाना येसजाना इति द्वाभ्यां मुपस्थायैकं पात्रमसोपितामहेः प्रपितामहेः सहन्नेनिलोदकुंभनिनीलोदकुंभ प्रदानमश्लोकरणमन्नप्रदानेयथार्थमहेदासचनेनसपिंडोव्याख्यातः॥ ॥समाप्तःश्चतुर्थः प्रश्नः॥ ॥संवत्सरे सपिंडाकरणंएकादशमासिसंवत्सरेसपिंडाकरणंअथैकोद्दिष्टेनुआधानोनांशमुखंआधानेकुशार्पणविधिं अथानः संप्रवक्ष्यामि अथानः काम्यसत्यासविधिं अथयआहिताग्निः अथगृह्यस्योपासनविधिं॥अ थानोलौकिकोपासनविधिं॥ अथवैभवतिजायमानोवै॥ अथयदिगृह्यस्यहुनार्यावेदन॥ अथमुखल्व नाहिनाग्नेः॥ अथगृह्यस्योपासनंषण्मासनजुहुवुः॥ अथवैभवत्यापोवै॥ अथानआश्वयुजविधिं॥ अथान शौचविधिं॥ अथानः काम्यविधिं॥ अहुतानुकृतिर्धर्मभागः॥ अथानोमहत्बलिं॥ अहुतानुकृतिर्बलिहरणानु कृतिर्धूर्नबलिः॥ अथानोमिथ्यासत्यबलिं॥ ॥अथयआहिताग्निर्मीरोगाच्छ्वपुनयनाद्वाजरयावाग्निष्ट एवास्ययजमानायतनेनायतनंकल्पयेयुर्जघनेनगार्हपत्यनदक्षेनस्मानाहरंतियावदलंभक्षायमयनेसय दिभक्षंदग्धोभवतिपुनरेतियुवेप्रेतनवनः समाधिंचत्यथेनदग्निहोत्रंसायमुपक्रमंप्रातरपवर्गमाचार्योब्रु वनेतन्नोदाहरंतिसथदिसायंहुतेग्निहोत्रेप्रेयात्प्रातरग्निहोत्रंजुहुयादथयदिप्रातरग्निहोत्रेहुतेकु

शलमथैनोदर्वीहूर्णमासेपौर्णमास्युपक्रमाथयद्यमावास्यायांकुशलमथयस्योनपर्वणीअनिपन्नेस्यातांम निपन्नमाधिश्चनंकुर्वंताधदास्यसंस्थाचाचार्योब्रुवनेनन्नोदाहरंतिसयदिपौर्णमास्यांवनायाप्रेयात्प्रतिरु व्यामावास्यंसंस्थापयेदथस्यांजुनयद्यानस्याग्निहोत्रंविच्छिद्येनयत्प्रस्यपुत्रोयानेवासीवालंकमरणस्यार रण्योरग्नीन्समारोप्योदवसायन्मथित्वाग्नीन्विहरत्याग्नयेनंतुमनेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेन्नारावरुणीं रहानिसाग्नेयीभिरंतिकेथयदिविक्रांतेप्रेयात्प्रतिमेनांसंस्थाप्यापोभस्मान्यवहरेयुरपोभक्षाकरंति निधित्तायतेथास्याग्नीनुपहत्यमांदिनांविहारंकल्पयित्वादक्षिणाग्नाविमेपाहिपितरणाग्नाविहिगिनिधि त्तायतेथेनमादायानेरणेवेधुत्कराबुरुपनिहत्यथेनपश्चिमश्चर्यानिनस्यदक्षिणेहारकुर्वंत्यथास्यकेशश्मश्रुवापयि त्वालोमानिसंहत्यनखानिनिकृत्यथीतावासमरक्षिणंकुर्वंतिमयावत्यानिष्कुशंलंत्वाद्भिः प्रक्षाल्यसर्पिषांत्राणि

पूरयित्वाऽग्नेः संसीव्यति नदुनथानकुर्यात्स्रोधुकास्यप्रजाभवन्तीति विज्ञायते विवासपुरीषमेवामाव्याछ्यालंकृत्या
थेनमादायानरणेवयुक्तरोप्रयाघ्रजघनेनगार्हपत्यमासंघांरक्ष्माजिनेदक्षिणेश्रोसंवेरुपश्रिरस्तोनलदमा
ज्ञप्रनिमुञ्चयतोदक्षोनाहनेनवासासाप्रोर्णोतीदंत्वावस्त्रंप्रथमंवागछन्नियमेनरदोहत्यंपनदुहयदिहाब्रिनः
पुरा॥ रक्षाएनंमनुसंपश्यदक्षिणांयथानेदन्नदुधाविवंघुक्षितिनदास्यपुत्रोवानेवासीवापलीवायरिदधतनदु
हाजनसमेवयसोनाहःस्रोघंवाथत्रीनछगलानुपकल्पयतेधयदिनछगलाभवंतिअनर्वादेपरागवदनानांक
ष्मानांव्रीहीणामन्वाहार्यपचनेत्रीश्चनूत्रूपयेदंवागार्हपत्यआग्निमोश्रपयंस्थेतान्सभारानुपकल्पयतेदधि
सर्पीर्मिश्रमाज्यंचोदकुंभंचदर्भैश्चपरिस्तरणीयाभूरिरण्यंचाजंवेतसशाखांचेदसतुंचकंचिवप्रत्यावनी
सिकनाश्वथ्लेचतिस्रश्चयर्णशाखाःकथमकल्पेनदहेयुरितियोवुयाज्ञीस्यान्नंपूर्वाग्निनादहेयुरित्येनदे
कमजस्त्रेरंनदहेयुरित्येनदेकंनिमथ्यैरेनदहेयुरित्येकमुत्तपनीयैरेनदहेयुरित्येनदेकमपिवातिस्रउलपरा
जीरादिप्यथत्राग्नयःसंगछेरंनत्रोल्मुकमादीप्यतेनैनंदहेयुरित्येदपरमथानोनुस्मरणीकल्पः॥ २॥अथा
तोनुस्मरणीवत्समानयंत्येनांरक्ष्मांकृष्णाजनीमूर्खोनजघन्यामनुस्मरणीपरिव्रङ्गांसव्यपरिधायभवतीति
विज्ञायतेएनस्मिन्काठेस्यामात्वाग्निस्मिस्मिरंगुलीभिरुपरस्त्यपांत्वेनसंवावपतेश्रध्यर्थघन्वास्यध्व

नोयवाघ्नित्यवास्यभ्रर्शाकृनिष्टप्रथमाःप्रकीर्णकेशाव्रजेयुःस्रुवानंसंस्रावयमानाश्चध्रुवघन्वास्यध्वनोये
वाघ्नित्यवस्मिन्काले गार्हपत्येपालाशंकाष्ठंकादीधानोल्मुकप्रथमाःप्रतिपद्यध्वधितिरथाग्रथोधवा
त्रीधिरध्याज्यदोहनाग्नावेतियथाग्रहेवयुक्तमथनमंतयासंधानस्थेनकरनवासवष्यदासाःप्रवय
सोवावहेयुरथेनमनसावहंतीत्येकमानश्चयुज्यादिमोयुरजिनेवद्धीअक्तनीधायवोटवेवा॥याभ्यांयमस्य
साहनंसूक्तनांवापिशंगरनादितिसमोआग्नीदूरंतिसमानोध्वांतरणावाकृत्वाग्नीदूरस्थेनमारुत्न
आदीधमानमनुमंत्रयतेदेवात्वेतस्थावयतुसूर्यविश्वतनरुषभुवनस्यगोपाः॥सवेतेभ्यःपरिदायि
त्यभ्यग्निर्देवेभ्यःकविरुन्नेभ्यूरितिनवोमंतेस्थ्वनोगत्वानिदधात्यथैतेषांछगलानामेकंत्राक्षेण प्रक्ष
णोत्यथयदिनछगलाभवंतिचरुमेसक्षणानवयोतियद्युवाएकभवंतिचरुनोयंमक्षणानप्रयोतिलो
ष्ठानुपमंहयतेरुपमुत्कानिष्टप्रथमाःप्रकीर्णकेशाश्चिरपसलेःपरियंतिस्त्रिर्गिरुपवासयंतएवममा
मावत्स्त्रियःसंयमकेशान्यथेनमग्निपुनःप्रतिपद्यंतिअथैनमादरन्आदीयमानमनुमंत्रयतेरुषमाआशा
अनुवेरक्षोःसोअस्मान्अभयतमेनवेद॥ खल्विदाअद्यणिःसर्वेवीराप्रशुश्रुयुरेतुप्रविद्वानितिअ
र्धमेनस्थ्वनोगत्वानिदधात्यथैतेषांछगलानामेकंत्राक्षेणप्रक्षणोत्यथयदिनछगलाभवंतिचरुमेक्ष

णेनप्रयोनियुवाएकएवभवतिचरोरधेमिश्रणेनप्रयोनिलोष्ठानुपसंहरत्येतेषूपभज्यकनिष्ठप्रथमाः प्रकीर्णकेशाश्मिश्रयमलेः पर्यनिसिग्भिरुपवातयंतएवंममास्यरंध्रियः संयम्यकेशान्यथेनंनिपुनः प्रतिपर्यंतिअथैनमाहुरनआर्तियमावमनुमंत्रयतेआयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वाहेषातावानुप्रपथेपुरस्तात्॥ यत्रासनसुकृतोयत्रतेयुस्तवत्वादेवःसविताहधातित्तिसमस्तमेनस्याध्वनोगन्तवेनिहधातथेषांछगलानामेकंशम्यांप्रक्षोत्यपथएनछगलाभवतिचरुमेवएनप्रयोनियुवाएकएवभवतिचरोरवद्दिरंमेषेणेनप्रयोनिलोष्ठानुपसंहरत्येतेषूपभज्यकनिष्ठप्रथमाः प्रकीर्णकेशाश्मिश्रयमलेः पर्यनिसिग्भिरुपवातयंतएवंममास्यरंध्रियः संयम्यकेशान्यथेनंनिपुनःप्रतिपर्यंत्यथेनांचरुस्थालींकर्मणिनियोजयत्यथास्यैकपालेघृतंकनिष्ठेतियजुनास्त्रियआहुस्तत्कुर्वीत॥ ३ ॥अथास्यैकाशंजोषयतेपश्चाद्दक्षमनुपरमनुपहूतमविस्रस्यार्यमनिरिणमसुषिरमभंगुरमवल्मीकंप्रजातिबहुलोषधिंयत्रस्त्रीरिणोदक्षाओषधयोवाभ्यारोहन्तस्यैतस्मादक्षिणाग्नेर्व्यभाषःग्नेर्गर्त्वाग्निनेनाःप्रदक्षिणमभियर्त्यमहानरीमभ्यवेत्यआच्यस्यंदरन्दक्षिणाप्रत्यक्प्रवणमित्येकेषामुदक्प्रत्यक्प्रवणमित्येकेषामपिवास्यपःसमंभूमिसद्मस्याधोरधउद्धारयतिकालांचपश्चिपणीवंतिलकाचापारघाचापामार्गचिभुंडीचवटपत्रिकांचदर्भस्तंबिकांचराजक्षपणीचा

पाश्चाण्याःक्षीरण्यओषधयोभवंत्यथैनमुद्धत्यावोक्ष्यहिरण्येनपरिक्रीयपर्णेशारवयावेटयत्पर्णेनवीनविचसर्पनातायत्रस्वपुराणायेचनूतनाः॥ अहोधिरङ्गिनमुनिव्यकृयमादहात्ववसानमुस्माद्दितिनस्मरारुचिनांकुर्वंतिदक्षिणाग्नावामेषाहिपितृणांग्राचीदिगितिविज्ञायतेजघनेनचितावदक्षिणाग्नावीवहारंकल्पयंत्यादभैरग्निंचितोचापसलेयेरस्मीर्यदक्षिणेनविहारंदक्षिणाग्नादभीनुप॒स्तीर्यनेष्वकेकशांस्यंचियान्नाणिसादयत्यक्रपक्रिणेग्नाक्षणीःसंरुत्यथान्नाणिग्नाक्ष्यग्नेनचितांचाज्येनिरुप्याधिक्षित्यपर्यग्निकृत्वोद्धास्यास्त्रयस्त्रिंशद्भैःपात्राणिस्वमज्यस्त्रिंशद्दर्शपूर्णमासिकान्याज्यानिग्रहीत्वाथास्यराजगवीमुपाकरोतिभुवनस्यपतरप॒हविरन्नयरयिमनेस्वाहेतिनस्यानिपद्यमानायासद्यानिजानू॒पनिग्नेपुरुषस्यमयावतिपरःयानिमज्यरेथधारात्रनापरःपुनाजरसआयतीतिनायन्यत्रैवस्वाद्गुयथास्मेप्राणानिश्रद्धमानानुमन्त्रयतेनिपुरुषस्यसयावरिचेत्प्राणाग्नाग्निमन्नसंवारिणमहोमिःस्वधयेहिपितॄनुपप्रजयास्मानिहावहेत्युथोत्थायपा४स्तनवस्रजेतमंवा४स्नाग्नियहंदेवासतिपितॄलोकयरुषि॰विस्थानमसासंम्यंतनुतोनोलोकोपथसाभ्यावर्तत्वेतिप्रेथेनं॒स४ज्ञास्त्यगंगारंनास्त्रिकांतिपिग्रातानिप्रच्छिपसछायनाग्र-आवयंतएकाल्मुकेनग्रपयंतप्रजानांवर्षानियन्तप्रज्ञातंहृदयंप्रजानांच

मनस्वोप्रज्ञानोऽग्निर्ज्ञप्रज्ञानंचर्मसऽशीर्षवालपादंप्रज्ञानंमेदऽस्यथास्यभार्योमुषसंवेऽशायनीर्यनारी॥४॥
ऽर्यनारायनिलोकंऽन्यानानिषद्यनऽपुत्रामर्त्यप्रेनं॥विश्वंपुराणमनुपालंतीनस्यप्रजाऽविर्णंत्वधर्
नितांप्रतिहिनःसव्येषाणांवभियात्सोपाथाथयत्युदीर्घनार्यभिजोबलाकमितासुमनमुपऽनूहि॥ह
स्तप्राप्तस्यदेधिषोस्त्वमनसुत्युर्जनित्वमभिसंभूवत्यथास्याःस्रुवेणनहस्तानिमज्जनस्रुवेणऽहस्ता
दादृश्नानामनस्यश्रियंबलेणनेजसबलाय॥अन्नेवत्वमिहवयऽस्रुचावाविश्वास्यधोअभिमानीजेय
मेनिब्राह्मणास्यधनुर्हस्तादादृश्नानामनस्यश्रियंक्षत्रायोजसबलाय॥अन्नेवत्वमिहवयऽस्रुचावाविश्वा
स्यधोअभिमानीजेयमेनिराजन्यस्यमणिऽहस्तादादृश्नानामनस्यश्रियंविशेपुष्टिंबलाय॥अन्नेवत्वमि
वयऽस्रुचावाविश्वास्यधोअभिमानीजेयमेनिवैश्यस्ययआत्रस्त्रियआहुस्तनुर्वैतयतनमनयासंया
हचिन्नाचादृधत्ययऊधरजूरासंहीमपविध्यंतिकृष्माजिनचेवरज्जुषुनाननेनमुप्राणेषुहिरण्यना
ल्कान्नास्यतिनानाचनुर्दहीनाभ्यामक्ष्णाजुहोतिचित्रदेवानामुग्णादनीकमित्यर्धर्चाभ्यांजुहोतिं
नायनेऽथमुखवत्स्यपात्राणिनिर्युज्यादितिनानिरभ्रासर्पिर्मिश्रेणपूरयेत्संस्रवेदितराण्यनिक्तानिपात्राणिभवंतीनिवेशायनेपवाध्यस्यसुपवाजनंखारीमित्यथा
स्यामिसांवृत्यसपाण्योरादध्यान्मित्रावरुणाभ्यांत्वेत्यथास्यमतस्त्रावृद्विद्यपाणीरवदध्याद्यामग्नीषोमाभ्यां
त्वेतिदक्षिणेदक्षणंसव्येसव्यंहृदयेहृदयमास्येनिह्नवंथागमोदितराणिंसंस्रुष्टायवषयास्यमुखंप्रछादय
तिमेदसाप्रोणोतीनिवेशायनथेनंचमेणांमशीर्षवालपादंनोनरलोम्नाप्रोणत्यग्नेवर्म॥६॥अग्नेवर्मपरी
ह्यभिर्व्ययस्वसंप्रोर्णुष्वमेदसाथयसाच॥नेत्वाधृष्णुर्हरसाजुहोणोदधृदृश्यर्यंरुषयातादृङ्मसए

डाक्टर भाऊदाजी दत्तात्रेय सारक्षम
MEMORIAL
DR BHAU DAJI

स्तारएकंकपालंशिरस्तः प्रणीतापणयनंचमसंनिधानीममग्नेचमसं॥५॥ऽममग्नेचमसंमाविजाकरःप्रि
योरवानामुतसोम्यानांऽएषयश्चमसोदेवपानस्तस्मिन्देवाऽअमृतामादयंतामितिदक्षिणेहस्तमुहऽसव्यमुपन्तमु
रसिध्रुवासरणीचरक्षिणेसमसणंसव्येधिष्णेहुपनीदक्षेस्यंदमुदरादरुपात्रीपार्श्वयोःश्रूर्पंछत्वाचेरुंकृष्णा
श्चमसंसाऽग्नाधिधानीचेऽउपरवनंवसतीसाऽग्नायकृष्णाश्रोण्यान्वाहार्यस्थालीचपादयारग्नेहोत्रस्थाली
माज्यस्थालीचोर्वीमत्त्वत्वलमुसलंऽउदग्दशेलेऽग्निस्थारंवनाम्यांशिरस्तऽउपसादनीयंकूर्चंनिदधातिउपा
वहरणीयमयावश्चिष्ठानिपात्राण्यनेरणमक्ष्यिनानिर्वपयुरपोमण्वयान्यभ्यवहरंयुरपोमण्वयान्यभ्यवहरं
नीनिवित्तायनेवानिरभ्रान्नाह्मणाभ्योयस्मयानिलोहमयानिचरुस्रुवौयाभ्यांजुहोतिनानिरभ्रासर्पि
र्मिश्रेणपूरयेत्संस्रवेदितराण्यनिक्तानिपात्राणिभवंतीनिवित्तायनेपवाध्यस्यसुपवाजनंखारीमित्यथा
स्यामिसांवृत्यसपाण्योरादध्यान्मित्रावरुणाभ्यांत्वेत्यथास्यमतस्त्रावृद्विद्यपाणीरवदध्याद्यामग्नीषोमाभ्यां
त्वेतिदक्षिणेदक्षणंसव्येसव्यंहृदयेहृदयमास्येनिह्नवंथागमोदितराणिंसंस्रुष्टायवषयास्यमुखंप्रछादय
तिमेदसाप्रोणोतीनिवित्तायनथेनंचमेणांमशीर्षवालपादंनोनरलोम्नाप्रोणत्यग्नेवर्म॥६॥अग्नेवर्मपरी
ह्यभिर्व्ययस्वसंप्रोर्णुष्वमेदसाथयसाच॥नेत्वाधृष्णुर्हरसाजुहोणोदधृदृश्यर्यंरुषयातादृङ्मसए

पयस्वायुधीयज्ञमानोजस्वास्वर्गेलोकमेनीनिविज्ञायतेऽथयद्यनुस्त्रक्षणोनानुस्त्रक्ष्यंतोभवंत्युस्त्रजेहेनांब्राह्मणा
यदग्नादधात्येवश्रेयसोभवतीतिविज्ञायतेऽथयद्युत्स्त्रक्ष्यन्भवतिनांत्रिरपसलैरग्निंपर्याणयतिअपवर्गमयुवति
माचरंतीमितिनिस्त्रक्तिःपर्याणीयोत्तरतःप्रतिष्ठितामनुमंत्रयतेयोजीवायेचमनायेजानायेचसंस्याहत्यथा
स्याःकर्णलोमानुत्याघृणाण्योरात्म्यांत्रिन्नावरुणाभ्यांत्वेत्यथास्यामतस्त्वावत्विद्यद्यघृणाण्योरेवादध्याछाम
शबलाभ्यांवेतिदक्षिणेरथेनामुत्सन्यतिमानाऽघृणाहिहावसनाऽस्वसादित्यानाम
मनस्यनाभिः॥ प्रणुवोचंचिदिनुषेजनायमागामनागामधितिंवधिष्ठ॥ पिबतूदकंरुणान्यनुष्ठंसुस्त्रजतेत्यथै
नमुपोषतिपुरस्तादाहवनीयेनदक्षिणतोन्वाहार्यपचनेनपश्चाद्गार्हपत्येनोत्तरतःसभावसथ्याभ्यामन्त्रा
युत्सृष्टापवतिनंयथाहवनीयःप्रथमंमुञ्चत्येवंलोकमभ्यजेषीदित्येवंजानीयादथयद्यन्वाहार्यपचनः
पितृलोकमथयदिगार्हपत्योगंधर्वलोकमथयदिसभ्यावसथ्योसप्तर्षीणांलोकमथयदिसर्वेएवसहजल
येयुर्ब्रह्मलोकमभ्यजेषीदित्येवंजानीयाद्यत्रास्त्रियआहुस्तत्कुर्वंति॥७॥अथेनमाहीपयस्वाद्यमान
मनुमंत्रयतेमेनमंतरिक्षोचोमास्यत्वचंचिदापोमाशरीरं॥यदाश्रंतंकरवोजातवेदथमेनंप्रहि
णुयात्पितृभ्यइतिप्रज्वलितेनमनुमंत्रयतेनश्रंतंयदाकरसिजातवेदथमेनंपरिदत्तात्पितृभ्यः॥यदाग छात्य

स्फ्यनिधिमेनामथारेवानोविश्वानीभगानीयत्रयोनारंव्याचक्षेयदोनास्त्रंयेनवस्त्रंगछतुवानहात्मापांचगछ
दधिवोचधर्मणा॥अपोवागछयदिनतेहृतोषधीषुप्रविष्टानारीरियत्रेनमजचित्रंतबलेनमुत्व
नबध्वाविनिःसर्पस्यजोभागस्तपस्तप्तेनपस्वेनतेशोचिस्तपतुतेतपिः॥वासोग्निोवासनुवाजातवेदस्तनिवर्थे
मऽस्त्रक्षोयत्रलोकाःसंतिसयद्वोदेवानिनेनंप्रस्थानयतिप्राणंदेवोऽवतोषणाघृतेनत्रिरपसलैःपरिषिं
चतिवाऽग्नीमिस्तस्त्यागछथेनपर्णमयेनस्त्रुवेणोपघातंजुहोतियएतस्यपथोगोमारस्तेभ्यःस्वाहेतिजुव
स्त्रुवाहुतीरथोन्यांजुहोतियंवैतमस्मादधित्वमेतदथवैनदस्ययानिरसिथेभ्योनरः पुत्रमित्रेलोकंछज्ञातवेदाव
हमऽस्त्रक्षोयत्रलोकाःसंत्येवंजुवमनुप्रहरत्येतेनोन्यवदानानीडस्त्रक्षुनाप्रछिद्योडुंबर्यादब्योपधानंजुहोस्त्र
यरयिमतेस्वोऽयमेवरदवंमनुप्रहरतिजघनेनचितामथैनंनवचेनयाम्येनस्त्रक्षोपनिषूतेप्रक्षुनाक्षहता
भात्यक्षिरस्यासीनःपराचानुवाऽयंवाजघनेनवाऽहनंतिस्त्रोदक्षिणाप्राचीःकुर्युःकुर्वंतथैनाऽअद्रिरनु
परिस्त्याग्निकृताभिरनुप्रकीर्यसंगाहंनेऽपूर्वाःपूर्वाःसंगाहंनेऽभ्रन्वतीः॥८॥अभ्रन्वतीरुवतीःसंरभध्वमु
निक्षतप्रनरतामरुद्वयः॥अन्नमुहामयेऽमनसोवाःशिवान्यथमभिवाजानुत्तरेमनिजघननकुर्युःपर्णश्चाव
निहस्यावलेनभुत्स्वनबध्वाविनिःसर्पनियद्देवस्यसवितुःपवित्रेऽसहस्रधारंवितनंमनरिक्षो॥येनापुरांदेऽ

मनार्तमर्त्यैर्निगमैर्मांसर्वेतनुंपुरामीनिजघ्नयोसुरस्यानियानाद्भुत्यभारपर्यनिशास्वअभिमनावपनिमिछमानाः॥
धातुःस्नाःसर्वाःपवनेनपूताःप्रजयास्मान्व्यावर्चसासद्भसन्नाथेनियन्नापसघ्नन्यनवक्षमाणाअपःसचेकादक्षिण
मुखाःसमरन्निकाअस्रवनेधानापुनातुसविनापुनात्विनामग्राहंविरुद्धमुसिन्योनार्याचम्पाहृत्यंमुपनिष्ट
नउद्यंनमससमरंत्यथग्रहानार्यंतियच्चात्रस्त्रियआहुस्तदुर्वस्यनसिन्कालेसमात्याःकेशाश्मश्रूणिचापघ्नंतेयसं
निधानाभवंतिविकल्पइतरेषुवापयेउवानिचवपेरन्वासतनवानुपेमन्यमवासंनिधानेपानिबोधायनस्यक
ल्पोनएमाहनावपेरंत्रित्यंन्यत्रविहारादित्येकेमानरियतयोचार्यइतित्रिरात्रमक्षाश्नालवणभोजनमधःशायन
ब्रह्मचर्यंचत्र्यहंषडहंवाद्वादशाहंसंवत्सरंवायावद्बृहणोद्वादशाहावराय्येपरमगुरुष्वेवमथोदकमितरेषुत्रिधा
त्रिरात्रंयावज्जीवंप्रेतयत्स्यथयआहिनाग्निरन्यत्रप्रेयात्॥७॥अथयआहिनाग्निरन्यत्रप्रेयाद्दीप्यमानेराहु
यमानेरासीनत्यावदस्यशरीरमग्निभिःसमागमयेरन्नित्यथेतदग्निधात्योयथायोदाहयित्वागार्हपत्येभिर्वि
ष्यंदयित्वाहवनीयेभिर्विष्यंदयेदयत्लासमिधमाहरेदुपरिष्टाद्धविषोभाहरंतीतिविज्ञायतेथेनमाहार्यां
नरणावेधुक्षेरोप्यघृतेसिद्धमुपोषयेदथयदिदग्धस्याद्स्थीन्याहरेत्सांवेदशारीराणांकृत्माजिनेपुरुषा
कृतिंकृत्वातूपरिपात्राणिचित्वाकुशानरुणकेप्रतिछायोपोषयेदथयद्यस्थीनिनविंदेयुस्त्रीणिषष्टिर्नानि

पर्णत्सरूणामेवकृत्माजिनेपुरुषाकृतिंकृत्वातेषूपरिपात्राणिचित्वाकुशानरुणकेःप्रणाघप्रसिद्धमुपोष
येयुरथयदिदंशवप्रलायनेतादृशंविहारंकल्पयित्वासावेहीतिनामग्राहमाहूयपर्णत्सरूणामेवकृत्माजि
नेनपुरुषाकृतिंकृत्वातेषूपरिपात्राणिचित्वाकुशानरुणकेःप्रतिछायप्रसिद्धमुपोषयेयुरथयदिदंशवि
नप्रलायनेतादृशंविहारंकल्पयित्वासावेहीतिनामग्राहमाहूयपर्णत्सरूणामेवकृत्माजिनेनपुरुषा
कृतिंकृत्वातेषूपरिपात्राणिचित्वाकुशानरुणकेःप्रतिछायोपोषयेदित्याहनाग्निमग्निभिर्हरंत्यन्नयात्रेभ्य
स्तिविज्ञायतेपुरुषाहनितस्यप्रेयनमृत्येनामनुगाधारहनस्यवचनंथाप्युदाहरंतिनारीरदाद्यादाहवाअ
ग्नयोभवंतीतिनदग्धिरानयेविज्ञायतेशुनमिशुनारदोऽग्निर्देवायन्नानश्नाजरसंनतृणां॥पुत्रोसोय
त्रपितरोभवंतिमानोमध्यारीरिषतायुर्गोरिषे॥९०॥अथानःसंचयनमेवस्यात्सुश्रोणिसदुपंच
स्कासप्तस्कानवस्कैकादशस्कावायुमारात्रीनर्धमासान्मासान्वृद्धंसंवत्सरंवासंपाथघ्रंचिनुयुरिति
सउपकल्पयतेसर्वंचक्षीरंचार्ज्यंचोदकुंभंचदर्भाश्चपरिस्तरणीयोलोहितेसत्रेवृहतीफलंचाश्मान
चापामार्गंचवेतसशाखांचासिकताश्चभुत्वेचपूर्णशाखांचानरोवहनादंगारानिर्वर्त्यंतिस्त्रीवृसजनीया
नुहोत्यवसृजघनरेतोपिरभ्यंसंगछस्वपितरिमयेनेकमश्नाकुनभानुनोदित्यथेतस्मिन्सर्वेसारंचोदकुंभंच

क्षिप्त्वेनसऽआखयाबोऽस्यसुंजातयस्यप्रकाथयदूऽरीराणियंतेऽग्निमंथोमेनिषाडूः प्रथमांवोन्नमोवाडूऽ
रभ्यावर्तयंतुरथेनदूहनमुरुकुंभंयुञ्जिस्रवोक्षिनमवोऽस्यवास्यस्त्रीणांमुख्यासासञ्चपाणोऽरहनीफलंनीललो
हितान्यांसन्त्राभ्यांविग्रथ्यमानमन्वास्त्रायाधामार्गपासरुपमऽआनन्वीक्षमाणादृनःशिरस्तोवालिऽङ्गा
सुनिष्ठानःसतुवंसंभरस्वमेहगात्रमवहामान्नारीरं॥ यत्रभूम्येरणंसेनत्रगछनत्रत्वादेवःसविताऽधात्तिस्रि
रहंतएकमिनिद्वितीयंपरऽनएकमिनत्तीयंनत्नीयेनज्योतिषासंविद्यास्वनिचतुर्थंसंवेशानत्नुवेचातुरे
धीतिपंचमंप्रियोदेवानांपरमेसधस्थऽनिषष्ठंमथेनंसकंसंचिनंसंचित्यनस्यपिंऽकरोतियथास्यकृपोत
छायायांनोपविशोदित्यथेनमपरिमेनेऽकऽभिश्चरुमिभिःपरिचिनोतिननेनपरिचियाघथास्यकृपोत
छायायांनोपविशोदित्यथेनान्यस्त्रीन्यङ्गः प्रक्षात्यकुंभेवाराबेवाकत्वादायोपोनिषट्युनिषट्प्रहि॥१९॥
उनिषट्प्रहिपरेवोकःकृणुष्वपरमेव्योमन्॥ यमेनत्वंयम्यासंविदानोदेवासोनमोऽधिरोहयमन्नितंप्रतिवे
शंकृणुनिधायाथातोहविर्यज्ञियंनिवपनंयंकामयेतानंतलोकोस्यस्यादितिनमस्याऽअनेसिकतोपोमप
रिश्रयतिनिऽहधातिरुथिऽयास्वाऽअक्षियाऽअपामोषधीनाऽरसेस्वर्गलोकेनाकस्यत्वाष्ठेऽभस्यत्वाविष्टपसा
रयाम्यत्वावियंतंलोकाऽएवभवतीतिविज्ञायतेजघनेनकुंभंनिष्ठादक्षिणाःप्राचीःकूर्पुःकुर्वंतीतिनसुरला

आरभ्यातंजघनेनकूर्पुःपर्णशारवेनिहत्याबलेनभुल्वेनबध्नातिनिःसर्पंतीतिनसुरलाआरभ्यातंयत्रायस्त
घ्नंत्यनवेक्षमाणाःऽएषसचेत्तादक्षिणाऽएवास्यसमृद्धिकाःअस्रवंतेधानापुनातुसवितापुनात्विति नामग्राहंत्रि
रहरहुत्सिञ्चोत्तीयोचम्याऽइत्यमुपनिष्टनऽउदयंतमसस्परीत्यथग्रहमायंतियज्ञानस्त्रियआहुस्तत्कुर्वंति॥१२॥
तेयधिपुनरर्धस्यंतोभवंतिपुरस्तादेवानवोषयुञ्जंतेचारणीचकस्मात्तिनंदक्षुपलेशाम्यंतित्यथयंतुप्रहता
निस्युर्यएवऽस्यबाधस्यारणीऽहीत्वामथित्वाग्निमुपसमाधायमसपरिस्तीर्यदक्षिणोनविहारंदक्षिणा
ग्रादर्भांस्तीर्यतेषुपरिकस्मात्तिनंदक्षुपलेयुत्कार्थेनान्यस्त्रीन्यवाजनंपित्वाऽएषणसंधंधास
मुदायुञ्जंतप्रत्येकंनुतोवस्मात्तमधिजानीस्यथैतावधिजायतां॥ अथयेवैश्वानरायसवर्गायलोकायस्वा
हेत्यत्रैवानुप्रहरंतेनजूहुंचारणींचकस्मात्तिनंदक्षुपलेशाम्यंतित्याऽएषासभवंतिनंयज्ञात्लोध्वमुज्वल
येदेवलोकमभ्यजेषाऽइत्येवंजानीयाद्यथयदिमृहंतेमुरेमज्वलयेदंतरिक्षलोकमित्येवंजानीयाद्यथयदीमा
मनुवोदिहवेतिजानंतियज्ञात्स्त्रियआहुस्तत्कुर्वंतिनवानऽध्वऽस्मञ्जंनूमाऽइयंतकुनीवोस्यहरंत
येरुमनिवोपरिचिनुयान्नमस्येवाऽइत्यस्यपंतिनमनिवानःपवतेनमायुःस्थरात्रिसनाऽदित्यस्यमऽआज्ञानवा
नीयास्यशीछिघनंयमेवंविद्यस्युर्यऽउऽएवंविदुरेषमुहाहनाहाश्वथ्योहायनासहोएवचक्रंनस्योहमेहा

हीनाश्चथ्याहायनाश्रेयसीश्रेयसीर्यस्मैयुछंतीयुछंत्यस्मैवस्यसीवस्यसीप्रजाभवतियएवंविदध्युर्यउचैनदेवंविदुरेनांहवैकोधीनाहुर्विदांचकारतस्माहमकोधीनाकंनश्रेयसाश्रेयसीयुस्मैयुछंतीयुछंत्यस्मैवस्यसीवस्यसीप्रजाभवतियएवंविदध्युर्यउचैनदेवंविदुर्यउचैनदेवंविदुः॥ १३॥एकाहंपुनर्युस्त्रीण्यहानिधुनुयुः पंचसप्तनवैकादशाहाभ्यर्धमासंधुनुयुरर्धमासंधुनुयुरुमासंधुनुयुरुमासान्मासान्नत्संवत्सरंवासंपाद्यसंधुनुयुरितिउपकल्प्यतेनरधिचकाजिनमिश्रंकुंभीचशातारणानिस्रुवंपालाशीमथ्योरहितंचर्मानडुहंमाहननाथमपसलावलींजलंपरिश्रयणीपूरयित्वाग्नीध्राग्नीमथ्याभ्यांपरिमथ्याश्वलोकंयजमानंहयोधानासलिलमिश्राश्वाश्वलमिश्राश्वाथेनरमिवान्यायेनोंधनमर्थमात्रंसंमूलंबर्हिरलंकृत्यवासःस्रुवंवितर्णांचतुरोलोष्टान्यंचवसूनंचाधूषास्तंधयंतेनकानियारिनःश्लेनेनकःसारेणाकोदभ्रेकामधुनेकश्चनुरओषधिस्तंबायजुर्नस्तंबहरवालंबकाद्वास्तंबंकुशास्तंबंचनुरोनाहरशोयाज्यर्धिःपर्णमयवारणवतसशमीमयादंडाश्वत्थवारणाश्वत्थाच्चशमीशाखांचयवाद्वास्तंबंजिधर्मिकताश्चश्रुत्वेचनिस्रुश्चपर्णशाखाअथांतरेणाग्नेयंशमशानंचागारंवाविमितेवाकाहितेभवतिनहुत्वाग्निमुपसमाधायजलेनाग्निंनिस्रुःपालाशीमथ्योनिहसनासामंतरेणाछिकुंनिधायनडुपरिहोछनात्तृणमध्युप्यग्नेरामधुमिश्रेणपूरयतिवैश्वानरंहविरिदंजुहोमीमंसमुद्रंवा

नथारमुत्सर्मिनिहाभ्यांदक्षानुमंत्रयतेदक्षस्त्रस्कंदत्यथैनंरोहितेनचर्मणानडुहेनाभिघानमभिघातंत्रिरुपसलेःपरियंत्यग्निमोभ्रंजिमोहतिनिरवरुवपग्निःपरियंतिनिरहएवममत्याएवंस्त्रियस्तरनुनूनंक्रव्यादनुन्त्येषुर्यश्चापहन्यतेरवार्थावापलेवासवनामयंतेयंद्वेषस्समवशमितिवनंभवतिनेनप्रयाप्रययुर्यदहनपुरस्तान्नपश्चाद्वंदमसंपरेयुस्तेमहारात्रेउथायप्रययुः॥ १४॥तेमहारात्रउथायप्रययुस्तात्रमशानकरणंमथेनब्राह्मणाआहीरादायोभरतेनोगत्वालोष्टानुपसंहरतीष्कावाथेनरादहनमारहनमुरकुंभस्वोक्षितमवोसत्यपतवीतविचसर्पतानोसानमस्मारनिमथानिवउपसर्पहतायतेवजीवंतमभिनिरभाजीवनोत्यषप्राणानपिरथादिनिपर्णशाखयावेष्टयित्वासपलाशनयारज्जापरियंतिप्रेमांमान्नायपुस्तुहीतिनस्यमाग्नायदिग्वादभुपरस्तान्नाभिरभंपश्चायदिनाभिरभंपुरस्तान्नाभुरभंपश्चायदिनाभुरभंपुरस्तादुत्तूरभंपश्चायदिनुत्तूरभंपुरस्तात्संभूमंपश्चायेरुषमान्नभवतीतिविज्ञायतेरथविधाभ्यासमनुसमस्यतेनस्वाभिरक्षत्यथोध्वस्यसंघारवैःखानयंतुघृषंतोयस्यादक्षिणतःपश्चान्नवधीयसीःकुर्वंत्यथहाभ्यामाभ्यांगृह्णंतिमधिगृह्याग्नेअग्नियोनोअग्निरितिस्वयंचिनिजपतियास्तेअग्नेसमिधायानिधाग्नेतनूभश्चमग्निमग्नातःकर्करिमामुषधानिप्रजापतिस्त्वासादयतुनयादेवतयांगिरस्वभुवासीदेतिअथास्मैनमुरस्तादेवोडुंबरंयुग

लांगलंकाशितंभवनिमलगवंवात्रयोदृगवंवायुभायुक्तस्यभवंस्थानदुहोयुनक्तिसवितेतानिशारीराणिपृथि
व्यैमानुरुपस्छआदधनेमिर्युज्यतामध्रियाशितंवर्षिष्ठेनंवाहाःश्रुतंनानांभुनासानाविसांवाचमिनिद्राभ्यासी
तांप्रत्यवेक्षनेसीतंवहामहेवार्वाचीसुभगेनव॥यथानःसुभगासमियथानःसुफलासमियथास्मिकुंभंसीता
यांनिरधानिसवितेतानिशारीराणिपृथिव्यैमानुरुपस्छआदधनेमिरदितेशीर्षवेयथानदुहोचिमुंचातेविमुच्य
ध्वमग्निर्यादेवयानाअनारिष्टनमसस्मारमस्याःयोनिरथामसुवरगन्मेतिनएतेध्वर्योभवतियदक्षिणावा
न्यिन्मेधायसुवेसन्नियोग्निर्यथागर्वयुरचितियत्रबानुहस्तयुगलांगलमथेनमुपवानयतिप्रक्रमनायांतिप
तयंतिविपतउरोयथाजिहतेपिन्वनेसवः॥रराविष्वस्मेसुवनायजायतेयस्मुन्यःपृथिवीरुतसावनीस्यग्ने
वत्सवीधांवर्षतियथायेमायहार्म्यमवपत्यंचमानवाः॥पवंवयामिहार्म्ययथासामलोकेजीवभूरयइत्य
त्रसिक्तानिवपयस्तेनवश्रवोवयंरतिषुरुछंदसमथोध्वेचिनउपरधातिचिनस्छपरिचिनुध्वेचिनश्र
यध्वंपिनरोदेवताग्रजापतिर्वःसादयतुतयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवासीदत्यथानुद्रुहत्याध्वायखेनिगायत्याज्ञा
त्रणस्यसंतपयासीतिनिष्टभाराजन्यस्यथथसछुथाशार्करमनुष्टुहयत्यथाहाभ्यामात्मन्यग्निंगृह्णाति॥१५॥
अथहाभ्यामात्मन्यग्निंगृह्णातिमथिष्टाम्यग्निंयोनौअग्निरितिस्वयंचिन्निजपतियालेअग्नसमिधोयोनिथा

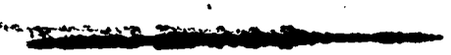

मेतिन्वेनमग्नमभिमन्थतिअरणंजपत्यपामिदंन्ययतंनमसहनिहाभ्यामथस्न्यवनुहोमीचमुरोलोहासनपरधातु
नेनभोमिरथिवीतयरीमंलोकंनिदधन्मोअहरिषे॥पनाःसृष्टाःपिनरोधारयंतुतेत्रायमःसादनानेमिनात्वि
निपुरस्ताउपरधातुपसर्षमानरभिमातामुरुज्यचसःपृथिवीःसुरावा॥उणेस्रदायुवनिदक्षिणावत्यषाढा
पतुनिर्ऋत्याउपस्थेःपुत्तरतःउछमानस्वःपृथिवीमाविवासधथाःसपायनास्मैभवसूपवचना॥मातापुत्रंयथा
सिचाभ्येनंभूमिरूर्णुहितपश्चारुषंचमानापृथिवीहिनस्यसहस्रंमितउपहिश्रयंतां॥तंगृहासोमधुश्चु
तोविश्वाहास्मैशरणासंत्वन्नेनिरक्षिणानःतयादेवतयाङ्गिरस्वत्सदोहसःकरत्यथनेतिलमिश्रामिश्रो
पविकिरयेणीधीनाहरिणीरर्जुनीःसंतुधेनवः॥तिलवत्ताऽजमस्मुहानाविश्वाहसंत्वन्नमपस्फुरंतीनि
त्यधेनंहरिवान्याऽयेदुग्धमधंसाग्नेदक्षिणानऽपरधात्येषतेयमसाधनेस्वधानिधायतेगृहे॥अग्निमिनांमते
प्रसावित्पत्नयजमानस्यनामगृह्णातिनयादेवनंकृत्वासदोहसंकरोतिदक्षिणानःसमूलंवाहीनिरधानीरुपि
नद्यःप्रभरेमनुर्हितेवेभ्योजीवंनउत्तरंभरेमा॥तवामानोहासोमथाभवयमनुत्वयम्याससाविशामइतिनया
देवनंकृत्वासदोहसंकरोत्यथनेषीकामुपरधातिनमंत्रवमानोहनंनेनयथोचिहि॥सत्वंनश्चित्रवीर्यावान्
द्यो संनरंपनरान्नरेतिनयादेवनंकृत्वासदोहसंकरोत्यथास्छिकुंभुक्भोगेनवासनिर्णिज्यथांगचिनो

DR BHAU DAJI

तिसवितेनानिद्राराणिपृथिव्यामातृकृपस्छआरभे। नेभ्यःपृथिवीशंभवेयत्रषडोनारंभाचष्टेसूर्यनिचक्रुर्गछ
तुकानमात्मन्प्रतिनिष्ठाशरीरः॥ परमेष्ठीअनुपरेहिपंथामिनिचाथैनमुषवानयंनिशंवानः॥२॥हिनष्ठणिः१
मुनेसंवोषधीः॥ कृत्यंनांमेदिवाःशग्माः॥ भत्यथेनाम्बचचरुन्मातृपानुपधात्यरूपवाहुनवांश्चतुरहसोतृतन
भुवन्यंथवीघामुनोपरि॥ योनिकृतःपथिकृतःसपर्यतनयेवानोधनभागाहुस्य॥ एषानेयमसादनेस्वधा
निधायतनगृहेसो॥ इत्यन्नयजमानस्यनामगृह्णाति॥ इवाक्षरीनाः२ रसस्वनागोपायतुनआदेवतयांगिरस्वभु
वांसीहतिपुरस्ताउपरधानिअपूषवन्धनवानिक्लिनरनोरुषवान्सारंयानिनि पश्चाद्रूपवान्दधिवानिनिदक्षि
णतोरुषवान्मधुमानिनिमध्येज्ञानाक्षरासहस्रावरायुनाक्षरायुनाक्षरेनिमनिद्रामनुषजानिनयादेव
संकल्पासूदरोहसःकरात्यथैनमनिलामिश्राभिधोनाभिरुपकिरत्यनास्तस्वधाअमृताःकरोमियास्तधानाः
परिकिराम्यत्रनास्तेयमःपितृभिःसंविदानोनधेनूःकामदुघाःकरोतित्यथचतुरस्तंबानुपरधानिचनूणामु
पनिष्ठात्वामर्जुनोषधीनं॥ यथोनस्मापारहुरुः॥ नसांत्वामध्यादहेचरुर्योअधिधानवरंनिपुरस्तादुत
नस्तंबहरेणाःस्तंबमाहरेनांग्रियतमांमम॥ रमादिंमनुष्याणाःशयिष्ठालुनिरोहतिपुनरनाहवोस्तंब
कान्नानास्तंबमोहररसोमपहत्ये॥ यएनस्यदिवाःपराभवभयावोयथानोभवनुनरितपश्चात्कान्न

DR BHAU DAJI

स्तंबहरेणाःस्तंबंमाहरविरणामेवर्षीप्रियाःभवस्मरस्तंबोवादनुकांडमथोफलानिनिदक्षिणतोदर्भस्तंबंन
तुर्णीस्तंबानांमत्यैर्मध्यंमंचनुमुपरधात्येनैरेवचतुर्भिर्मंत्रैस्तथादेवनंक० हंसःकरोत्यथचतुरोनानारश्मीयान्परि
धीन्परिदधातिमात्वारक्षोसंबाधेथांमामानाःपृथिवीवं॥ एतन्यग्नाताःस्थधासंयमाजयरनिपर्णमयकृ
णाभयोपुरस्ताउत्तरतश्चमात्वारक्षोसंबाधेथांमामानाःपृथिवीमहा॥ वैश्वस्तनःहिरण्यमिमयमाज्येविरक्षसो
निवेनसशमीमय्योपश्चात्सुदक्षिणतश्चनयादेवनंक० सूदरोहसोकरोत्यत्रनमेधोकामुपरधानीत्येकथर्ज
षानुपरधानिपृथिव्यास्त्वा॥ ९५॥ पृथिव्यास्त्वालोकेसादयामयुष्यन्नर्मासिधिनरोदेवना॥ प्रजापतिस्त्वा
सा० सादिनिशंपुरस्ताउपरधात्येनैरेवस्यत्वालोकेसादयामीनिशंमुत्तरतोदिवस्त्वालोकेसादयामीनिशं
पश्चादिशांत्वालोकेसादयामीनिशंदक्षिणतोनाकस्यत्वापृष्ठेसादयामीनिशंमध्येत
योदेवनंक० दोहसःकरोतिअथलोकंपृणाउपरधानिलोकंपृणाछिद्रंपृणाथोसीदाभिवातं॥ ईडान्तित्वाघृ
हस्पतिरस्मिन्योनावसीषदद्भिनिलोकंपृणाभिःसहस्रंमेपवन्तेद्विपाहस्ताद्विषेनाग्नेवपुनःपुनरुपरधात्ये
षकाग्नेविचिनावधिषंचाशीतिशतमुपरधाद्विज्ञायतेऽग्निचित्वासोत्रामण्यायजनेमेभावरुणाग्निस्थाकनका
षकाग्नीनांब्राह्मणंनयादेवनंकृत्वासूदरोहसःकरोत्यथावदुत्यरूपमभ्वमभिमरूपनमुपरीषमुपरधानि

यज्ञेदिवो नितयादेवनंकृत्वारदहोहसंकरोत्यथेनमुपवातयतिनशंवातः॥२॥हिनष्टणिः शामुनेसंत्वोषथाः॥क
त्यंनांमहिनाः सर्वाहत्यथेनमनिमन्नानिदमेवमनोयशामानिमारामकांचन॥तथादश्विभ्यांनंमिश्रेणावरुणेन
चेनिपुरस्ताद्वारणशास्त्वोनिरधानिवरुणोवारयाहिदेवोवनस्पतिः॥अत्यंनिकृत्यहाश्वनस्पतिरिपुत्तरतः
क्षत्रविन्नरणांनिदधानिविध्यतिरासविधारयास्मदघाद्वेषा२ सीनिपश्चाच्छमीशास्त्वोनिरधानिशमीशामया
स्मदघाद्वेषा२ सीनिदक्षिणतोयवांनिरधानियवयवयास्मदघाद्वेषा२ सीत्यथमुपनिस्तृणेपृथिवीगच्छतन्मिंत्रं
गच्छवरुणंगच्छदिशांगच्छकवर्षंगच्छदिशोगच्छदिवंगच्छांतरिक्षंगच्छपृथिवीगच्छापोवागच्छयदिनयते
हिनमोषधीषुप्रनिनिष्ठानाशरिरिनिजघनेनन्निनांनिस्तोदक्षिणाप्राचीकृष्णंकृष्णंनिनयुरस्ताद्व्याख्या
तंजघनेनवाकृष्णं पर्णशाखेरिहत्याचलेभुत्वेनवधावनिनिःसर्पतीनिनयुरस्ताद्व्याख्यातंयत्रापस्रवं
त्यनवेक्षमाणाजपः सर्वेवादक्षिणाप्रवाः समूलिकाआहरंतेधानापुनातुसविनापुनातुत्विनामघाहं
न्निरुरुकमुत्सि-ञ्चोनीर्याचम्याहित्यमुपनिष्ठनउहयंतमसस्थोयथग्रहानायंतियशूत्रुस्त्रियआकुलंकृ
र्वंतिनत्रशांतिंकुर्वंतिसोनामण्याः प्रसाम्नायोभवत्यमाविक्षायांजुहुयाहितिसंनिष्ठनलोष्ठचिनिः संतिष्ठ
तेलोष्ठचिन्निः॥ ॥षष्ठः॥ ॥अथग्रहानेप्युपवत्यथेतरारणंस्रुवंचसुवंचवारणाभिरर्थान्कृष्णयंव

हिंपर्णमयमिध्मंरोहितंचर्मानडुहंनवंचसर्पिरांजनंश्यामानंचानडुहंचश्मश्रीशास्त्वोचकृष्णाकानिच
दर्भस्तंबंयवाञ्चेत्यथांनरेणाग्रमंचश्मथानंचनहृथानिमुषमाथायकृष्णयंवहिंस्तीर्वावारणान्प
रिधीन्परिधायपर्णमयमिध्ममभ्यज्यस्वाहाकारेणाभ्याधायाथेनडुहंनडुहंजघनेनाग्निंप्राचीम
ग्रीवमुत्तरलोपस्तरणानिनदारोहंतियावतोस्यज्ञाथ॥नयोभवंत्यारोहलायुर्वसंग्रहणानाभजुपूर्वंयजमा
नायतिष्ठ॥इहत्वष्टारुजनिमाकरत्वोदीर्घमायुः करतुजीवसेवः इत्यथेनानुपूर्वंहत्यथनियथाहान्यनुपूर्वं
भवंतियथर्तवंकल्पंतेयंतिकल्पाः॥ यथानुपूर्वमपरोजहात्येवाथाराधुर्विकल्पयेषांत्रित्यथवारणेन
स्रुवेणवारण्यांसुचिचमुत्तरेतंरहीत्वाजुहोतिनहिनस्तेनमनुवेरुरंचकारमर्त्यः॥ कविंविप्रंनिजंपुन
र्जरायुगोहिवः॥अपनःशोशुचदघमग्नेशुशुग्ध्यारयिं॥अपनःशोशुचदघमित्यवसाहत्यथवारणेनस्रुव
णापथानुजुहोत्यपनःशोशुचदघमितिहारवसाहनीरथापोथायानडुहमन्वारभतेनडुहमन्वारभ्यम
हत्वलये॥सनरद्वेषोभराद्वहिः संपारणोभवतिप्राचीयांतीमजीवीवमनेरावर्तिनभूद्वाद्वेषोहार्तिन्नोअ
घं॥प्राचीयामाहनयेरसायद्रापेअमुःप्रनरदधानाहनिजघन्यरामीशास्त्वयापदानिसंतोपथंतस्था
पदंसंयोपथंनोयदेमद्राधीयआगुःप्रनरदधामाः॥आप्यायमानाःप्रजयाधनेनशुभ्रुःपूताभवतयज्ञिया

सदस्यथोच्चयामंचाभ्यानमुपरथानीमंजीवेभ्यः परिधिंदधामिमानोऽगादयशाअर्धमेनं॥ दूतंनोवृणुशारदः पुरु
षीस्तिरोमृदुंदधहेपवनेनेत्यथैनाःपत्नयोनवेनसर्पिषासंस्त्रानरमानीरविधवाःसुपत्नीरांजनेनसर्पि
षासंस्त्रांतीरनिकृन्तनरूपाकल्मलेकुरुनांजनेनांजयतांजनत्रेकुरुजानपदेहिमवतस्परि॥ नैनामतस्यशूले
नारानैर्भेयामसीत्यथैनानिकृन्तनरूपाकानिसमुच्चित्यदर्भस्तंबेनिदधातियथात्वमुहिनस्यापधर
थिव्याअधि॥ एवमिमउदूदुतुकीर्त्यामशासावुसवचसेनिप्रत्येत्यग्रहानासंदीत्रेखानित्यारोहंत्यनश्रवो
अनमीवाःसहोवाआरोहंतुजनयोनिमग्रइत्यजचेतरहःपचंतेयवौदनंवाजस्याभ्रांत्यजोजास्मदघाहषा
सीनियवौदनस्यप्राश्नातियवोसियवयास्मदघाहषाःसीयथात्यश्राहंकुर्वंत्येकस्मांवाकाणायांनिरघु
वार्यंचसत्रवासमसत्रवानवसत्रवैकादशसत्रवाद्वादशसत्रवाद्वादशाहःस्वर्धमासेषुमासेष्वृतुषुसंवत्सरवाद्यात्कामम
रहरवंदशमासान्त्संयंतिनक्षद्दशमासस्यारोहंतिसंवत्सरंसंवत्सरेनस्मिन्नहानिरघात्सएषएवंविहितए
वंमनाहिताग्नेश्चित्रपुरुलिंगपात्रचयश्चकाकेनावपनवर्जंपितुर्मनुराचार्यस्यवाक्रियेनसहस्वदक्षि
णेवाअन्यस्यापिन्नमेधःसंनिष्टनेपिन्नमेधः॥ ॥ ३ ॥ ॥ सप्तमोध्यायः॥ ॥ ॥
॥ ॥अथगृहानेष्यन्॥ एधिष्यास्त्वालोके॥ अथहाभ्यामात्मन्॥ तेमहानात्रउत्थायप्रययुः॥

एकाहंधनुषुः॥ नेयद्दिपुनर्धस्यंतोनवंति॥ उन्निष्टप्रेहि॥ अथानसंचयनं॥ अथयआहिताग्निः॥
अश्मन्वतीरवनी॥ अथेनमादीपयति॥ अग्नेर्वर्मपरिगोभिः॥ इममग्नेचमसं॥ इयंनारीपतिलो
कं॥ अथास्यावकाशं॥ अथातोनुस्मरणीकल्पं॥ परेयुर्वासं॥ अथयआहिताग्निः॥ श्रीगजाननायनमः॥

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017